

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 05th December 2023

The Assembly met at 9.01am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour nou zofisye Lasanble. Bonzour nou viziter ki dan Galeri nou annan en group Lekol Primer Belonie e osi en group *Seychelles Alliance Party* ki pe vizit nou ozordi.

E byensir byenveni pou piblik osi ki swiv nou an deor, mersi pou zwenn nou pou sa lazournen travay. E nou pou al, nou pou al premye Madanm Clerk i annan *First Reading Public Bills*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm, tou bann *staff* Lasanble, nou bann viziter dan Galeri. E Manm piblik ki pe ekout nou bonzour. Nou annan 2 *Bill* ki pe ganny prezante pou *First Reading*.

*The Supplementary
Appropriation Bill, 2023.*

*This Act may be cited as
a Supplementary
Appropriation Act, 2023.*

*E lot se The State Land
and River Reserves
(Amendment) Bill, 2023.*

*This Act may be cited as
The State Land and River
Reserves (Amendment) Act,
2023. Mersi Mr Speaker.*

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Bann Manm a remarke ki nou lalis *Bill* pe alonzi. E zot a sey *keep abreast* anmezir *Bills* i ganny met devan Lasanble. E mon le zis *remind* zot mon krwar zot konnen.

*Apart Data Protection Bill
ki nou pe fer la, le 2 ki nou
espekte swiv se
Citizenship (Amendment) Bill e
Revenue Law Bill.*

Avek sa nou a pas dan Staz Komite e Madanm Raporter ou a apel delegasyon pou nou kontinyen lo *Data Protection Bill* dan Komite.

Bonzour Vis Prezidan, Ahmed Afif. E bonzour Mr Benjamin Choppy Sekreter, Prensipal dan Departman Lenformasyon, Kominikasyon ek Teknolozi. Ms Thereza Dogley, *CEO Information Commission*.

Ms Beryl Payet Direkter *Policy Strategy and Research* dan sa Departman. E Madanm Irene Sirame *Legal Draftsperson* *Attorney*

General's Office. Mersi pou avek nou pou kontinyen *Committee Stage* lo *Data Protection Bill*. Mon repas lo Onorab Hoareau pou nou rebran kot nou ti'n arive yer.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Bonzour Mr Chair. Bonzour *Vice President* avek ou lekip. E tou osi bann dimoun ki dan Galeri bann viziter bonzour e tou sa ki pe ekout nou bomaten. Parey ou ava rekonnèt Mr Speaker, nou'n ariv lo paz 25 nou'n ariv lanmwatye sa dokiman.

Nou pou al aprezan lo lartik 28(1)(a) so dezyenm laliny nou pe *include* - oubyen nou pe *insert the word 'the'* avan sa mo '*data*'. Apre nou al lo (c) apre i annan i annan 2 ki'n ganny reye e i *include (c)*.

So mon krwar la i annan en pti problem *re lettering*. So apre (c) i vin (d) so (d) i bezwen reste *as such* kantmenm in ganny reye, so nou mon krwar i bezwen vin (d). Nou prezan al lo paz 26, paz 26 seksyon 3(d) so *after* i vin (d) so i annan en *re lettering* ankor la.

Nou al aprezan lo paz 27, paz 27 *subsection (e)* lo komansman paz *after the word 'to'* nou pe retir '*apply*' nou pe met '*appeal*'. Nou al lo paz 2 aprezan 29(33)(5), (33)(5) dezyenm laliny *after the word 'for'* nou pe retir '*a*'. E osi

senkyenm laliny *after the word 'to corresponds to'* nou met, nou pe tir sa '*thir*' nou pe re ekir li byen parey i devret ekir '*their*'.

Nou al lo paz 30 aprezan *sub subsection 6* anler lo komansman paz.

MR SPEAKER

Pa bliye dir ki seksyon ki paragraf *whatever clause*.

HON JOHN HOAREAU

Nou pe kontinyen avek 33.

MR SPEAKER

33 *ok* nou ankor lo 33, mersi.

HON JOHN HOAREAU

33 (6) so *after the word 'brought'* lo dezyenm laliny nou pe met '*before*'. Prezan nou al lo 35, 35(1) nou komans sa fraz avek '*a data controller*' nou retir '*the*'. Nou al aprezan lo paz 31, 31(36)(1) ankor *instead of 'the data controller'* nou pe komans li avek '*a data controller*'.

Mr Speaker nou kontinyen lo 30, 36(2)(b) i pou lir koumsa "*the processing can affect the rights and freedom of the data subject or prevent him or her*" nou retir '*them*'. E i kontinyen "*from exercising his or her rights*" nou retir '*their*' '*on his or her personal data*' e nou retir ankor '*their*' la.

Nou al aprezan *re lettering (c)* kot in mete i pa, i

pa sipoze la so nou'n met li anliny avek bann *letters* kot zot sipoze ete. Nou al lo paz 32, 32 nou kontinyen menm seksyon Mr Speaker, 36 savedir nou pe al lo paz 32 *subsection 4*.

Trwazyenm laliny *after the word 'without'* nou retir '*an individuals*' nou met '*a data subject*' '*subject's*' ok. So nou kontinyen nou al lo 37(1) ankor nou komans li avek '*a data controller*'. 36(2) prezan.

MR SPEAKER

Wi, en moman. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Lo *clause 36(4)*, ok.

MR SPEAKER

Yes.

HON SEBASTIEN PILLAY

Nou pe koz nou pe dir "*without a data subject's intervention or consent*" nou pe kit sa mo '*intervention*'?

MR SPEAKER

Petet *legal draftsperson* i a pli, pli apropiye pou adrese sa '*data subject's intervention*' i ete la dan mon versyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi.

MR SPEAKER

Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Bonzour Mr Chair, mersi. Non, mon ti anvi zis demann ou en pti leksplikasyon Mr Chair. An vi ki nou annan bann zanfan dan Galeri osi nou annan bann envite. Kekfwa nou, nou pe kontinyen en travay ki nou ti komanse depi yer.

Kekfwa mon mazine ti a bon si kekfwa enn ant ou oubyen ou *as Chair*, eksplik zot en pti pe ki sa bann *di, da, da, do, do* ki nou pe fer ozordi, pou zot konpran egzaktman kwa ki sa *process* ki nou pe pas atraver kekfwa dan Lasanble.

An vi ki zot in vin zwenn en bout travay ki nou'n kite yer e nou, nou pe zis kontinyen lo la. Kekfwa zis pou donn zot en pti apersi kwa ki nou pe fer ozordi, avek bann leksplikasyon ki diferan Manm pou demande. Mon ti anvi zis sa silvouple. Mersi.

MR SPEAKER

Wi, anfen si ou fer sa demann. I senp, wi. An prensip sa ki nou pe fer la, nou pe fer bann sanzman dan en Lalwa ki ganny propoze. E sa bann ki Onorab Hoareau pe liste la, i prensipalman zis bann koreksyon. *The wording, the typo* i en pe teknik dizon nou pa pe vreman adres okenn size spesifik ki dan sa Lalwa.

I pe zis koriz son Lalwa met, met son langaz annord. *Thank you.* Wi, *panel* ou a zis dir si ‘*intervention*’ i apropiye nou a *settle* sa?

**AG LEGAL DRAFTSPERSON
IRENE SIRAME**

We maintain as is. Thank you.

MR SPEAKER

Sorry?

**AG LEGAL DRAFTSPERSON
IRENE SIRAME**

I pou ganny *maintain* parey i ete. *Thank you.*

MR SPEAKER

Maintain? Ok, fine. Ok Manm? Ok, nou a kontinyen Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Nou kontinyen avek *clause 37(2)* premye laliny ‘*the data processor used by*’ nou retir ‘*the*’ nou met ‘*a data controller*’. Apre i sivre lo dezyenm laliny *after the word ‘engage’* nou pe retir ‘*a*’.

37(3) ‘*where the*’ i ganny retire nou met ‘*where a data controller*’. Apre i kontinyen lo paz lo trwazyenm laliny *after the word ‘of*’ nou retir ‘*another*’ nou met ‘*other*’.

Nou kontinyen menm *clause subsection 4* lo paz 33 so premye laliny i lir koumsa

‘*the processing by a data processor*’ nou retir ‘*the*’.

Subsection 5 (c) after the word ‘controller’ nou insert ‘*to*’. Paz 34 *clause 38(2)* trwazyenm laliny, trwazyenm laliny i lir koumsa ‘*addition or exclusion to the record*’ so nou pe tir ‘*these records*’.

36 paz 36 *clause 38(6)* so i tonm *clause (38)(6)*. Nou pe retir ‘*s*’ avek ‘*records*’ dan dezyenm laliny. 37 nou al lo *clause 41 (1), 41 (2)* sorry 41 (2) *after* i lir koumsa ‘*an assessment is required when*’ e nou’n tir sa mo ‘*particularly*’ apre ‘*is*’.

38 nou kontinyen avek *clause 41(2), 41(2)(d)* apre lo paz 38 nou komans avek ‘*there exist any other circumstances*’, ok?

Nou al lo paz 39 apre nan napa nanryen lo la apard bann pti *commas*. I annan en *comment* lo pou lartik 43(2) lo paz 40 en pti *comment* ki LGB i le fer lo sa lartik. Mon ava les li eksplike.

MR SPEAKER

Ok. LGB?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Vis Prezidan avek ou delegasyon. Bonzour tou bann koleg Onorab e tou bann zanfan avek zot *teachers* ki pe asiste nou ozordi dan Lasanble.

Mersi Mr Chair. Efektivman mon pa'n propoz en amannman, me mon ti anvi zis en *query 'the state of the art'*. Mon pa tro konpran ki manner i antre dan konteks sa *sub*, sa *subclause*.

E mon ti ava kontan ganny leksplikasyon avek *panel* silvouple. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel?* Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Bonzour Mr Chairman. Bonzour tou dimoun a lekout e tou bann Manm sirtou. Mon krwar i zis en kestyon mo. Se ki zot ti anvi dir se teknolozi ki egziste la ozordi. Si i annan en fason pli, pli apropiye pou met li nou ti pou tonm dakor avek.

'The latest technology' en keksoz koumsa *'taking into account the best technological advances'* petet. En mo koumsa *'or the latest technological advances in place'*.

MR SPEAKER

LGB, ou ti le propoze en *wording* la ki ou...

HON BERNARD GEORGES

Avek ou permisyon Mr Chair, mon pou bezwen fer li, aköz mon pa'n etandonnen ki mon pa ti konpran sa konteks, se

pou sa rezon ki mon pa'n propoz en-en *wording* avan. Me etandonnen ki...

MR SPEAKER

Non, i vre sa fraz.

HON BERNARD GEORGES

Mon ava, mon ava repete, aköz i annan dimoun dan sa Lasanble ki pa konpran Kreol Mr Speaker. Alor mon a fer li senp.

MR SPEAKER

Onorab annou pa.

HON BERNARD GEORGES

Mon pa'n propoz en, mon pa'n propoz en lamannman aköz mon pa ti konnen *whether 'the state of the art'* ti en mo, oubyen ti en fraz ki ti valab dan sa konteks. Alor se pou sa rezon ki mon'n demann en leksplikasyon.

MR SPEAKER

Absoliman mon dakor avek ou. sa fraz i sanble en pe drol la.

HON BERNARD GEORGES

Egzaktaman, mersi.

MR SPEAKER

Aköz i pa ganny servi dan sa konteks normalman.

HON BERNARD GEORGES

Precisely.

MR SPEAKER

Thank you.

HON BERNARD GEORGES

E-e mon'n demann leksplikasyon avek *panel*. *Panel* in donn nou en leksplikasyon ki zot dir ki sa ki zot *mean* se '*shall take into account available technology or the latest technology*'.

E mon ti a kontan avek ou permisyon, akoz mon bezwen fer li mon pa'n donn 72 erdtan pou propoz en *minor amendment*. *To remove 'the state of the art' and to re, replace it with 'taking into account technological advances'*.

'Or the latest technology available - the latest technology available' kekfwa dan plas '*the state of the art*'. Mersi.

MR SPEAKER

Panel? *Ok, panel* i dakor. Manm napa okenn lot komanter? *Ok?* Sa *amendment* i a ganny aksepte. Nou pa bezwen vote mon krwar. Onorab Hoareau ou a kontinyen.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Nou kontinyen menm lo menm paz 40, 43(5) trwazyenm laliny *after the word 'ensure that'* mon war in met 2 '*that*' la.

Sirman i bezwen annan enn ki sorti.

So, la, la ki mannyer in mete in met pou en *insertion*, me selman mwan, mon asire ki enn ant sa 2 la i bezwen sorti.

MR SPEAKER

Unless ou met '*that the data*' selman mon krwar wi parey ou dir '*that, that*'. Ki ou pe propoze Onorab, VP.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi Mr Chair. Mon krwar i spesifik sa i pe, i pe refer avek *personal data* sa *natural person*. Alor i pe dir avek sa kontroler ek *data processor* i pou dir i pou pran mezir, *to ensure that, that data is processed in a diligent manner*.

So, i spesifik. Mon mazine son angle malgre ki i annan 2 '*that*' i *still good*.

MR SPEAKER

Wi, i en pti pe *awkward* be ou pa krwar poudir '*that the data*' i spesifik, akoz i *refer to* sa *data* ki ou pe fer referans avek la, me...

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mon war ler ou met '*that, that*' i plis spesifik e ou pe, ou pe refer avek sa *data* ki i sipoze.

MR SPEAKER

Ok. Manm komanter. Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mon ti a plifere war *'that his or her data'* petet ti ganny servi la, akoz i pe refer to a natural person.

MR SPEAKER

Panel? Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Si mon - VP si mon propoze *'that such data'* kekfwa i a vin en pti pe pli?

MR SPEAKER

Yes.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mr Chair, mon dakor ek sa mwan.

MR SPEAKER

Ok *'such data'*. Onorab Hoareau wep, mon krwar i en improvement. Yes, thank you.

HON JOHN HOAREAU

Mon napa problemm avek sa.

MR SPEAKER

Ok, good.

HON JOHN HOAREAU

Ok, mersi. Nou pou kontinyen lo paz 41 clause 44(1) dezyenm laliny *after the word 'notify' 'the Commission of'* in ganny inserted. Apre *after the word*

'breach' nou'n tir 'to the Commission'.

Nou pou al aprezan lo 44 (3) pli ba dezyenm laliny *after the word 'in' nou'n retir 'such a way' nou'n met, nou'n ranplas li par 'a manner'.*

Nou al aprezan lo paz 42 menm clause, me selman sub subsection 3 i annan en pe re lettering ki nou pe refer la.

So nou komans avek (a) *instead of (e)* akoz i en nouvo sub section. Apre nou al lo (b) dezyenm paragraf.

MR SPEAKER

En moman, en moman annou esper. Onorab Pillay, wi, ki pwen?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Mon pe get sa term *'in a manner'* - sa *'manner'* eski sa *'manner'* pou ganny *prescribed by the Commission?* Or eski se sa *data controller* ki pou fer sa dan en fason?

Mon ti ava espekte lefe ki nou pe koz avek en size teknik e spesifik *'the manner in which'* sa i devret ganny rikorde *to facilitate the investigation process should be prescribed by the Commission.*

Pou fer son louvraz pli fasil. *Otherwise, then* ou pou ganny diferan *controller* ki fer li dan diferan *'manner'*. E sa i pou vin en problemm pou en lenvestigasyon.

MR SPEAKER

Thank you. Panel i ava adrese. VP?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mr Chairman, mon ganny gide pou ki petet i difisil pou preskri dan tou sirkonstans. Kwa ki, ki mannyer lenformasyon pou ganny rikorde, akoz diferan ou annan ou pe *deal* ek dimoun dan sekter prive, dan dimoun dan Gouvernman.

Ou pa pou kapab al preskri en sel fason pou rikord diferan kalite lenformasyon ki ou pe rode.

Alor i pli bon ou kit sa diskresyon avek sa *data controller*. E dan okenn lenvestigasyon zot a fer sir poudir zot konsistan e lenformasyon pe ganny demande dan en fason ki rezonnab. Alor nou prefere kit li '*in a manner*'.

MR SPEAKER

Yes. In other words, it's the responsibility of data controller. Onorab Pillay ou a fer en dernyen pwen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Enn bann keksoz ki kapab ganny preskri anba sa Lalwa, se an se ki konsern bann size ki konsern lenvestigasyon. Mon

largiman i se ki malgre ki ou pou annan diferan antite, lenformasyon ki Komisyon i bezwen, i bezwen dan en serten laliny.

Par egzanp en stement form Lapolis in ganny *design* dan en fason. Tou stement tou landrwa kot ou fer lenvestigasyon in ganny *design* dan en fason. *All-all I'm making is* i bezwen annan en *manner* ki ganny *prescribed* ki i kapab fer antre diferan lenformasyon vizavi sa *breach* ki'n arive.

I kapab par egzanp kot en labank an se ki konsern *thumb print*. I kapab en lot landrwa an se ki konsern en lot fason. Mon konsern se ki ler ou les li ouver *then* i-i *subject to interpretation*. Lalwa i sipoze donn dimoun en gidans dan ki mannyer akoz pa ti konsidere met li *in the manner prescribed*.

And then ou *prescribe* en form *in which* i rikord *either* aprezan ou ava annan ler *data breach*, lekel ki'n fer, eksetera. Bann, bann *key particulars* ki pou ed sa Komisyon pou li kapab delivre lo son manda *as opposed* pou li al dan diferan direksyon. E *try to come out on* avek sa lenformasyon.

MR SPEAKER

Thank you. Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi Mr Chair. Mon konpran sa konsern ki i pe leve, me selman si ou get dan sou seksyon 2 zis par anler i deza dir ou, *'A data breach notification shall include the description of the nature of the personal data breach, the name and contact details, a description that likely compensates - description the measures taken'*.

I deza donn en bon lide sa *data controller* ki i pou al anmase. Alor i annan diferan sironstans nou prefere ki *the basic* in fini ganny mete dan Lalwa.

E larestan i ganny a diskresyon *data controller* dapre sironstans zot lorganizasyon.

MR SPEAKER

Ok. Mersi Vis Prezidan. Pou sa leksplikasyon. Mon krwar nou kapab prosede avek sa. Onorab Hoareau ou a kontinyen.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Mr Chair nou lo 45(3)(c) lo paz 42 dezyenm laliny *after the word 'or'* nou'n insert *'taken a'*. Mon al aprezan lo paz 43 lartik 46(1)(b) i pou lir koumsa, *'the core activities of the data controller or data processor consist of processing on a large*

scale of special categories of data under Part iv'. Ok *'iv roman numerals'* *'Part'* i ekrir *'capital letter'*.

Aprè nou retir tou sa, sa 2 laliny ki, ki sa 3 laliny ki sa bout sa 3 laliny ki reste. Savedir section 1 *'personal data relation to criminal activities, criminal conviction and offences'* and the section 50 i sorti.

Nou al aprezan lo 47(2) kot *after the word 'shall'* nou'n retir *'in addition'*. Prezan nou, nou vin lo paz 44 so 47(3) *'a data protection officer shall'* ankor nou'n, nou retir *'in addition'*.

E la nou al lo 48 ki pou en nouvo 48 parey mon'n dir ler nou ti komanse poudir i en nouvo *insertion* ki nou pe fer pou ranplas sa enn. E mon ava lir avan apre mon ava eksplike aköz nou'n met sa ladan.

MR SPEAKER

Atann en pti moman. Wi, Onorab Pillay ki-?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Seksyon 47 mon ti a kontan ganny en zis en klarifikasyon. Eski 47 i vedir ki tou bann landrwa pou bezwen annan en *data protection officer under the requirement of this Act?*

Savedir par egzanzp meton mwan en, mon en

Lazans ki *install bann thumb pad* la, *right*? E mon, *maintain* en sistenm pou en landrwa, eski mon pou bezwen annan en *data protection officer* otomatikman?

MR SPEAKER

Panel, ki *manner* ou eksplike?

PS BENJAMIN CHOPPY

Yes. Si ou en *data controller* ou pe gard *data* personnel dimoun, wi. Ou kapab ou bezwen annan en *data protection officer*. Selman sa *data protection officer* i pa neserman en dimoun ki, ki anploye *full time* avek ou.

Ou kapab servi servis en, en lot, en lot anplwaye, oubyen en lot *biznes* ki spesyaliz ladan.

MR SPEAKER

Yes, *thank you*. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Yes, Mr Chair. *Annefe clause* 46 i dir egzakteman dan ki ka ou bezwen annan en *data protection officer*. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Quick question, eski sa, eski zot ti pe antisipe ki menm Gouvernman osi pou annan,

par egzanp Imigrasyon i osi pou annan en dimoun ki pou *designated* koman en *data protection officer*?

E sa i kapab ariv *within* en Gouvernman e *designate* en *staff*. Me pou en konpanyen prive, eski sa pou *mean* pou annan en *additional cost* pou sa konpanyen prive, pou li annan en *data protection service* ki swa *contract* ouswa-ouswa i servi? *Is there a cost additionally* pou en antite prive pou fer sa? Mersi.

MR SPEAKER

Vis Prezidan?

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mr Chairman, dan okenn en pozisyon en Lalwa si i annan - pa neserman ki i annan, me si i annan se en lobligasyon parske nou pe moderniz nou sistenm.

E tou dimoun i bezwen gard lenformasyon. I vin ek en responsabilite souvandfwa responsabilite i kapab vin avek en kou.

Me si ou deza annan dimoun par egzanp dan ou *IT section*, ou deza annan dimoun ki pe travay, me selman petet ti napa sa responsabilite, sa i vin en nouvo responsabilite i posib i pa pou vin avek en gran kou,

me selman sa louvraz i bezwen ganny fer. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you Vis Prezidan. Onorab Hoareau ou ti'n ariv lo 48.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Wi, mon'n ariv lo 48 aneife i pou 47 li ler, ler i ganny *re numbered* i pou lir koumsa; 48(1) '*personal data shall not be transferred to a country or territory outside Seychelles, unless the data processor in the recipient country or territory, ensures a comparable level of protection, for the rights and freedoms of the data checks in relation to the processing of personal data*'.

(2) i lir koumsa '*to establish a comparable level of protection, the Commission shall take in consideration the following*'.

(a) '*a nature of the personal data*'

(b) '*the purposes and period of time, the data is intended to be processed*'.

(c) '*the Law enforcing the country of destination of, of the date, of the data*'.

(d) '*any cross-border privacy rule schemes and*

(e) '*any international agreements regarding data protection signed by the data*

controller in the country of destination of the data'.

Mr Chair, aneife isi Sesel nou pe met sa Lalwa pou nou protez *data* en dimoun - *data* personnel. E nou pa kapab prezan si i annan en *request* pou anvoy *data* personnel en dimoun en lot pei, *cross-border* ler nou dir en lot pei, nou pa kapab aprezan anvoy li dan pei kot napa sa menm proteksyon lo sa *data*.

Alor i esansyel, i vreman enportan ki sa dimoun ki pou ganny *designate* oubyen sa *data protect, protection officer* ki pou ganny *designate* anba *Commission of Information*;

Li i pou bezwen fer sir ki sa *country of destination* i annan bann proteksyon legal lo sa data ki i pe anvoye. *Ok?* Akoz sa ki nou pe fer, nou pe standardiz nou Lalwa avek *EU standard*.

E sa, sa *general data protection regulation* i sa norm ki pe ganny servi la dan sa ka. So, i osi enportan pou rekonnet ki drwa konstitisyonnell pou nou protez *data* en dimoun akoz *the right of privacy*. Alor nou pe, nou pe pran li dan sa laliny.

MR SPEAKER

Ki mannyer nou pe fer la, eski en Manm pe *move* sa amannman?

HON JOHN HOAREAU

Mon, mon'n *move* aprezan i annan en segonnman.

MR SPEAKER

Wi, apre nou a- Apre nou a les - *ok* annou ganny-

HON JOHN HOAREAU

Wi, mon'n *move* li anba 7, anba *Order 72* savedir in deza pas - in deza wi, *yes* anba non Onorab Andre. Me selman in ganny *move* anba *Order 72* ki'n pas *submissibility*.

MR SPEAKER

Ok, so zis - eski poudir i dan nou eski Onorab Andre eski Onorab Andre ki devret *move* la? Mon le en pe leklersisman lo prosedir. Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Wi mersi, mersi Mr Chair. Mon kontan Onorab Hoareau in *eagerly* anvi eksplik lentansyon deryer sa, ki vremen bon. Me selman mon'n anmenn sa lamannman e mon ti a kontan *move* sa lamannman pou ki Lasanble i konsider sa lamannman i ava antre koman.

I ganny *move* koman 48, me parey in dir i pou vin 47 avek *re numbering*. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Gill?

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Chair. *Bonjour panel*. *Bonjour* tou dimoun e tou bann envite ki dan Galeri. Lo menm - annefe lo premye paragaf laliny avan dernyen.

MR SPEAKER

Non, eskiz mwan, nou bezwen segonn sa amannman apre nou a debat lo la.

HON CHURCHILL GILL

Akoz son *wording* i annan en *mistake* dan sa *wording*.

MR SPEAKER

Ok, be annou segonn sa amannman. En *secondment please*. Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Yes, Mr Chair. I ganny segonde.

MR SPEAKER

Ok. Onorab Gill ou komanter.

HON CHURCHILL GILL

Wi, dan sa dezyenm laliny avan dernyen, dan premye paragaf i annan en *consistency* dan tou bann lezot kot i met '*the data*'. Me sa dezyenm laliny i met '*rights and freedom of data subject*'. Eski i korek '*of data subject*' oubyen '*of the data subject*'? Mersi.

MR SPEAKER

Petet *mover of the Motion* pou *amend*, i kapab adrese.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair, mon ti a kontan Onorab Gill i kekfwa gid mon lo kote egzakteman i pe lir, akoz-

MR SPEAKER

48 fourth line at the end of the fourth line.

HON CLIFFORD ANDRE

'Of data subjects' en 'freedom of data subjects'.

HON CHURCHILL GILL

(speaking off-mic)

HON CLIFFORD ANDRE

Korek sa nou kapab met *'of the data subjects'* non?

MR SPEAKER

Well, ok i pe vin en konplike la nou pe propoz en amendment lo en amendment. Me si mon kapab donn en lopinyon pwennvi lengwistik. Mon krwar 'of data subjects' i fit - i fit byen.

Yeah, i pa, i pa bezwen 'the' pou fer li pli spesifik. Ok, so pa ki mon anvi reponn Onorab Gill mon pe les sa to the Member. Yes Onorab Andre?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, Mr Chair. Parey i ete i korek akoz *'data subjects'* i pli anglob tou. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Okenn lot komanter lo la? Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

So, if I get it right, sa Lalwa pou ganny assented pou vin anfors as ki Lasanble i pase right commencement date. I pou napa en commencement date. I pou - once i pas li Prezidan i sinyen assent i komanse.

Now ou pe met li koman en Gazette. Right. Now ou pe koz lo personal data should not be transferred. Be what about bann data ki Seselwa in mete dan Travizory already? What happens to sa personal data ki egziste dan Travizory currently ki ler sa Lalwa i vin anfors?

MR SPEAKER

Ok, mon a zis dir ok sa petet VP i kapab adres sa, me selman mon pa krwar i afekte the substance of the amendment. Non, mon, mon pe dir the substance of the amendment is there sa kekyon i al odela.

VP i kapab adres la konmela, la apre nou a prosede avek konsider amendment si i annan en lot pwen.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Chair. Mr Chair, mon konpran poudir i annan lot lamannman pou

entrodwir en *transitional provision*. E en *transitional provision* pou *take care of* bann lenformasyon ki pou bezwen ganny transmet dan bann lezot ziridiksyon.

An se ki konsern *Seychelles Electronic Border System*, li i deza annan si ou al lo son *app* i annan en *Privacy Policy* ki anliny avek sa ki nou'n mete la. Parske i dir zot *GDPR* zot pe swiv tou regilasyon *GDPR* e zot pou anliny an term zot *data protection*.

So nou pa antisip okenn problemm avek lenformasyon ki pe ganny transmet atraver *Electronic Border System*. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mr Chairman, mwan, mon pa pe antisip okenn problemm avek *SEBS* mon. Akoz *SEBS* i *Seychelles Electronic Border System*, me mwan, mon problemm i avek *Travizory* ki deza annan *residual data*.

So, mon kestryon pou ou, se eski sa bann *residual data* ki bann Seselwa in fini donnen dan *Travizory*, eski sa pou ganny *dealt with*? *Because* zot pou *after the fact* la *SEBS* ler in ganny kree, *SEBS is not Travizory anymore*.

Me mon *data* ki anba *Travizory* e la sa ki ou pe dir la ou pe dir, si nou regard *personal data of Seychellois citizen* ki pou vini apre, menm si ou pe dir mon i annan en *transitional clause*, *I need to know* ki sa *personal data* ki egziste an deor Sesel ozordi kote i pou ale.

Eski i pou retourn anba, anba vi ki nou annan *DICT* la eski i pou retourn anba, anba ospis *DICT* kote i pou ale?

MR SPEAKER

Bon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Akoz mon napa, mon napa rezon pou *trust* sa ki pe arive la Mr Chairman, sirtou an sa ki konsern *Travizory*.

MR SPEAKER

Mersi. *Ok*, *VP* i kapab adres sa me apre nou bezwen retourn lo *the wording of the amendment*. *VP*?

VICE PRESIDENT AHMED

AFIF

Mr Chairman, sa lamannman ki la pa afekte nanryen i anba *SEBS* pa afekte nanryen anba plizyer lezot sityasyon kot lenformasyon Sesel lo, lo Seselwa pe ganny garde aletranze. Par egzanzp lo bann labank, ki gard en kantite lenformasyon aletranze. I menm sityasyon.

Ozordi *DICT* ek Imigrasyon i propriyeter tou bann lenformasyon ki anba *SEBS*. I kapab ganny garde dan en diferan ziridiksyon, sa Lalwa pou aplik pou zot parey i pou aplik pou tou larestan sityasyon.

Kot lenformasyon lo bann dimoun ki'n ganny ranmase atraver en sistenm ki baze Sesel, i pou ganny garde. Alor i egzakteman menm sityasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay nou pa pe pronz en deba. *Sorry* nou lo en *amendment let's take that*. Mersi, mersi, mersi Onorab. Okenn lot komanter, okenn lot komanter lo sa *amendment?*

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab, *please order!* Okenn lot komanter lo sa *amendment?* Ok si napa lot komanter.

Mon a demann Manm pou vot lo sa *amendment*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? *Thank you*. Manm ki kont? Mersi. Lo *amendment to clause 48* ki'n ganny *move* par Onorab Andre, 22 Manm in vot pour, 0 kont, 8 abstansyon sa amannman in ganny aprouve.

Onorab Hoareau ou a kapab kontinyen.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Prezan nou pou al lo *the next in line*. Se 48(3).

MR SPEAKER

47 i sipoze *yes*.

HON JOHN HOAREAU

Wi, ler i pou *re number* i pou 47. So nou ava al refer avek sa bann limero ki la an se moman. So 48 (3) *instead of* (1) i *the next in lineso* i pou retir sa (1) i pou met (3) dan *numbering*.

Apré nou ava al lo paz 45 menm *clause*, me selman *sub subsection* (4) *instead of* (2) aköz i annan en *re numbering* la, apré i annan (5) *instead of* (3). E dan sa *sub section* (5) i lir koumsa, *'the Commission may authorise the processing or transfer of personal data to another country provided that it' nou'n include 'is part of a cross border'* nou'n tir *'the'*.

Nou al lo (6) aprezan *instead of* (4) pli ba, *after 'the word'* - dezyenm laliny *after the word 'in'* nou'n include *'the public interest'*. Nou al aprezan lo paz 46 *clause* 49 (4) la nou, nou'n include oubyen nou'n insert si oule lo dezyenm laliny *after the word 'and who'*.

Apré lo trwazyenm laliny *after the word 'mandate with*

the data' 'with the data controller or data processor' in ganny inserted. Paz 46 aprezan non sorry nou'n fini 46.

Nou al lo 47, 47 napa nanryen an prensip apard *commas*. Nou al lo 48.

MR SPEAKER

En moman. Wi, Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Chairman. *The previous I mean the current 49 (5) nou'n fini pase mon krwar. Ki dir okenn dimoun ki - 'any person who offers to sell personal data where such personal data has been obtained in breach of subsection 1 commits an offence'.*

What is the penalty for the offence?

MR SPEAKER

Ok. Eski penalti i ganny *prescribed somewhere, panel?*

PS BENJAMIN CHOPPY

Ok, dan ka sa Akt bann ki pa spesifye, me son met son penalti ou aplik sa mon'n oubliye son non teknik sa, sa *framework* ki zot servi la. Ya, *legal scale, legal scale*. Non, i dir pli tar dan sa, mon krwar anba *penalties legal scale*.

Mon krwar *level 5* en keksoz koumsa mon kapab rode zis en pti kou.

MR SPEAKER

Ok. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Chairman, i dir ou koumsa okenn dimoun anba 51 ki komet en lofans anba sa Lalwa *'for which no specific penalties is provided otherwise'* kot ...*'shall be liable upon conviction in prison and not exceeding 2 years to a fine of level 5 of the standard scale'*.

Mon konpran sa, *alright?* Now mon kestyon ok sa i en dimoun ki'n pran *personal data* dimoun pou li vann. (Be ou ki ou problem les mwan koze.)

MR SPEAKER

Ale silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Konport ou en pe)

MR SPEAKER

Ale Onorab, ou osi konport ou silvouple. Adresse.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pe konport mwan. Ou pa met lord ek li, ou met lord ek mwan!

MR SPEAKER

Adresse silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ki konmsi ki, ki en dimoun ki'n pran sa lenformasyon

konnen i annan, i annan en *breach of confidentiality* ki in komet. Savedir ou pini li parey tou lezot lofans ki ou pa'n *prescribed* en penalti.

Oubyen eski i devret annan en penalti spesifik pou en dimoun - sa i en vyol konfyans sa? I pe vann *personal data* la.

MR SPEAKER

Ok. Mon a les panel adrese please, how do you see the penalty? Yes VP.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mr Chair, sa in ganny drafte dan sa fason. Mon mazine en baze en kantite lo sa ki nou'n war dan lezot ziridiksyon. Si Onorab i annan en lamannman ti'n devret anmennen. Mersi.

MR SPEAKER

Ok. Onorab, Onorab, eskiz mwan nou'n dir deza, mwan, mon kontan war leklersisman lo ki mannyer Lalwa in ganny fer, e ki pou aplike. Me selman i vre ki si napa en amannman nou zis pran sa leksplikasyon.

We take it, we take it on board this is the way the law has been made thank you. Onorab Hoareau ou a kontinyen silvouple.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Mr Chair, nou kontinyen avek lo paz 48 menm 52. So 56(b), so 56(b) *'the data subjects rights'* apre nou tir sa mo *'persuant'* ki vin avek. E la nou al lo paz 49, paz 49 i annan *subclause 10* ki mon ava les *LGB* demann son *query* lo la.

MR SPEAKER

LGB oule adres sa.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair, i en senp *query* mon, mon pe demande avek *panel* en leksplikasyon. Napa en amannman ki pe ganny propoze, zis dan ki fason ki zot pou *lay down* sa bann *rules*? Mon pe zis rod en pti leksplikasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel*, eksplike.

PS BENJAMIN CHOPPY

Par regilasyon. *Prescribed* par regilasyon zeneralman.

MR SPEAKER

Ok, thank you. Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair.

MR SPEAKER

Hold on. Yes, Onorab Georges ou le plis klarifikasyon?

HON BERNARD GEORGES

Yes, mersi. Avek sa repons nou annan en pti problem, e sa se ki *regulations* se pa Komisyon ki fer se Minis ki fer anba 55. E alor ki la i dir '*the Commission shall*' se sa ki en pti ki'n *prompt* mon kestyon.

So i paret mwan ki sa i pou en e zot in servi byen sa mo '*rules*'. Mon krwar i pa pou - i pa neserman *regulations*, kekfwa en *guideline*, en *rule* parey nou war *FIU* ek bann lezot antite parey i fer.

E se pou sa rezon ki mon ti anvi zis fer sa distenksyon ant *whether it's going to be rules*, ki pran *guidelines* oubyen i pou *regulations* ki Minis pou bezwen fer. Akoz si *if it's- if it's the latter* parey *CEO* in dir nou, nou pou bezwen en pti lamannman *to 10*.

Ki poudir '*the Commission shall through regulations by the Minister set down rules*' eksetera. Mersi.

MR SPEAKER

Panel oule adres sa. *VP?*

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mr Chair, si i poz en problem legal dan lafason in ganny drafte mon krwar lentansyon i reste parey. Lentansyon se ki si nou bezwen met li ladan, pou dir '*by regulations laid*

down the rules' oubyen en *wording* kelkonk.

Nou *ok* akoz i pa sanz nou lentansyon. Mersi.

MR SPEAKER

So, Onorab Pillay ou annan komanter?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Zis note ki enn bann keksoz ki pou fer, i enkli pou bann penalti ki pa'n ganny preskri anba, anba sa Lalwa. *Now*, koriz mon si mon mal, tou dimoun ki fer en fot i bezwen konnen ki lofans in komet e ki penalti i pou gannyen.

So, i bezwen ganny preskri. Mon krwar i devret dir eksplisitman ki i pou ganny preskri *rather than* dir i pou *lay down the rules*. *Otherwise*, *then* en dimoun ki komet en lofans, pa konnen ou pa kapab zis met en pinisyon pou li ler in fer sa lofans.

I bezwen annan en set pinisyon ki'n ganny preskri, ki tou dimoun i konnen ki sa bann pinisyon. Ou konpran?

MR SPEAKER

Yes, *VP?*

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mon krwar nou lo nou pe dir menm zafer sa ki Onorab Georges in dir. Mersi.

MR SPEAKER

Ok, be kot nou'n arive lo propozisyon Onorab Georges, eski oule propoz en *wording* ki *panel* ek Manm i kapab aksepte.

HON BERNARD GEORGES

Non Mr Chair. Mon kontan mon'n konpran. Mon *ok* ek mannyer in ganny drafte. Mon ti anvi zis sa leksplikasyon *and I think it, I think it fits*. Mersi.

MR SPEAKER

Ok, thank you. Ok, Onorab Hoareau?

HON SEBASTIEN PILLAY

(speaking off-mic)

MR SPEAKER

Yes.

HON SEBASTIEN PILLAY

So let me get this straight, Lasanble i ok pou ki 'the Commission shall lay down rules and other penalties applicable to infringements in this Act'.

Savedir koriz mwan la en, ler mon fer *infringement* ki ou pou deside ki penalti mon pou gannyen? Oubyen ou pa krwar ou devret annan en set penalti ki mon devret gannyen ki mon konnen *in the first place*?

Ki lofans mon'n komet e ki rezon mon pou ganny, ki

mon pou gannyen. *Otherwise, then* ou bezwen annan en *catch all*, ou bezwen annan en preskripsyon pou tou ou bann lofans ki ou dir be tou lofans anba sa Lalwa.

Akoz mon boner ou ti dir mon ki ti 55 i aplik pou sa e la i annan en lot standar ki pe ganny mete?

MR SPEAKER

Ok Onorab Andre ou lo menm pwen. Si ou lo menm pwen adrese la apre nou a ekout *panel*.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair, - mon pe get 55 mon *reading of 55* parey i dir *'the Minister may in consultation with the Commission make regulation'*. So mwan, mon osi mon krwar ki mannyer in ekri i *ok* akoz Minis i kapab fer regilasyon.

An konsiltasyon avek Komisyon so pou mwan i kler.

MR SPEAKER

Ok thank you. *Panel back to you*. Yes, Madanm.

DIRECTOR BERYL PAYET

Sa, sa *subclause* osi i annan sa referans Onorab avek *administrative penalties*. Sa i esansyel *that's the key words there*. Be selman esansyel lo *subclause 10* se ki i *administrative*.

MR SPEAKER

Ok. Yes, Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. *Clause* i dir koumsa poudir Komisyon pou fer bann *rules* lo bann lezot penalti ki aplikab lo bann *infringement* anba sa Lalwa. E an partikilye sa *infringement* ki pa size en *administrative penalty* ki deza ganny preskri anba sa Lalwa.

Ok, mon pwen i se ki lekel ki pou fer sa, eski se Komisyon li menm ki pou fer en *set of rules* ki pou dir, be ok ler ou kas tel ou fer tel *infringement* ou ganny tel pinisyon?

Ok, nou annan bann zanfan lekol par egzanp anler, annou donn zot en leksplikasyon ki zot konpran. Zot annan en *Code of Conduct* zot konnen ki poudir dan zot *Code of Conduct* zot fer sa i annan sa, zot fer sa i annan sa lofans. Konmsi zot ou konnen poudir ou'n fer en lofans la, la penalti ki arive.

Mon problemm i se ki ou pe les li tro *open*. Mon ti a kontan ki mon konnen lekel antite ki pou responsab pou fer sa bann sa Lalwa? Eski se Minis ki pou preskri pou annan regilasyon ki poudir la, la oubyen pou annan en lot fason? Sa ki *panel* pa pe kapab eksplik nou Mr Chairman.

MR SPEAKER

Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Mr Chair, *panel* in eksplike. *Panel* in dir klerman ki se Minis anba regilasyon ki pou *prescribe penalties*. E se pou sa rezon ki mwan, mon'n dir ki nou, nou dakor avek sa *draft*.

Akoz sa i pa pe *prescribe penalties* la i pe zis dir i pou *set out the rules*. E *that's fine*. E Minis prezan ava *take these rules up* e *turn them into regulations* ki tonm an konformite avek sa.

Mon le dir sa Mr Speaker, e mon le - mon bezwen fer en lot pwen. Mwan, mon'n lir sa Lalwa e se pou sa rezon ki mwan, mon'n *raise* sa pwen. Akoz ler mon'n lir sa Lalwa mon'n war sa problemm mon pa'n vin vey dan lapas, parey en bann isi pe pran-pe pran pwen ki mon, mon'n fer prezan pe sey tay avek.

Nou bezwen, nou bezwen kler lo la Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Ok, leksplikasyon ki e Onorab Andre e ki tou sa ki panel in dir mon krwar i eksplik sa pwen. So, nou a kapab *move on*. Onorab Hoareau?

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Wi, nou kapab *move on*. Nou al aprezan lo 53(4) lo paz 50 '*the Commission shall*' nou retir sa mo '*effectively*' nou kontinyen '*shall corporate with other authorities*' ensidswit.

Prezan nou al lo dernyen lamannman; dernyen lamannman se en lamannman ki ankor lo non Onorab Andre. E i konsern *transitional provision*, alor mon ava les li eksplike.

MR SPEAKER

Onorab Andre, oule – wi, eksplik ou lamannman?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes. Mersi Mr Chair. Mr Chair, letan nou pe gete, sa i pran konsiderasyon egzaktaman sa ki Onorab Pillay ti pe dir taler. Kot en ok mon ava lir parey i ete '*any data controller or data processor that was or is processing personal data before the coming into operation of this Act and does not conform to the provisions of this Act shall-*'.

So, i donn li en peryod letan '*shall within a period of 18 months from the coming into operation of this Act, ensure that its activities conforms with the provision of this Act*'.

So, i pe zis dir ki en antite ki pe fer sa, sa travay la i, i annan 18 mwan pou li fer sir

ki son bann -konmsi i an konformite avek sa Lalwa. So i kler e i pran konsiderasyon bann antite ki pe fer sa louvraz a ler aktyel.

Me ki sa Lalwa pa ti ankor vin anfors e zot pa ti pe konform ek sa Lalwa. So, *it is giving them 18 months for them to conform with the Act*. Mersi.

MR SPEAKER

Ok. So Onorab Hoareau, wi.

HON JOHN HOAREAU

I annan en, en 50(7)(2) osi petet si Onorab ti a kapab lir sa osi.

MR SPEAKER

57(2), *yes*.

HON JOHN HOAREAU

I en sel, i en sel 57 so i annan (1) (2).

MR SPEAKER

Yes, Onorab Andre ou pa'n azout sa dan ou leksplikasyon.

HON CLIFFORD ANDRE

Wi eskiz mon Mr Chair. Tou i dir '*a data controller or data processor which fails to comply with sub section 1 commits an offence*'. Alors i fer ki si i pa, i pa an konformite avek i pa pe *comply* avek sa 18 mwan, apre 18 mwan definitivman in komet en lofans anba Lalwa. Mersi.

MR SPEAKER

Ok, thank you. Onorab, nou - i en amendment nou pa pou - si oule ek leksplikasyon la at this point, nou a pran sa pwen. Me selman apre nou bezwen al lo konsider sa amendment.

(speaking off-mic)

MR SPEAKER

Sorry? Ok, so ou a le, ou le debat lo sa amendment. Ok.

Eskiz mwan dan mon verson pou mwan sa i paret an black lo white parey Lalwa. Is it a new amendment? Is it an insertion? Ok. Dan sa ka Onorab Andre i bezwen anmenn en Mosyon pou son amendment, pou propoz son amendment.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair, mon pe move en Mosyon pou ki lamannman dan let i pou reflekte 57, me selman ki i pou vin 56 letan nou re number. Mon pe move ki sa lamannman i ganny pran par Lasanble. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny en secondment? Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mon pe move ki sa lamannman i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Ou pe segonde, wi. Ok, okenn Manm ki annan komanter lo la? Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Senp komanter - 18 mwan. Konmsi zot in vin fer nou fer en legzersis pou dir nou sa i urgent, selman son aplikasyon i vin dan 18 mwan. Mon ti a kontan konpran zot lozik la.

Urgent selman i vin an aplikasyon dan 18 mwan! What is this?

MR SPEAKER

Thank you. VP atann en pti moman. Mon ava azout pwen Onorab Hoareau avan, apre nou a pran. Yes?

HON JOHN HOAREAU

Mr Chair, mersi bokou. Mon krwar poudir dan Bills Committee, US osi i ganny reprezante, sa bann Manm US ti devret kapab osi dir avek zot Leader, akoz sa provizyon - sa Lalwa in ganny pran a sa moman. E akoz i nesoser pou met sa provizyon transition dan sa Lalwa.

Mr Speaker, nou ti pe struggle en pti pe pou gete si nou pou donn en commencement date sa Lalwa. Oubyen si nou pou fer atraver en transitional provision.

Lefe ki sa Lalwa i *timely*, akoz bann lezot Lalwa ki nou'n pas avan, i annan konsekans finansyel e lefe ki nou'n pas CIS pa tro bokou letan pase, e i toutafe normal ki sa Lalwa i ganny *assent* e i pran lefe.

Me selman nou donn en lespas letan, pou bann lezot antite ki *stakeholders* kapab met zot annord, pou zot kapab enplimant tou bann provizyon sa Lalwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *VP*, ou annan okenn komantr *panel*.

VICE PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou Mr Chair. Non, mon ti le zis dir Mr Speaker, pou pa pou repet sa ki Onorab Hoareau in dir, me selman i enportan ki koman en pei, nou kapab dir avek lemond nou annan en *Data Protection Act*.

Me an menm tan nou osi realize poudir, vi ki sa pa aplik dan sekter prive i pas pli dan Gouvernman e pa tou dimoun ki alaoter an term annan *data processors*, *data controllers* ozordi.

E zot bezwen met zot pare. Nou bezwen rezonnab. Be selman ou bezwen fer en komansman. E se sa, sa *urgency* pou nou annan en Lalwa e pou tou, tou dimoun mobilize avek letan, 18 mwan mon krwar i rezonnab. Me

selman i zis son prensip. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Thank you. Ok, mersi pou sa leksplikasyon. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Mon bezwen servi legzanp pou montre ki mon lir Lalwa e mon pa zis vey dan lapas. *Beneficial Ownership Act* ki'n donn ziska le 30 Desanm pou tou bann antite *comply*, i annan zis 2,500 lo 7 mil konpanyen ki'n *comply*. *Ok?*

So, *by* le 30 Desanm, tou konpanyen ki pa ankor *comply* avek *Beneficial Ownership Act*, ki pa ankor donn zot bann lenformasyon pou met lo sa *register*, pou in *default*. *Ok?*

Now la, la nou annan nou en lot Lalwa ki nou ganny dir i annan en *urgency*, ki Onorab Hoareau i eksplike ki nou met sa bann penalti, be ki mannyer ou pou kapab met lo penalti okenn penalti lo okenn dimoun ki fer okenn *breach*, si ou'n fini donn li 18 mwan pou li *comply* avek Lalwa?

It is antithesis - i pa fer sans Mr Chairman. Ou bezwen aksepte poudir ou'n vin dir ek nou poudir nou'n ganny dir poudir sa Lalwa i annan en *urgency*, nou bezwen pas li sa lannen la.

Nou bezwen met li lo *docket* Lasanble sa lannen, nou pe pas li sa lannen. *The point* i se ki nek an Zen 2025 ki sa Lalwa pou antre an aplikasyon. An Zen 2025. E sa i pou enkli antite Gouvernman e antite prive. So sa leksplikasyon ki nou pe ganny donnen i pa fer sans Mr Chairman.

Mon dakor ki ou bezwen donn zot letan pou *comply*. I fer sans, wi, me si ou pa ti ankore pare akoz ou pa ti diskite avek ou bann *stakeholders*, pou asire ki ou bann *stakeholders*...

Savedir zot pa'n fer konsiltasyon. Zot pa konnen kantite *stakeholders* pou pare! I kler Mr Chairman.

MR SPEAKER

Ok mersi, mersi. Onorab mwan, mon pou zis eklersi ki mwan, mon war li en diferan manner. I pa en keston sa Lalwa pou ganny retarde par 18 mwan. I zis sa pwen la ki pou annan 18 mwan pou en dimoun *comply* kot i soz.

So pou mwan - pou mwan *ok* sa ki ou pe dir i pa sanz *materialy* sa *amendment* si sa... Onorab Andre ou annan en komanter.

HON CLIFFORD ANDRE

Wi Mr Chair. Mr Chair, sa Lalwa i pe donn dimoun ki son *data* i ganny garde avek en

lorganizasyon en remed si sa lorganizasyon pe mal *process*, oubyen pe mal fer oubyen pe, pe donn son *data*.

So, sa Lalwa ozordi letan i vin anfers mwan, mon annan proteksyon mon kapab al dir avek *Airtel* poudir ou pe mal servi mon *data*. Oubyen al dir *Cable & Wireless* ou pe mal servi mon *data*.

Sak sa *transitional provision* i pe dir ki bann antite parey letan i ti pe dir an term *Travizory*, ki pe *hold data*, i bezwen fer sir ki i annan li 18 mwan pou li fer sa bann provizyon. Fer sir ki i *comply* avek sa Lalwa.

So pou mwan pou et onnet Mr Speaker, mon war sa Lalwa i kler e i pe dir sa ki i pe dir. So, sa *transitional provision* i ganny mete - dan mazorite Lalwa i annan en *transitional provision* ki ganny mete.

Alors mon krwar nou kapab - mon pe *move* ki sa lamannman ki mon'n anmennen, i ganny pran e i ganny vot lo la pou ki nou kapab konklir avek sa *Bill*.

MR SPEAKER

Well, mon krwar nou'n ekout deba, aprezan mon krwar nou kapab vot lo sa amannman. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Manm ki kont? Lo amannman pou sa *clause* ki pou vin *clause* 56 lo

Mosyon Onorab Andre, 22 Manm in vot pour, 0 kont, 7 in *abstain*. Sa amannman in aprouve par Lasanble. Se tou Onorab Hoareau?

HON JOHN HOAREAU

Yes, Mr Chair. Se tou ki nou ti annan pou ozordi sa Lalwa. Mersi.

MR SPEAKER

Tre byen, alor nou a pas dan Staz Lasanble pou nou avanse lo *Third Reading* sa *Bill*. Onorab Georges, ki ti *owner* sa *Bill*? Yes, ou ava prezant Mosyon pou *Third Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, an akord avek *Order 76(1)* nou *Standing Orders*, mon *move* ki *The Data Protection Bill, 2023 as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny vot lo *Third Reading*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Oh, eskiz mon nou pa ankor segonde. Mon a ganny en *secondment* lo Mosyon Onorab Georges silvouple? Onorab Arissol – Sandy?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Nou'n sitan fer lamannman lo *Bill*. Mon ti a kontan segonn Mosyon

propoze par Onorab Georges pou nou kapab vote. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Manm a vote prezan. Manm ki an faver lev lanmen? *Thank you*. Manm ki kont? Lo *Formal Third Reading Data Protection Bill, 2023 as amended*, 22 Manm in vot pour, 0 kont, 7 in *abstain*. Sa *Bill* in aprouve par Lasanble lo *Third Reading* e Madanm Clerk a fer *Third Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as The Data Protection Act, 2023*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. *Data Protection Act* in aprouve par Lasanble. Bon, nou en pti pe an avans lo nou *schedule* be i pa en move letan pou pran en *break*. Nou fini avek sa enn e *in line* avek *Order Paper* nou pou pran kontinyen avek *Citizenship (Amendment) Bill, 2023*. Lasanble a pran poz e nou a rebran l1er. Mersi.

(BREAK)

(Mr Deputy Speaker in the Chair)

MR DEPUTY SPEAKER

Bonzour tou dimoun. Byenveni pou kontinyasyon nou travay pou sa Mardi 5 Desanm. Prosen azanda lo nou *Order Paper*, i *Second Reading Citizenship (Amendment) Bill, 2023*.

Donk, mon ti ava demann *Hansard Reporter* pou al apel delegasyon Minister Zafer Entern. Mersi. Mon a dir bonzour e byenveni dan Lasanble Nasyonal delegasyon ki'n fek zwenn nou. Sorti kot *Ministry for Internal Affairs* dirize par Minis Errol Fonseka.

I akonpanyen par Mr Alain Volcere ki Sekreter Prensipal pou Imigrasyon e Departman *Civil Status*. I annan osi Mr Mervin Laporte ki *Principal Immigration Officer*.

E Madanm Vania Marimba ki *Legal Draftsperson* sorti kot Lofis *Attorney Zeneral*. E zot la pou prezant *Bill Citizenship (Amendment) Bill, 2023* ki *Bill 22* pou sa lannen.

Mon pou aprezan apel *Chief Whip LDS* Onorab Arissol, pou prezant Mosyon pou *Second Reading of the Bill*, silvouple.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou lekip. Bonzour ankor enn fwa tou bann dimoun ki pe ekoute. Mr Speaker, anba *Order 69 (2)*

mon *move* ki *Bill Citizenship (Amendment) Bill, 2023* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. E mon ava demande pou Mosyon ganny segonde. Onorab Loizeau.

HON NORBERT LOIZEAU

Mr Speaker, mersi. *Motion seconded*.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. E aprezan mon ava pas laparol avek Minis pou entrodwir *Bill* silvouple.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Premyerman bonzour Mr Speaker. Bonzour *Leader of Government Business, Leader of Lopozisyon*, tou Manm Onorab Lasanble; tou dimoun a lekout, okenn dimoun anler ki pe ekoute bonzour zot tou.

En gran plezir pou vin dan Lasanble ozordi e fer prezantasyon lo nou *Citizenship (Amendment) Bill 2023*.

Mr Speaker bi sa Prozedlwa ki devan nou i pou rektifye oubyen ranforsi serten kondisyon e kriter, asosye avek lakizisyon sitwayennte Seselwa.

Mr Speaker, *citizenship* i en privez tre sakre. Par kont *citizenship* Seselwa i vreman

presye avek tou sa bann benefis ki vin avek. Tel parey; *voting rights, free healthcare, education*, later Gouvernman san sanksyon.

E pa bliye *the holder* en *passport* vreman for, ki *rank* ki limero 1 dan Lafrik, avek plizyer *free entry visa* dan diferan pei. Sa i valer sa dokiman ki nou pe diskite ozordi i pe fer sa lamannman.

I enportan pou note Mr Speaker, ki selman en revizyon parey in ganny fer depi ladopsyon Konstitisyon trwazyenm Repiblik 30 an pase. Sa ti an 2013 kot par egzant sa ti ganny fer pou anmenn plis latransparans.

En komite sitwayennte ti ganny etabli, pou verifie kalifikasyon e revwar bann aplikan e fer bann rekomandasyon avek Minis e ki apre soumet okenn rekomandasyon avek Prezidan Larepublik.

E bann nouvo kondisyon pou ganny sitwayennte Seselwa ti ganny enkli. Tel parey etidyan, *priority workers*, dimoun ki'n re, renons sitwayennte Seselwa e investiser.

Alor ozordi pou permet nou pli byen fer fas avek larealite en lemond globalize - e an repondan lapel pou ankor plis latransparans, e prepar Sesel pou pli byen benefisye loportinite ki sa nouvo syek i

promet, nou pe fer propozisyon pou lamannman *Citizenship Act* konm swivan;

Premyerman, anba *meritorious* pou sitwayennte anba seksyon 5(1) of the *Citizenship Act*, nouvo provizyon i demande ki en dimoun ki'n rann en servis eksepsyonnel, oubyen in fer en aksyon louab e meritwar pou benefis Larepublik, ava annan posibilite vin en sitwayen lo rekomandasyon ki Komite Sitwayennte ava soumet avek Prezidan Larepublik.

Par kont, Prezidan i annan touzour sa drwa *veto* e rezet sa rekomandasyon. An konesans ki zis bann rekomandasyon ki pou al kot li sorti lo sa Komite.

A ler aktyel - zis pou *add* en pti gin - ziska sa amannman i pase ozordi, Prezidan i annan pouvwar pou servi son prop diskresyon, pou donn sitwayennte Seselwa anba sa provizyon.

Zis pou mansyonnen ki depi Oktob 2020, napa okenn etranze ki'n resevwar sitwayennte Seselwa anba 5(1). E sa amannman ki nou pou propoze pli tar, i pou donn sa dwa zis sa Komite pou fer.

Nou vin lo *naturalization*.

An se ki konsern en etranze ki'n marye avek en Seselwa, ki kapab ganny sitwayennte par natiralizasyon anba lartik 12 Konstitisyon,

pou le moman anba seksyon 6 *Citizenship Act*, fodre sa maryaz i dire pou 10 an e ki sa etranze i viv Sesel pandan en peryod omwen 5 an.

Nouvo kriter i egzize ki maryaz fodre i dire pou 15 an oubyen plis. E ki sa etranze i viv Sesel pandan en peryod omwen 2 an.

Anba *Registration*, trwazyenman bann kriter spesyal anba seksyon 5(3) pou ganny aboli e ranplase ek en nouvo provizyon anba Rezistrasyon.

I pou les en etranze kapab fer laplikasyon, pou ganny sitwayennte Seselwa par Rezistrasyon sa voyaz si son partner Seselwa in mor pandan zot maryaz.

Sa i enkli bann kondisyon ki devret ganny satisfè par legzanp si moman ki in soumet son aplikasyon, i ti pou selebre 15 an maryaz, si son partner ti ankor vivan.

E si i pa ankor re marye si in viv Sesel pou en peryod pa mwens ki 2 an.

Si i ti reste ek son partner Seselwa pou pa mwens ki 5 an avan son lanmor.

Lot pwèn i lo renonsyasyon sitwayennte;

Dimoun ki'n renons sitwayennte Seselwa, pa pou bezwen fer legzanmen

sitwayennte. Zis pou bezwen *re apply* pou son sitwayennte.

Provizyon ki pou ganny aboli: Kategori etidyan, investiser e *priority worker* pou ganny aboli.

Nou anvi fer resorti ki atraver sa 3 kategori, i annan posibilite pou zot resevwar en *permanent resident permit*.

Pou note en *permanent resident permit*, i permet zot antre dan pei san en *visitors permit*; akse lanplwa, lanplwa san bezwen en *GOP*. An menm tan zot kapab reste dan pei pou en peryod omwen 10 an alafwa.

Sa lamannman i osi fer provizyon, pou anmenn plis latransparans dan proses ler ki en dimoun i ganny sitwayennte Seselwa, ki piblik i byen ganny enformen. Nou pe propoze ki idantite nouvo sitwayen i ganny pibliy, e ki nou pe fer e ki piblik i kapab ganny akse ek rezis.

Alor Mr Speaker, mon ti a kontan remersi ou e demann tou Manm Lasanble pou donn zot sipor sa Prozedlwa. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi *Minister* pou ou lentrodiksyon *Bill*. Aprezan *Floor* i ouver pou deba lo merit zeneral sa *Bill*. E Manm ki'n endike ki i le koze - Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour tou dimoun ki pe ekoute. Mr Speaker, lamannman ki devan nou ozordi, i anliny avek provizyon anba sapit 2 nou Konstitisyon.

Ki koz lo lafason sitwayennte Seselwa i ganny donnen par rezistrasyon e osi lafason ou kapab erit li atraver natiralizasyon.

Annefe sitwayennte i vin dezyenm sapit dan nou Konstitisyon ki montre lord lenportans ki sa size i al anver lanasyon Seselwa. E son gouvrenans i menm ganny mete avan bann drwa fondamantal e sosyal.

I sitan enportan e menm tre sansib, sirtou par lefe ki nou en pti nasyon omwen 100 mil zabitan ki pe viv dan Sesel ozordi. Posibleman i annan en pe plis Seselwa osi ki pe viv aletranze.

E dezyenmman lefe ki egzistans nou legzistans koman nasyon Seselwa, i selman trase pou apepre 250 an depi ler bann premye zabitan ti komans etabli zot e viv lo zil Ste Anne.

Mr Speaker, i enportan alor ki nou serye avek lafason ki nou donn sitwayennte. Si nou donn sitwayennte fasilman, i annan risk ki nou pep endizenn i vin minorite dan son prop pei.

Trwazyenmman, i pou met presyon lo nou resours ekonomik e nou lespas ki deza tre limite. Si nou pa fer li vin difisil vin sitwayennte, i menm kapab menas ou legzistans e ou fason viv koman en pep Kreol.

Nou pa bezwen al tro lwen, me senpleman get en pti pe dan larezyon ant 1834 a 1920, plis ki en demi milyon e *indentured laborers* sorti Lenn ti antre Moris. Ti ganny anmennen Moris, pou travay dan plantasyon kann pou prodwir disik.

A sa pwen demografik sa pei in sanze. Ozordi i annan plis Morisyen e lorizin Endyen ki bann Kreol endizenn ki pe viv Moris depi ler Moris in ganny etabli.

Sa sityasyon in anmenn plizyer defi politik e sosyal pou sa pep. I pa mon lentansyon pou nou al pli lwen lo sa size.

Me i bann sityasyon ki reel alor i bann sityasyon ki rezilta direk kot ti napa proteksyon lo nasyonalite a sa tan, par bann pouvwar kolonyal.

Mr Speaker, Seselwa fodre pa i oublie, ki Gouvrenman *SPPF* ki parti *US* i siporte, ti entrodwir *Economic Development Act (EDA)* an 1995 apre kot zot ti'n fait pei e ti pe rod tou fason pou ganny en pti larzan vitman.

En Lalwa kot sa ki ti annan \$10 milyon pou investir Sesel ti kapab fer li, e ganny liminite kont prosekisyon kriminel e sivil. Zot tou zot ti kapab apre ganny en sitwayennte anba en *scheme*.

La en bon pe band - dimoun ki ti *wanted* dan lezot pei - dimoun ki'n ganny sarze menm pou koripsyon e dimoun ki pa'n zanmen ni met lipye Sesel, ti vin sitwayen Seselwa anba sa *scheme*. Ziska ozordi, napa bon rikord konbyen ant sa bann dimoun ki'n ganny sitwayennte Seselwa.

Napa osi bon rikord konbyen ant sa bann dimoun ki'n vreman anmenn larzan Sesel, atraver sa *scheme* e konbyen pei in benefisyé atraver sa *scheme*. Be sa ki nou konnen se en bon pe US in benefisyé atraver byen Malaki.

Sa ki nou konnen se sa fame Mr Kumarde ki ti pe ansarz sa *scheme* kot Minis Finans ti kit pei en zour bomaten e kit son loto lo *car park* lo erport. Tousala anba *watch* rezim US in siporte

Sa Lalwa ti ganny dekrir par FATF e United States Department of Treasury of Financial Crime Enforcement Network, koman en Lalwa pou fasilite blansisaz larzan. E donn en *safe haven* pou bann kriminel enternasyonal.

Mr Speaker, Mr Speaker ki ti la avan Speaker Mancienne, la nou pe war Deputy ki dan *Chair* ozordi, me Speaker Mancienne ti petisyonn Lakour Konstitisyonnèl lo sa size, lo Konstitisyonalite sa Lalwa.

E i ti ganny reprezante par Onorab Georges. Me Lakour a sa tan ti *rule* kont zot. Avek bokou kritik enternasyonal e lokal i pa drol ki sa ki'n so,z ti soz son soz li menm. E le 2 Out lannen 2000, sa Lalwa ti ganny *repeal*.

Sa Lalwa in malerezman sali repitasyon nou pei, e anmenn en ta lakanmizri pou nou pep. An menm tan fer ris serten Manm US. Nou tou nou konnen ki fason larzan pei ti ganny partaze antre dalon sa lepok.

E a sa rezon ki US ozordi i le *power*, i le pouvwar pou a tou pri, se pou donn Seselwa menm kalite doz.

Mr Speaker, seksyon 5(1), 5(2) e 5(3) ki pe ganny *repeal* e pe ganny ranplase, i petet sanzman pli konsiderab dan sa *Bill*. Mon pou al en pti pe an detay lo sa 3 lamannman.

Avan sa lamannman Prezidan ti annan tou pouvwar pou li tousel pou decide donn sitwayennte lo baz *signal honor, distinguished service*

rendered to Seychelles e meritorious.

En desizyon ki ti donn en tre gran pouvwar e diskresyon Prezidan, pou donn sitwayennte san kestyon. Prezan sa desizyon pou ganny fer par en Komite ki apel *Citizenship Eligibility Committee*. E rekomandasyon anvoye kot Prezidan.

Sa i a fer ki pouvwar Prezidan pou ganny limite e kontrole par sa Komite. Sa i osi fer ki responsabilite e fardo i sorti lo Prezidan e laprezidans koman lofis pli o dan pei, i ganny sofgarde.

Mr Speaker, nou'n war koman *ex-President* Faure ti servi sa provizyon Lalwa pou donn sitwayennte bann lo kriter *meritorious*. Nou'n war menm misyonner relizyez par egzantp, ki ti'n ganny sitwayennte dan sa fason.

Kan nou konn tre byen ki en misyonner i vin lo en misyon, apre i bezwen ale. E parey en - i parey en pti pe Anbasader ki reprezant son pei e a en serten tan, i osi bezwen kit sa pei e retournen.

E mon senserman krwar ki sitwayennte la pa ti neser, e i annan labi lo sa provizyon. In annan mankman presizyon dan detay sa Lalwa. In annan osi alegasyon koripsyon lye avek serten laplikasyon pou sitwayennte.

In annan par egzantp serten dimoun ki ti pe ganny prosekite pou koripsyon dan zot pei. E ti ganny sitwayennte lo baz konpasyonnel anba sa provizyon. Enn fwa pou tou avek sa lamannman, Prezidan *pou kapab fer sa desizyon - pa pou kapab fer sa desizyon (ekskiz mwan) lo li tousel.

I pou rol Komite *Citizenship Eligibility* pou deliber lo sa aplikasyon anba lartik 5 e donn rekomandasyon Prezidan. E parey in dir Prezidan i annan en drwa veto pou aksepte oubyen pou pa aksepte.

Mr Speaker an di-z-an sa, mon krwar ki mo *meritorious* i en mo ki bezwen ganny definisyon legal. E se pou sela in demande dan *Bills Committee*, ki sa mo i ganny en definisyon ki ganny mete - ki ganny anmennen koman en lamannman. Pou fer sir ki i pa ganny enterprete parey nou dir an Angle *frivolously*.

En propozisyon pou sa lamannman pou ganny fer apre dan Staz Komite.

Dezyenmman lamannman ki mon pou touse, se lo lamannman seksyon 5(c) ki donn Lalwa, ki dan Lalwa orizinal i donn dimoun ki'n investir ekivalan \$1 milyon US ou plis dan biznes Sesel.

E reste omwen 11 an, en permi posibilite pou li ganny *sitwayen - en permisyon

oubyen en permi posibilite pou li ganny sitwayennte. Alor sa bout in ganny retire konpletman. Mon kontan ki sa morso Lalwa in ganny retire konpletman.

Tandis ki *permanent residency*, sa i en keksoz konpletman diferan. *Permanent residency* i reste koman en mwayen pou investiser *apply* ki bann lo tonm dan sa kategori.

Nou konsyan ki i annan en nenport ki investiser i touzour anvi ki vin investir dan Sesel, i touzour anvi viv kot son larzan i ete. Alor *permanent residency* i zistifye dan en tel sityasyon.

Permi permanan, i donn dimoun dwa pou kapab aste e vann propriyete; kapab travay san *GOP*. E ou pa bezwen lezot permi pou viv e reste Sesel.

Sa i a donn posibilite en lenvestiser investir e fer son biznes san vin, san vin en sitwayen Seselwa.

Mr Speaker, an konklizyon, mon pou dir ki mon fyer mon en Seselwa. Mon fyer mon nasyonalite e mon krwar ki nasyonalite en pep, i en keksoz ki sakre e pa devret zanmen ankor ganny servi pou anrisi okenn dimoun, parey in arive dan sistenm *SPPF*, *Lepep*, *US*.

Alor mon pou siport sa lamannman, pou ki nou

nasyon Seselwa i reste touzour en nasyon ki fyer. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mon ava aprezan apel Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour *panel*. Bonzour tou Manm e tou Manm piblik ki pe ekout nou.

Mr Speaker, mon'n ekout avek latansyon prezantasyon Minis bomaten ler i pe prezant sa *Bill* ki devan nou. E Minis in koz lo ki mannyer paspor Seselwa, i donn akse okenn dimoun ki *hold* sa paspor, avek *visa free entrance* dan bokou pei.

Annefe mon'n gete si lenformasyon i bon, i apepre 150 pei. E mon'n ekout avek latansyon ler Onorab Hoareau in koz lo sa fame *scheme* ki ti swadizan donn bokou bann malfeter *citizenship* paspor. Ki swadizan dapre li i dir, in fer donn Sesel en move repitasyon.

Me pou mon sa 2 zafer pa marye. Sa ki Minis in dir avek sa ki Onorab Hoareau in dir, pa marye ditou. Si sitan, si sitan sa ki Onorab Hoareau pe dir ti kree en problenm pou Sesel avek nou paspor, ozordi nou pa ti pou enn bann paspor pli *top* dan lemonn.

Enn bann paspor ki *over* 43 an, nou'n travay pou fer sa

paspor vin sa ki i ete ozordi. 43 an nou'n travay e ozordi Minis li menm i rekonnet ki poudir sa paspor i enn bann paspor pli *top*.

Mon pa konnen si Minis li osi petet i *hold 2* paspor enn Angle e enn, e enn Seselwa. Me Mr Speaker sa ki pli enportan ozordi ler nou pe war sa Lalwa - i sa *Bill* ki devan nou, i annan pou fer avek bokou koze ki'n ganny fer dan lepase,

E la mon konnen bokou zot ki ti la dan 6enm Lasanble zot pou rappel sa bann koze ki ti ganny fer lo sa zafer seksyon 5(1). E ti ganny fer isi dan sa Lasanble par Onorab Ramkalawan ki Prezidan ozordi. E ki ti dir - mon pa pou nonm non sa bann dimoun - me selman li ki i ti dir - i annan serten sa bann dimoun ki'n ganny paspor, ler i pou vin o pouwar i pou pran sa bann sitwayennte ek sa bann dimoun.

Ozordi pep Seselwa - ozordi i sa moman oporten pou met an aksyon sa ki Onorab Ramkalawan ti dir dan Lasanble, atraver en lamannman dan Lalwa *Citizenship*.

Ozordi i enportan aköz se atraver en lamannman dan Lalwa *Citizenship* ki mon, mon ti a panse ki mazorite pep Seselwa ti ava panse, ki ti ava antre en lamannman *or* en

nouvo provizyon pou ki bann dimoun ki'n ganny sitwayennte mal apropo, ouswa san merite, Gouvernman ti a kapab fer son lentansyon.

E dir dan Lalwa fer li Lalwa ki sa bann sitwayennte pou ganny rebran. Me non, nou'n war dan lepase pa tro lontan kot Prezidan menm ti dir, si mon ti kapab mon ti pou fer li, me solman mwan, mon kapab fer li.

Be la ozordi loportinite i la, i la dan sa Lalwa. I la dan sa Lalwa pou zot kapab rebran sitwayennte. Me mon pa pe war okenn provizyon dan Lalwa ki dir sa, *unless* mon'n mal lir Lalwa.

So, mwan pou mon ler nou dir lo sa kote latab ki Gouvernman *LDS*, sa Gouvernman i enn ki pa serye, sa i en legzanp tipik. Ti annan bokou parol bokou koze ki'n ganny fer pandan letan eleksyon, e menm avan pandan 6enm Lasanble, ki ozordi zot pa kapab tenir zot parol avek pep Seselwa.

I annan bokou parol ankor plis ki sa ki'n ganny dir, ki ozordi malerezman nou pe retourn lo sa bann parol, e nou pa pe kapab onor sa bann komitman.

Mr Speaker, ler mon al ver sa Lalwa, mon pe get bann diferan provizyon napa bokou provizyon ki'n sanze, mon war

i annan en bout ki entrodwir en definisyon *more or less* pou *Citizenship Eligibility Committee*.

E ler mon lir lamannman presedan ki ti ganny fer an 2013 si mon pa tronpe - 9 (a) 1) i entrodwir i mete en *Citizenship Eligibility Committee*. Kot Prezidan, i etabli sa Komite an konsiltasyon avek sa Komite. Prezidan i pran bann desizyon se ki konsern donn sitwayennte.

Me par kont taler nou'n tann Onorab Hoareau dir ki poudir prezan pou annan en Komite, Komite ki pou *advise* Prezidan. Pou nepli annan 5(1) e Komite ki pou decide lekel ki pou ganny *citizenship*. Be sa bann zafer ti la dan Lalwa depi lontan sa. Kwa nouvo ki zot in anmennen dan sa Lalwa ki fer ki ozordi keksoz ki diferan.

So, mon pa pe ganny en konpran Mr Speaker! Mon pa pe ganny en konpran ki sa ki zot pe sante lo la, ki zot pe fer tapaz lo la. Akoz pou mwan napa gran sanzman.

Mr Speaker, i annan osi sa bout ki koz lo *meritorious*. Savedir en dimoun ki *deserve* en rekognisyon spesyal, ouswa en *praise* oubyen en *reward* spesyal. So, i annan posibilite ki sa dimoun in ganny *awarded* en *citizenship*, en *citizenship* nou pei.

Me kwa ki fer nou krwar ki poudir *from* sa, ozordi - akoz ladan nou pa pe ganny kriter. I dir ou zis en, en rekognisyon ki *deserve praise or reward*. Me nou pa pe vreman ganny kriter, kwa ki kalifye sa *special recognition*, sa *praise*, sa *reward*. E i kapab a diskresyon sa Komite ouswa diskresyon Prezidan lo ki mannyer i *award* sa sitwayennte avek sa dimoun.

So kwa ki vreman sanze Mr Speaker, dan Lalwa, e kwa ki vreman zot pe anmennen pou onor sa bann komitman ki zot ti fer dan 6enm Lasanble. E ki souvandfwa zot in koz lo la an di-z-an ki sa bann *practice* ki ganny fer avan, ti sitan mal e ki ti sitan en probleman.

Me ki ozordi zot annan loportinite pou zot aranz keksoz, e ankor parey bann kanmaron Gouvernman kanmaron, zot *back track* lo tou sa ki zot in dir. E pep Seselwa deor Mr Speaker, i note.

Mon annan 2, 2 seksyon 2 lamannman ki mon anvi vin lo la. E sa 2 lamannman i plizoumwen mon pwennvi en, mon pwennvi ki mon pe eksprimen personnelman.

E sa i konsern *repeal of* seksyon 5B e seksyon 5C, Ki koz lo *award of citizenship* limero 1 - 5B i koz lo *award of citizenship* par egzanp pou

bann dimoun ki'n an term ledikasyon.

E ler mon pe get sa Mr Speaker, mon krwar annou pran legzanp en dimoun ki'n lekòl Sesel depi premye ziska *let's say S5 or* pos-segonder.

E petet in ale in al etidye lo son *own* akòz i pa en sitwayen i pa pou ganny en *scholarship*. Me selman in ale in al etidye lo son *own* e i tourn Sesel, i tourn Sesel apre ki in ganny en degre. E decide travay Sesel pou en serten kantite letan.

Minis in dir ki nou pou war li en lot fason prezan nou donn li *permanent residence*. Me eski nou pa mazin sa lenvestisman ki nou'n fer dan sa dimoun, depi dan premye *or* lakres, ziska pos-segonder.

Sa kontribisyon ki sa dimoun in vin fer apre ki in vin ganny son degre *or* son *masters or whatever* kalifikasyon ki in gannyen. Letan ki in travay e kontribye dan Sesel, eski sa pa en posibilite pou kapab award li en sitwayennte, si in montre lanmour dedikasyon pou son pei Sesel, ki'n reste ladan ki'n lekòl ladan ki'n travay ladan.

Mon pa pe dir nou devret donn li *citizenship*, me eski nou pa devret annan serten konsiderasyon e revwar sa posibilite?

Dezyenm, Mr Speaker, Onorab Hoareau ankòr in koz

lo plizoumwen sa *scheme* - bann *scheme* ki kot i annan pei ki donn sitwayennte atraver lenvestisman.

Annefe mon'n fer en pti pe resers, i annan pa mal pei ki swa Lerop ki swa dan Karaib e menm si mon pa tronpe Leta z-Ini, ki annan sa bann *scheme*. I annan ki annan *scheme* swa *permanent residence*; i annan ki annan *scheme* ki apre en serten kantite direkteman ou kapab vin en sitwayen.

Par egzanp si mon pa tronpe Malta ouswa *Portugal*. Apre i annan bann lezot pei ki ou kapab apre 5 an ki ou'n fer sa lenvestisman ki ou'n kapab demontre sa lenvestisman.

E ou kapab demontre ki ou kapab sirviv lo ou menm travay e sipòt ou lekor, e petet annan serten lezot *added benefits* dan lasosyete, apre 5 an ou kapab *apply* en *citizenship*. si mon pa tronpe Lanmerik i koumsa.

So, i annan bann legzanp Mr Speaker. I annan bann legzanp. Petet in annan serten keksoz ki'n al mal dan sa ki nou, nou'n entrodwir.

Me i pa en keksoz ki ou a krwar zis nou Sesel ki ti fer. I annan posibilite dan lemonn ki ou kapab fer ozordi. I annan pei *as low as* €200 mil, ou kapab antre dan sa pei ganny serten nivo *permanent*

residence. Apre ou antre lo *citizenship*.

Sesel i en pei ki petet i bezwen annan serten lekspertiz, serten lenvestisman. Me byensir nou bezwen gete kalite lekspertiz, kalite lenvestisman ki nou bezwen; kalite, kote i antre, dan ki sekter.

Petet i ava annan en nesosite, ti ava annan en nesosite pou *vet* pli byen sa bann kategori dimoun. E bann kategori lenvestisman. Me pou nou ferm sa laport e dir ki nou pa fer li ditou pou mwan, pou mwan e sa parey mon'n dir e mon lopinyon personnel, pou mwan i kapab dezavantaz Sesel an term lenvestisman ekonomik, ki ti kapab anmenn nou bokou, bokou plis dibyen, pou nou e nou sitwayen ki osi pe reste Sesel ozordi.

Donn loportinite travay; donn loportinite biznes, pou nou bann sitwayen ozordi, tout an prenan kont, ki nou pa kapab les nou osi ganny anvair par, par lezot nasyonalite. Ki kapab annan en lot lenfliyans lo nou kiltir lo nou fason viv e nou fason fer.

So pou mwan sa i en laport ki fermen ozordi e ki petet ferm serten loportinite. An di-z-an sa detrwa mo Mr Speaker, mon krwar poudir ozordi Gouvernman reprezante par ozordi

lamazorite Manm dan Lasanble Nasyonal, in mank en loportinite pou zot fer sa ki zot, sa ki zot ti dir zot pou fer pandan 6enm Lasanble e pandan kanpany eleksyon.

Ozordi zot annan en *super majority* dan Lasanble e zot kapab, zot kapab *insert* dan sa Lalwa ki devan nou, me ki malerezman zot pa'n fer pou *whatever* rezon; mwan, mon annan mon souspisyon me selman pou *whatever* rezon ki zot pa'n fer, zot ti kapab met provizyon pou renons sitwayennte bann dimoun, parey zot pe dir ki'n ganny donnen *citizenship* mal apropo.

E ozordi dimoun ki'n ekout zot dimoun ki'n, ki'n krwar dan zot sa ki zot in dir, mon asire ozordi bokou sa bann dimoun pe dezapwente, akoz pa'n kapab met *good* sa promes ki zot ti fer ek pep Seselwa.

Avek Mr Speaker, mon *rest* mon *case* e mon krwar sa Lalwa i enn ki mank serten keksoz, sirtou sa provizyon ki Gouvernman *LDS* parti *LDS* ti fer promes pou fer ler zot vin o pouwar. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab Cosgrow. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mon le swet bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour tou dimoun ki pe ekout nou. E bonzour tou koleg Onorab. Mr Speaker, mon pou komans kot Minis ti, ti fer son prezantasyon.

E mon ti ava kontan ki lepep Seselwa i apresye, e ekout sa ki sa mesaz ki nou annan pou pase bomaten. Akoz i annan bokou keksoz ki ganny dir.

E mon'n ekout Onorab, Onorab Hoareau e mon pou fer serten analiz lo sa ki Onorab Hoareau in dir, an prenan kont bann provizyon dan Lalwa, pou mwan fer li konpran ki parfwa i annan serten ler nou dir nou bezwen mazin, mazin byen sa ki nou dir.

Ok, premyerman Mr Speaker si sa ki Minis in dir an se ki konsern lavantaz e sitwayennte Seselwa, mon pou antyerman 100poursan dakor ek ou. *In fact* 200poursan dakor avek ou. Annan en sitwayennte Seselwa pou mon personnelman in toultan en keksoz sakre. Akoz premyerman napa bokou Seselwa i annan apepre 100 mil nou ki vi - *well* lo 90 mil nou ki viv lo nou zil.

E i annan en pe partou deor me nou napa sa kantite Seselwa. E koman en Seselwa ler ou viv lo later Sesel ou

benefisye avek en kantite keksoz.

Par egzanp ou benefisye avek en *free education* e Minis ki'n dir pa mon ki'n dir Minis ki'n dir. Ou benefisye avek en *free education* ou benefisye avek en *free healthcare* ou benefisye avek sipor sosyal. Ou ganny en Sekirite Sosyal e tousala in posib Mr Speaker, tousala in posib gras a en Gouvernman 43 an ki'n batir sa pei pou fer ki nou annan *free education* pou fer ki nou annan *free healthcare*.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Akoz *LDS* i la zis 2 an li. Prezan Mr Speaker, si mon ekout Onorab Hoareau e mon ekout bann keksoz ki li in dir e ler i koz lo popilasyon endizenn, mon ti a kontan demann li lekel sa popilasyon endizenn Sesel ki i pe koz lo la?

Akoz listwar in montre nou poudir popilasyon Sesel i en popilasyon enplante. I en popilasyon ki'n vin atraver lannen kot plizyer dimoun in vini. Me si mon swiv son largiman Mr Speaker, an se ki konsern sitwayennte ki'n dir lo Lalwa, *then* Onorab Naidu atraver ou Mr Speaker, pa dan en fason mal - Me Onorab Naidu pa devret en Seselwa, akoz Onorab Naidu in ganny

sitwayennte atraver lefe ki in natiralize pou vin en Seselwa.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mwan menm mwan personnelman....

(loud shouting and interruptions)

MR DEPUTY SPEAKER

Hold-on-hold-on-hold-on!

Silvouple, silvouple, silvouple whoever pe-

(loud shouting and interruptions)

MR DEPUTY SPEAKER

Silvouple, silvouple, silvouple, nou pa bezwen, nou pa bezwen kriye! Mon le zis kosyonn Onorab lo *Order 59* lo *content of speech*.

Nou pa kapab pran en *single Member*.

(speaking off-mic)

MR DEPUTY SPEAKER

... be non i mal, pa al lo sa laliny. Silvouple, pa al lo sa laliny. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi, e si zot ti les mon fini mon menm mon ki siny Pillay ki mon papa - mon gran paran ti vin Sesel, dan bann 1929,

mwan osi mon pa ti pou et en Seselwa akoz zisteman si mon swiv largiman ki Onorab Hoareau in avanse.

E petet mon leskiz lo kote *LDS* mon war zot in sot anler, me mon ti pe zis ilistre en legzanp avan ki mon fini zot in, zot in nerve. Akoz mwan osi *then*, ou pou konsidere ki mon pa en Seselwa endizenn. E pou mwan sa largiman i pa fonde.

En lot pwen enportan ki nou bezwen konsidere Mr Speaker, se ki ler nou'n koz lo bann Seselwa ki'n etidye isi, e ki ozordi nou pe dir sa ki'n arive dan Lalwa, nou pe deplor sa ki'n arive dan Lalwa dan leparse.

Mon pa pe servi legzanp pou denigre sa bann dimoun. Me mon pe servi legzanp, pou eksplike ki mannyer serten mezir ki nou'n pran, in anrisi nou pei.

Par egzanp ozordi nou annan en *CEO Land Transport* ki Mr Parinda Herath ki enn bann *public servants* ki nou tou nou'n felisite dan Lasanble, ki li i enn sa bann dimoun. I enn sa bann Seselwa ki zisteman in etidye atraver sistenm. E son paran in vin isi in travay, e ki'n vin en Seselwa.

E nou annan plizyer sa bann dimoun Mr Speaker, ki'n anrisi nou pei dan en fason ou en lot. So nou bezwen fer sir

ler nou dir bann keksoz ki nou dir, e nou servi bann legzanp, nou, nou pran konsyans sa ki nou pe dir atraver sa bann legzanp.

Akoz i annan en lenpak ler nou fer sa bann komanter ler nou fer li dan vid. E mon pa pou krwar sa ki Onorab Cosgrow in dir i korek - zot zis koze me aksyon 0 lo zot par.

E la annou vin lo serten provizyon sa Lalwa ki nou'n koz lo pe sanze. Mon annan devan mwan e mon'n pran letan pou regard tou sa bann lamannman e mon sanse ki an 2013, mon ti la dan Lasanble, ler Lalwa ti pase sa lamannman ki ti ganny propoze.

Mon pou vin lo sa lamannman ki ti ganny propoze an 2013 Mr Speaker. Sirtou seksyon 11 sa Lalwa. Seksyon 11 sa Lalwa i relevan pou nou dan Lasanble ozordi pou deba ki nou pe gannyen, sirtou lo sa ki mon pe tande.

Be annou vin lo sa size 5(1) e nou pe ganny dir poudir lamannman ki pe ganny propoze ozordi pou fer ki Prezidan, pou nepli annan desizyon lo li menm, pou li deside lekel ki pou ganny en sitwayennte anba 5(1). Me ler nou kit, ler nou kit sa premye, sa premye bout dan sa *clause* e nou ariv pli ba, i koz lo Prezidan ki pou *grant* sa sitwayennte.

Sa Komite i zis rekomande, Prezidan pou *still grant* sitwayennte ki al kont sa ki Onorab Ramkalawan ti dir dan Lasanble. In fer mars aryer konplet lo sa ki i ti dir e mon a eksplike aköz.

Si mon swiv largiman Onorab Hoareau ankor ki largiman parti *LDS*, then Mr Simon Bachmann pa devret en Seselwaa! Be akfer Prezidan ti al tir portre ek Mr Bachmann ler Mr Bachmann ti ganny meday lor dan Zwe De Zill!

E li Prezidan ti dir en sitwayennte Mr Bachmann, i pou rebran ler i vin o pouvwar. I kontinyen dir keksoz, me apre son aksyon i prouve ki i pa kapab onor sa ki in dir.

E la Mr Speaker, permet mwan vin lo sa largiman bann malfeter ki'n ganny sitwayennte. E annou regard lartik 13, lartik 13 nou Konstitisyon. Lartik 13 i dir en provizyon i kapab ganny fer dan en Lalwa *ok*, pou en dimoun ganny sitwayennte *which is part 1 13(1) (a)*.

Oubyen en provizyon i kapab ganny fer pou *deprive* - pou rebran sitwayennte avek en dimoun. En provizyon i kapab ganny fer. Me Konstitisyon i dir *if* sa in ganny *unlawfully acquired*.

Si mon ekout largiman tou dimoun dan *LDS*, tou sa sitwayennte anba Gouvernman *SPPF*, savedir

tou sa sitwayennte in ganny *unlawfully acquired*. Tousala in mal ganny donnen. Be si in mal ganny donnen met zot larzan kot zot labous i ete.

Met an plas seksyon 11 sa Lalwa. E ki seksyon 11 sa Lalwa i dir Mr Speaker. Nou a fer pep Seselwa konnen, seksyon 11 sa Lalwa i dir ki Minis *without prejudice* - Minis an konsiltasyon avek Prezidan atraver en lord, i kapab *deprive* okenn dimoun son sitwayennte ki'n ganny *obtained* anba natiralizasyon *registration* oubyen lezot fason, si Minis i satisfè ki sa dimoun in fer serten, serten fot.

Ok e Lalwa i dan lanmen ozordi ki annan en mazorite amann sa Lalwa, pou enkli sa bann dimoun ki zot dir zot le pran sitwayennte. Sa bann malfeter, sa bann voler, aköz zot pa fer?

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Pillay, mon pa anvi enteronp ou selman mon ti ava *advise* ou parey *Order 59* i dir nou reste lo *subject matter* ki reste lo diskisyon. Ki dan diskisyon devan Lasanble e diskisyon i bann lamannman.

Ou pe koz lo seksyon 11 ki napa lamannman. Mon'n war tandans ki Onorab Cosgrow in komanse ou pe kontinyen. Mon pe les zot

aköz zot annan *freedom* pou koze.

Selman pou kestyon nou itiliz kestyon byen, annou limit nou obzervasyon lo bann lamannman ki pe ganny propoze. Sa konsey mon ti donn tou Manm Lasanble. Mersi, ou kapab *proceed*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi, mersi, mersi Mr Speaker. Mon napa problem pou swiv ou konsey, me mon ti ava apresye ki menm konsey i ganny donnen avek tou dimoun dan Lasanble.

MR DEPUTY SPEAKER

Mon fek donnen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Akoz mon'n ekout, mon'n ekout - ou donn apre ki sa dimoun in fini koze. I enteresan sa. I enteresan. En dimoun i fer en largiman ki napa en sou merit e ou les li koze mwan, mon pa kapab.

Annou vin lo lamannman ki pe ganny propoze e *merit* sa lamannman. *Merit* sa lamannman i vin dir ek nou koumsa poudir, nou pe fer li pli kler ki mannyer Prezidan pou kapab donn en dimoun sitwayennte.

Mwan personnelman *if it was up to me*, mon ti pou retir provizyon ki Prezidan i kapab donn sitwayennte. Sa i mon pwennvi personnel, koman

Sebastien Pillay! Me koman en lezislater, mon osi realize ki mon pwennvi pa le sel pwennvi ki konte.

Alors mon osi realize poudir, i pou ariv en lenstans dan devlopman mon pei, ki pou annan en dimoun ki pou kapab kontribye pou mon pei. E alors zot osi *LDS* zot in realiz sa, e zot pe gard provizyon 5(1) ki zisteman pou mon i pa fer okenn diferans dan lafason ki zot pe fer li.

Akoz i pa fer diferans Mr Speaker? I pa fer diferans, aköz i koz lo en Komite sitwayennte ki pou *advise* Prezidan. E Lepep Seselwa la deor i bezwen konnen lekel ki apwent sa Komite Sitwayennte.

E la mon ava dir zot lepep Seselwa se ki se Prezidan an konsiltasyon ek Minis ki pou apwent sa Komite. So Komite ki Prezidan i apwente, ki pou rekomann ek Prezidan ki sitwayennte pou donner oubyen non.

Me desizyon final pou reste avek Prezidan, aköz li ki Sef Egzekitiv. Li ki Sefdet. Be sa ki mwan, mon ti a kontan konpran prezan, par lefe ki in apwent son prop Komite, eski sa i vedir poudir Prezidan pa kapab donn lord son Komite?

Lekel sa Kreol la deor ki pou krwar sa? Lekel sa Seselwa la deor ki pou krwar sa? Mr Speaker, en lot pwen

fondamantal dan sa Lalwa ki nou pe vin lo la, annou koz lo en dimoun ki'n *renounce* son sitwayennte Seselwa.

Akoz nou ti met sa provizyon pou *renounce* sitwayennte? Aköz i annan de landrwa kot serten pei kot en dimoun pa kapab *hold* en *dual citizenship*. E i bezwen pran sitwayennte sa pei kot i reste, *ok?* E provizyon dan nou Konstitisyon ki fer provizyon pou en dimoun kapab *renounce* zot sitwayennte.

Zis parey Konstitisyon i fer provizyon, pou en dimoun kapab annan *dual citizenship*. Nou Minis ki'n reste pou plizyer lannen, in en Manm dan Lafors Defans Langleter i *hold* en *dual citizenship*. I normal. Napa nanryen mal ek sa.

I annan plizyer Seselwa ki *hold dual citizenship* par lefe ki zot in al etidye, zot in travay dan serten pei, zot in *retain* zot sitwayennte Seselwa, me zot in osi *acquire* sitwayennte sa lot pei. Napa problem ek sa.

Se sa ki fer nou, nou sistenm inik, aköz nou pou nou labaz nou sistenm se Lalwa *du sang*. Savedir fodre dan ou disan ou en Seselwa pou vin en Seselwa.

Lezot pei i Lalwa *du sol*; savedir fodre ou pe reste dan sa pei pou ou kapab vin en sitwayen. Me sa *uniqueness* ki

nou annan - sa *uniqueness* ki nou annan e *regarding* sitwayennte, i pou toultan en deba ki pou so.

Akoz toultan nou pou annan konsiderasyon, pou nou pran lo lekel ki pou vin en sitwayen Sesel lo lekel ki pa pou vin en sitwayen Sesel.

Me *still* Mr Speaker, ou a dakor ek mwan ki nou bezwen *hold* en Gouvernman *accountable*, pou promes ki'n fer ek Seselwa. E ler i ti ganny elekte sa Gouvernman ti promet ki lamannman ki i pou propoze dan Lalwa, se bann lamannman ki pou anmenn li ver repran sitwayennte serten dimoun ki in gannyen.

Me ozordi nou pe fer nou pe pran dinen ek sa bann dimoun. Nou pe marse ek sa bann dimoun. Nou pe frot zepol ek sa bann dimoun nou pa kapab pran sitwayennte.

Sa langaz, sa lebra for ki nou ti koz lo la, nou nepli kapab koz lo la! Alors kestyon ki nou bezwen demande lo merit zeneral sa Lalwa se, ki vre lentansyon Gouvernman atraver anmenn sa Lalwa?

Se pou retir en provizyon en dimoun investir dan pei. En dimoun ki pou investir \$1 milyon, sa i pou en desizyon Polisi ki Gouvernman i le pran.

Si Gouvernman i le al dan sa laliny mwan, mon napa problem. Sa dimoun i ava

still bezwen pas atraver lezot-lezot formiler pou li vin en sitwayen. Oule retir pou bann dimoun ki'n etidye dan nou pei? Be ou annan plizyer dimoun probableman ki'n etidye.

E ki ou a dakor ek mwan ki'n pas atraver lekol dan plizyer nou bann distrik. Ki ozordi i annan plizyer pozisyon dan Gouvernman, ki probableman pa ankor *acquire citizenship* Seselwa.

Si sa i desizyon Gouvernman *LDS, then LDS go ahead* ek zot desizyon. Me i pa sa bann keksoz ki zot ti dir. Sa ki zot ti dir zot pou fer zot pa pe fer. Menm si zot annan pouvwar pou fer. E si zot retournen poudir mon Konstitisyon pa permet zot, *but then* met Konstitisyon lo en *referendum!* Zot annan de tyer mazorite dan Lasanble, nou ava pran en desizyon lo la!

Mr Chairman, en lot pwen ki mon pou *raise regarding* sa Lalwa, se ki konsern lakantite letan ki en maryaz i bezwen *subsist*. E la ankor enn fwa mon bezwen-mon bezwen demande si Gouvernman pe realiz pozisyon son desizyon? Nou *Civil Code* i rekonnet en *common law spouse* apre 7 an. En *common law spouse* i pa'n marye avek son msye apre 7 an.

Nou pe dir poudir sa *common law spouse* ki kapab erit propriyete anba Lalwa *Civil Code*, pa pou kapab vin en sitwayen, fodre i marye e servi 15 an. Nou annan plizyer Seselwa ki trouv dan sa kategori.

Eski nou pe fer zistis 15 an, akoz probableman ou annan maryaz kot en dimoun i reste ansanm pandan 10 an avan. Apre 10 an ki zot in deside marye, e ki si oule ou regard *aggregate* zot relasyon, zot pou pas 20 an ansanm.

E se sa ki nou bezwen konsidere ki pou kree anomali ki si nou met li zis lo - lo 15 an. Nou riske pe-pe *genuinely deny* en dimoun ki'n pas plizyer lannen Sesel desote 30 an, *on the basis* ki son maryaz pa'n fer 15 an, pou li kapab *apply* pou en sitwayennte.

E mon konn plizyer dimoun Praslin ki dan sa kategori. Mon konn plizyer dimoun sertennman ki Beau Vallon dan sa kategori. Akoz bokou zot in travay dan domenn lotelri.

Mr Speaker en lot pwen ki fondamantal lo sa Lalwa, la nou bezwen, nou bezwen met sa an perspektiv byen. Sa size '*distinguished service*' mon konnen pou en dimoun ki en *former military personnel*, i annan en definisyon *distinguished service*.

Pou Mr Volcere, ki'n en fonksyonman piblik pandan plizyer lannen, i annan en definisyon *distinguished service*. I pou enportan pou nou kapab defini *what we mean by that*. E kwa ki nou le dir?

E mwan, mon krwar poudir se la kot nou bezwen fer sir poudir nou sitye nou bann largiman otour sa ki pe avanse. Akoz apre ki nou pou koz lo tou sa bann dimoun, kot nou pou koz lo vann paspor, nou pou koz lo tou keksoz, en pwen fondamantal ki pou reste se ki ozordi o pouvwar, i annan en Gouvernman *LDS* avek en mazorite absoli.

Ki annan tou pouvwar pou li sanz Lalwa pou *deprive* bann dimoun ki i krwar in ganny sa sitwayennte dan en fason ki zot in vole, ki zot in fer isi, zot in fer laba, pou rebran sa bann sitwayennte. Tou pouvwar.

So either - e mon pe dir sa pou Lepep Seselwa tande. Mon konnen zot pe ekout nou ozordi bomaten, pou zot konpran poudir zot annan en Gouvernman ki zis koze, me 0 aksyon! 0 aksyon!

Akoz loportinite i la pou zot fer zot. Fer sa. E si e la mon vin lo *9(a) Citizenship Eligibility Committee*. Si Gouvernman *LDS* ti serye lo sa Komite ki zot pe propoze, e si nou pe dir nou pran sa size

sitwayennte sitan enportan, akoz nou pa ti retir lapwentman sa Komite dan lanmen Minis e Prezidan.

Tir li dan lanmen Minis e Prezidan, koumsa i ava fer ki ou ava ganny ou en Komite, ki pa en zouti Egzekitiv e dan son aksyon pa ava vin en zouti pou Egzekitiv.

Ek sa ki pli lwen Mr Speaker, 9(a)(2) i dir ou konpozisyon *Eligibility Committee*, son konpozisyon, son bann kondisyon, son lapwentman, pou ganny determinen parey Minis avek Prezidan pou deside. Parey Minis avek Prezidan pou deside.

MR DEPUTY SPEAKER

Ou pe fer ankor sa ki mon'n dir ou, ou pe fer en largiman ki envizib devan Lasanble. *Because it's not part of the amendment. So, if we, we confine our observation to the subject under discussion, Order 59 (1)* i pou bokou ed nou, akoz i annan serten lamannman ki nou bezwen enform piblik *what are these amendments* ki pe anmennen. Be si nou anmenn bann lamannman ki pa devan nou, i en keksoz envizib devan Lasanble. *Please proceed.*
Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mon largiman i pa en largiman ki envizib. I en largiman ki reel. I reel akoz Konstitisyon nou pei, i permet nou pou fer serten keksoz vizavi sitwayennte, si nou santi poudir sa bann sitwayennte in ganny donnen dan bann fason ki pa legal.

Nou largiman i senp. Ou pa devret ankoler ek mwan pou fer en largiman kan se parti ki o pouvwar ki fer sa koman enn son *pledge*. Ou pa devret ankoler ek mwan, kan ou prop Manm lo ou kote latab in fer en largiman vizavi bann dimoun ki'n swadizan ganny sitwayennte, dan en fason ki ilegal.

Mwan osi mon annan drwa koz lo la e fer lepep konpran ki poudir be sa ki ou pe tande, i pa anliny avek sa ki Lalwa pe propoze pou fer. Teknikman Lalwa pa pe koz lo repran sitwayennte ankor, menm si nou pe koz sitwayennte ki'n mal ganny donnen. Mon ti ava espekte i al sa zistans.

So an konklizyon, an konklizyon, ler nou retourn lo nou bann provizyon ki pe ganny amande, pou mwan sa bann provizyon ki pe ganny amande i plito kosmetik, pou zis fer krwar ki Gouvernman pe reakte lo en sityasyon, me malerezman, malerezman nanryen pa pe vreman ganny fer.

E mon bezwen dakor avek sa ki Onorab Cosgrow in dir, ki malerezman ki Gouvernman *LDS* apre ki in koze i ankor enn fwa mars an aryer.

E se sa ki fer nou dir ki i en Gouvernman kanmaron. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Hoareau mon war ou lanmen anler.

HON JOHN HOAREAU

Mon ti le *raise* en pwen.

MR DEPUTY SPEAKER

Anba ki *Order*?

HON JOHN HOAREAU

I - mon le fer en *personal explanation* lo sa ki in dir, pou klarifye serten keksoz. Akoz.

MR DEPUTY SPEAKER

Then, then I'll advise you to use 61(d) to correct a misapprehention si ou santi zot in mal enterpret en keksoz ki ou'n dir.

HON JOHN HOAREAU

Napa problemn mon a servi *61(d)*. Mr Speaker, mon pa'n koz ditou lo *5B* mwan. Mon pa'n nonm en keksoz lo *5B*. Mwan osi mon annan serten rezervasyon lo *5B* selman mon pa'n nonm nanryen lo *5B*.

Mon pa kapab konpran akoz ki relevans ki i *Leader* Lopozisyon in anmenn sa size Mr Herath, ki'n lekol isi, ki'n pas son letan koman en etidyan isi - son paran i en etranze ensidswit, dan sa konteks ki mwan, mon pe koze. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. Bann Onorab, i reste nou ankor 6 Manm zot in endike zot le koze. Enkli mwan letan mon retourn dan *Chair* dan mon sez taler mon pou koze i fer 7. La i fer 8enm - sitwayennte avek later, i 2 size ki pre ek leker tou dimoun.

So annou vey en pti pe. I fasil pou anflanm bann parol ki nou pa merit pe dir. E *be mindful of Order 59(1)*. Onorab Pillay mon war ou lanmen anler.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Anba *Order 61* mon le koriz en *misapprehention*. Si Onorab ti'n lir son Lalwa, i ti ava war ki ler Minis in fer son prezantasyon, enn bann *clause* ki pe ganny tire se posibilite pou en dimoun ki'n lekol atraver sistenm lekol Sesel; ki'n al *course* pou li ganny sitwayennte - i pe ganny retire sa.

So, sa ki mon bezwen - mon'n fer mon largiman se

otour sa e mon'n servi bann dimoun ki mon konnen ki pe kontribye ozordi pou nou pei - en kontribisyon valab, pou eksplike ki poudir parfwa ler nou get sa bann size, annou pa zis get li dan, dan en fason be annou regard li dan son totalite. So, i napa nanryen pou fer. Kekfwa Onorab i pa'n lir Lalwa. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi. mersi pou ou obzervasyon. Mon pe zis donn en pti moman pou zot *relax*, akoz letan nou respire i ed nou pou kalme. La. *Very good*. Onorab Loizeau *you are next on the list*.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour *panel*. Bonzour tou dimoun, tou Manm e tou dimoun a lekout. Mr Speaker, mon pou komans koumsa, akoz enn mon fyer mon en Seselwa, malgre ki mon fanmir i annan en melanz Afriken, Azyatik e menm Eropeen.

E parey dan semenn Kreol toultan nou dir ki sa nasyon Kreol i en *melting pot of culture*. E mwan, mon fyer de sa. E mon anvi osi Mr Speaker, felisit tou bann sitwayen Seselwa ki'n ganny *citizenship*, ki pe travay dan Gouvernman.

Ki kontan Sesel; ki pa'n zis rod sa sitwayennte zis pou zot ganny bann benefis. E zot

bann bon dimoun. E mon anvi felisit zot pou sa travay ki zot pe fer pou kontinyen fer Sesel bouz devan.

Me par kont Mr Speaker, i osi annan bann move dimoun ki'n ganny nou sitwayennte ki a mon avi i pa'n en bon keksoz pou nou pei.

Mr Speaker, mersi pou ganny en sans ankor pou koz lo sa lamannman. Mr Speaker, ozordi nou pe koz lo en lamannman ki pe adres en sityasyon ki pa'n fer tro bokou dibyen nou pei.

Ozordi sa lamannman ki devan nou Mr Speaker, mwan, mon pe get li koumsa, i pe plito vin met en, en lord dan en dezord-dan en dezord ki ti pe al - dan en dezord total ki ti pe arive.

Akoz mon pe dir sa Mr Speaker? Akoz oparavan - mon rapel, ki ti fasil pou en dimoun ganny sitwayennte Seselwa. I ti telman fasil Mr Speaker. Sirtou si ou pa en, si ou en etranze ki'n vin isi, fason pou ou ganny ou sitwayennte, ti fasil.

Sa i fer mwan mazin, ti annan en lepok Mr Speaker, mazorite etranze ki ti vin travay dan Gouvernman ti ganny sitwayennte telman fasil.

Tandis Mr Speaker, ki nou bann Seselwa ki paran i Seselwa, me ki'n ne aletranze nou ti ganny bokou difikilte; ti

ganny bokou difikilte pou zot kapab ganny sitwayennte, malgre zot fanmir zot paran ti Seselwa. Me pou etranze ti vremen fasil.

E la i fer mwan mazin en msye, ozordi i annan li apepre 67 an i reste Langleter, in marye ek en Seselwa. E li son paran i Seselwa. Sa bann letan son paran ti pe travay *Uganda* bann lepok *Kilembe Mines* laba. Me apre ki bann deroulman *Idi Amin* ti arive, zot ti bezwen bouz Langleter.

Sa msye i annan plis ki 40 ekek lannen, in seye rode pou li kapab ganny nasyonalite Seselwa. Malgre i en Seselwa e i koz Kreol parey mwan ek ou malgre li in ne *Uganda*, zanmen in fasil pou li gannyen me.

Me tandis ki e tou son zanfan i Seselwa, zot in ne deor. Me selman nou war ki i annan bann etranze ki zot i ganny fasilman. E legzanp i kler devan nou Mr Speaker.

Mon rapel ti annan en moman ti annan en msye ki ti travay kot Finans, Mr Speaker, ki ti ganny son nasyonalite apre pa ni menm 1 an apre ki son - apre ki bokou keksoz in arive Mr Speaker.

Nou ti war son loto lo erport, zanmen nou'n war li ziska ozordi Mr Speaker. Se sa, sa bann dimoun ki nou pe gete, ki nou pa kontan lafason ki zot in fer Mr Speaker. E

mazinen, sa lensidan ti ariv apre Onorab, Onorab Hoareau in koz lo la oparavan.

Mr Speaker, sa in ariv apre ki sa Lalwa *EDA* ti'n pase, kot nou paspor ti pe ganny vann avek nenport ki, ki annan larzan \$25 mil, \$50 mil - i posib plis, Mr Speaker. Apre ki sa ti'n arive, apre zis sa ti disparet.

ozordi Mr Speaker, avek larive paspor biometrik, napa okenn dokimantasyon dan sa bann tranzaksyon ki annan kot Imigrasyon, lo sa bann dimoun ki ti aste sa bann paspor.

Tou sa bann milyon Roupri ki ti ganny pey - Dolar Mr Speaker, napa dokimantasyon. Mon krwar Minis pou dakor ek mwan napa dokimantasyon. E sa i fer Mr Speaker, i annan serten etranze bann bon dimoun Mr Speaker.

Sa bann zot bann bon dimoun. Zot ti aste paspor zot osi. E la i fer mon mazin en msye dan mon distrik. I ti aste paspor, in fer son biznes, in anploy Seselwa e in reste Sesel tou son lavi.

Difikilte apre ki paspor biometrik ki ti vin anmars la, ti vini, difikilte pou li ek son madanm ek son bann zanfan kapab ganny zot paspor, rezon se ki dokimantasyon, dokimantasyon ti napa.

Okenn sertifika pou lapenn nou'n peye – okenn! Nanryen ti napa Mr Speaker. E sa msye ti menm komans ankoler, san realize ki li osi ki sa bann letan Mr Speaker ou konnen mannyer bann *deal* ti ete.

Ou vini, anba latab sa bann letan, sa ki ti o pouvwar, ti krwar toultan zot pou la, zot pa pou sorti. Alor zis keksoz ti pase koumsa. E ozordi i vin en problem pou sa bann dimoun.

Mr Speaker, e mazine ti annan osi bann ki - mon pe koz lo bann dimoun, bann move dimoun Mr Speaker. Bann bon dimoun nou kontan ki'n reste, ki'n travay parey sa msye Bel Air Mr Joric Rose-Innes i en bon dimoun. In travay, in kontribye dan lekonomi Sesel.

Me par kont ti annan bann Mr Speaker, parey ler mon mazin ti annan en msye La Digue apre ki ti'n ganny tou. Son paspor ti ganny *process* anba bann sirkonstans en pe drol. Apre i ti ganny deporte Mr Speaker.

I annan, i annan en *Krejhir* ki mon ti dir lot fwa, ki li i ti ganny menm sans sanz non Jules Savy i ti ganny zet deor. I ti al Sid Lafrik. E lo nou paspor Seselwa Mr Speaker in menm ganny anprizonnen en kou Sid Lafrik, lo nou paspor Seselwa e ki sa i, i pa en zoli

keksoz pou, pou nou Sesel Mr Speaker.

Ler en dimoun avek en etranze avek en sitwayennte Seselwa, i ganny bann sityasyon koumsa.

E Mr Speaker, mon rapel - dan 6enm Lasanble mon rapel ler mon ti demande pou nou ganny en rapor, lo konbyen dimoun ki'n ganny sitwayennte Seselwa, ki ti aste-

Mr Speaker, ou kapab krwar mon, mon'n deza reste mon 54 an mon lavi, zanmen mon'n war enn sa bann dimoun. Nou ti ganny en dokimantasyon kot 75 Palestinyen ti ganny sitwayennte, oli zot sa bann dimoun Mr Speaker?

E zanmen nou'n war zot. E sa bann dimoun laplipar di tan zot ti zis zot ti ganny sa paspor, zis pou zot. Akoz Sesel nou paspor zot dir i premye Lafrik, i en paspor ki en bon paspor. Ou kapab pas partou.

E zot ti bezwen e zot ti servi sa zis pou zot servi sa paspor, me selman ou'n war zot Sesel.

MR DEPUTY SPEAKER

Retourn lo bann lamannman ki devan nou, akoz mon'n donn lord en kote, i bezwen aplik pou tou lede en?

HON NORBERT LOIZEAU

Wi, Mr Speaker, mon plito pe koz lo bann, lo bann labi ki'n arive, ki ozordi ki sa lamannman in ariv devan nou. Se sa mon pwen ki mon pe vin lo la - se bann keksoz ki'n arive ki ozordi sa lamannman in ariv devan nou.

Kot serten sa bann dimoun zot, zot ti ganny priyorite lo Seselwa. Priyorite par - priyorite later, ki Seselwa zot, zot pa ti gannyen. Mr Speaker, ozordi nou pa war zot.

Mr Speaker, nou ava rapel mannyer lartik 5(1) nou Konstitisyon ti ganny abize. Ti ganny abize en kantite kot Prezidan ou kapab mazine Mr Speaker, ti donn sa ki i anvi nasyonalitye Seselwa.

Kot parfwa pandan Mr Speaker, mon'n partisip dan plizyer eleksyon e mwan, mon en Manm elekte, e zabitan Bel Air in met mwan a 3 repriz koman zot Manm Lasanble pou koz pou zot, malgre tou mon lenparfe Mr Speaker.

Mr Speaker, kot parfwa dan eleksyon ou war diferan kalite dimoun ki vini, ki ou pa ni menm konn zot dan zot distrik. E parfwa ou demann zot be lekel zot sa bann dimoun?

Kot - zot Seselwa? E bokou kekyon in demande. E mon panse avek sa lamannman la, keksoz a sanze. Nou ava war en pe plis

laklerte. Ozordi parey Onorab Hoareau in fer sorti, Prezidan pa anvi kontinyen avek sa kalite pratik ki akoz li i Prezidan, i pou kontinyen servi son pouvwwar koman Prezidan, pou li anba 5(1) pou li kapab donn sitwayennte.

Mon kontan ki i ti annan sa Komite ki'n ganny etabli - parey kot prizon i annan sa *Parole Committee*, ki zot ki diskite si sa prizonnyen i bezwen ganny en pardon. Si sa - mon pa pou servi sa mo 'prizonnyen' si sa kondannen i merit ganny en pardon. E apre i vin kot li.

I annan sa Komite e ki sa i a fer ki Prezidan pa pou abiz son pouvwwar koman Prezidan Mr Speaker, pou li fer sa. Mon'n tande Mr Speaker, ek sa Komite ti'n deza la.

Wi, sa Komite i kapab deza la.

Me sa bann Prezidan oparavan pa ti, pa ti ekoute sa Komite. Lekel zot sa Komite? Lekel ki ti elekte zot sa Komite, nou pa konnen. E bann Prezidan oparavan, zanmen zot in pas atraver sa Komite pou zot kapab, pou zot kapab pou li kapab pran sa desizyon, *ok?*

E parey mon'n dir Mr Speaker, ozordi, ozordi nou'n tande ki sa Komite, Prezidan pou donn lord sa Komite. Ozordi sa Komite pou vin en zouti Egzekitiv.

Mr Speaker, mon pa krwar i pou vin en zouti Egzekitiv. Mwan, mon krwar oparavan ki sa bann Komite ti en zouti Egzekitiv.

En keksoz ki mon pe realize Mr Speaker, se ki tou keksoz ki ti ganny fer oparavan, ozordi nou per nou krwar ki, ki sa Gouvernman sa Prezidan ki pou fer parey.

Kan non, Mr Speaker. Prezidan parey mon'n dir pli boner, Prezidan Ramkalawan pa anv abiz sa kalite pouvwar. I pa anv. Se pou kwa, se pou sa ki ou trouve ozordi Mr Speaker, sa Lalwa pe vini. Akoz nou, nou en ki pe ganny dirize *according to the rule of law*. Napa personn ki *above the law*.

Mr Speaker, avek sa de pti mo mon anv dir avek Minis, mon pou siport sa lamannman. Akoz parey mon'n dir oparavan, sa lamannman pe met en lord dan en dezord ki ti annan. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Mon konsyan poudir *Bills Committee* ti'n *schedule* en miting pou 12.15. Me mon krwar nou bann *guest* i kapab esper en pti kou, akoz mon le donn Onorab Loze loportinite pou li fer entervansyon menm si-

Akoz mon konnen zot pa pou la zot apre midi. So pou li

pa perdi son drwa koze. I ti dernyen Manm *US* ki ti'n endike i le koze lo sa Prozedlwa. So, i ava be selman fini li dan 28, pou mon rann lantenn *SBC* akoz 12.30 zot fer *whatever* zot fer, en?

Alright, proceed Onorab.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, zis endik mwan ler 28 mon ava sede. Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek delegasyon. Bonzour tou dimoun a lekout.

Mr Speaker, Minis in les nou konpran ki depi 2020 in napa okenn sitwayennte ki'n ganny donner par Prezidan. Annou sitye nou, 2020 en lannen ki ti ariv en revolisyon dan sa pei. Annou aksepte, kontan, pa kontan en revolisyon ti arive.

Kot parti *United Seychelles* ti sorti o pouvwar e parti *LDS* ti ganny elekte par en enorm mazorite. Wi, Onorab Larue bravo! *well done!* Be ki mannyer zot ti ganny elekte? Zot ti elekte pou vin fer *sanzman radikal dan sa pei la!*

Mr Speaker, ou konnen ki'n arive? Ozordi sanzman radikal zot vin ek en petar mouye. Zot vin dan Lasanble avek en petar mouye, ki zot ti pe sey alimen pou fer pete.

Zot pe fer nou krwar sa en sanzman radikal. Zot pe dir nou poudir ki sa bann lamannman pou adres dezord. Kote? Ki dezord? Oli ki dezord ki pe al ganny adrese?

Onorab Woodcock, wi, ou pou vin dir mwan akoz i lev lanmen toultan pou koz apre mwan zis pou vin repet menm sanson *Marek, Krejhir*, bon.

Oli mezir ladan pou li *deal* ek ou sanson *Marek, Krejhir* Onorab Woodcock? Oli mezir dan sa Lalwa ki Minis in anmennen pou *deal* ek *Marek*, pou *deal* ek *Krejhir* pou *deal* ek Jules Savy, pou *deal* ek tou sa move dimoun e tou sa *mess* ki'n rin lepase?

Zot annan zot en *super majority* dan sa Lasanble. Zot kapab legalman fer sa ki zot le sa ki zot anvi atraver Lezislasyon e zot vin ek en petar mouye. Ni alimen zot pa kapab alim sa badinaz la ozordi. E lamannman ki zot in anmennen esansyelman i blan bonnen, bonnen blan.

Avan Prezidan ti donn sitwayennte la, ozordi Prezidan i annan en Komite ki fer rekomandasyon parey Komite Prizon pou fer kwa? Komite i fer kwa? I fer rekomandasyon pou fer kwa? Pou Prezidan donn sitwayennte. *Mes chers amis* ki kouler seval blan Napoleon ti ete? Zot espekte seval Napoleon rouz zot.

Pa'n fer nanryen! Zot pa'n sanz nanryen! Zot fer zot en revolisyon, zot ganny zot en enorm pouvwar pou fer *sanzman radikal dan sa pei la!* Zot vin devan nou avek en bol *custard* sale? Serye zot! Zot ganny tou sa pouvwar, pou zot zis tourn an ron e pa fer fout kwa avek!

Be sa lamannman ki zot in anmennen la, i fer menm zafer ki i ti fer avan. Sel kekyon ki nou bezwen poze, se akoz apre 2 an ki zot pa'n donn okenn sitwayennte, zot trouv nesosite pou anmenn en leskiz atraver Lezislasyon, pou donn zot leskiz kredib pou donn sitwayennte.

Akoz la zot bezwen *cover through legislation* pou zot donn sitwayennte. E zot annan lentansyon donn sitwayennte. Sanson zot pa ti pou vin ek sa. Be dan 6em Lasanble ler nou ti ekout zot, zot pa ti pou donn zanmen sa badinaz zot.

Sitwayennte ti sakre e nou *agree* avek zot. Sa bann move dimoun la ki zot annan lalis la, sa sanson - en ki mannyer zot dir Onorab George? En gitar en sel lakord?

Sa sanson sa gitar en sel lakord ki zot zwe la *Marek, Krejhir* isi laba tou lazournen, be ki zot pe al fer ek sa bann move dimoun? Napa en mezir la devan nou, pou adres move

dimoun. I zis en pti *berceuse*, en pti *lulaby* pou move dimoun. Zis zot pe koze, koze, koze *sans rien à foutre!*

Zot pa fer nanryen zot! I zis parey ler Lalwa *Home Care Agency* ti vini, zot ti dir *carer* pe al ganny anploye, *carer* pou ganny en saler *carer* pou kapab pran *loan*. Oli? *Carer* in ganny anploye? *It's the same song and dance*, zot asiz la anndan, zot koze lo nivo *wholesale* zot koz par tonn.

Zot fer vini *container* koze, *container* parol; aksyon zero! Zot pa *foutre rien!* Sa bann lamannman ki zot in anmennen, i *more of the same*. I fer menm zafer zis i pas par en pti santye pikan.

I pas par Komite pou Prezidan donn sitwayennte. La Prezidan pa pe donn sitwayennte; i mars parey prizon prezan. Prizon i annan en Komite Parol. Prezidan osi pou annan Komite Parol dan sitwayennte la prezan. En? Serye?

Mr Speaker, *further*, Minis in dir nou ki nou sitwayennte i presye, aköz en sitwayen Sesel ou kapab ganny akse ek later Gouvernman.

Depi '78 en pei i ki annan ledikasyon iniversel. Mazinen en *universal education, free access to universal education*. Depi '77 *men!* Lasante parey.

Universal health care e nou'n pouse nou anmenn li ziska lo nivo tersyer. Seselwa pe fer *open heart surgery overseas*, peye par Gouvernman Sesel.

E mon dir mersi zot in kontinyen sa bann bon Polisi *SPPF*, Parti Lepep, *United Seychelles!* Ki zot bezwen anmennen zot ozordi? Transportasyon pou sitwayen Seselwa pou desann pou al travay.

Vre nou sitwayennte i enportan. Minis i dir nou paspor pli for dan larezyon, *Arya!* 43 an travay transpire, pran sa paspor met lo nou zepol nou lepep Seselwa, nou'n anmenn li pou vin paspor pli for dan larezyon.

LDS fek vini yer zot. Pa zot ki'n fer tousala. Zot in vin zwenn la. Zot vin zwenn en pei byen konstri, byen bati lo son lipye; en pei devlope. (*Relax Onorab Woodcock*. Ou ganny peye pou reponn mwan ou. Ou a reponn apre) Byen batir, byen frengé dan son palto. Ou war?

La ozordi zot in erite - konnen ki zot fer? Zot fer menm zafer ki ti fer taler. Zot pa pe fer nanryen diferan zot. Zot pe zis donn zot lekor en leskiz legal pou donn sitwayennte.

E ou konnen ki zot pe dir la? Dan lepase in byen vole, in byen annan larzan, ti byen

pran larzan, be *deal* avek. Sa *super majority* pa permet zot *deal* ek tousala? *Deal* avek! *Deal* avek zot annan en *case* la Ankour pe apir baro simityer, *deal* avek sa bann keksoz!

Zot ti fer en revolisyon pou anmenn sanzman radikal dan sa pei la - pa pou tranp petar dan delo sale, apre vin sey alimen la dan Lasanble. Petar mouye pa pete *mes chers amis* vin ek enn ki byen sek, byen nef.

Zot pe kanmoufle laverite anba en petar mouye, zot pe promet Seselwa keksoz ki zot in promet dan 6enm Lasanble, ki zot napa okenn lentansyon delivre lo la. Zot pou kontinyen vin sant *Marek, Krejhir* ti vole, ti annan koripsyon, larzan, ti isi, ti laba?

Do something about it silvouple mon enplor zot! Mat zot e fer en keksoz! Servi tou sa ta sez plen ek vid ki zot annan la anndan, fer en keksoz! *Do something about it!* Anmenn en Lezislasyon konsekan ki annan ledan ki a permet zot pou travay.

ACCS i antre, sorti la anndan; nou donn li ledan; nou'n sitan donn li ledan in vin en nespes bebet mil 41 ledan. ACCS i annan ledan ozordi partou, dan tou son lorifis i annan ledan.

Zot war ACCS in fer okenn keksoz? I annan en

case. I antre sorti pran par milyon la anndan ek nou. Zot war ACCS in fer en keksoz *foutre rien!* En *case* pe apir baro simityer la lot kote. Be fer en keksoz silvouple!

Zot pa kapab zis asize gele tou lazournen la anndan; ti annan koripsyon, ti annan *Marek* ti annan *Krejhir*. Zot in pran 5 an, 6enm Lasanble, zot in gel koripsyon *Marek Crechi* i dir ti met dan bwat ti met dan sak gouni, ti ganny eksporte parey pwason sale.

Zot *still* pa fer nanryen menm? Zot pou retourn ankor la zot pou rod nou Irlande, Italyen, *Marek* zot pa fer nanryen menm? Me sey eksplik mwan en keksoz akfer ki Seselwa ti donn zot sa enorm mazorite? Fout kwa?

Zot in *increase* kantite Minis ki annan lo *Cabinet* zot in *spread the workload*. Zot pli efikas, zot pli efikas (*laughter*) en *sorry, sorry* pou okenn dimoun dan Gouvernman ki'n tann mwan dir sa *Cabinet* i pli efikas mon konnen.

Zot sipoze pli efikas ki zanmen, zot in ranpli 4 tim foutbol la anndan. Zot gele menm, zis zot gele *Marek, Krejhir* ti annan koripsyon me fer en keksoz *mes chers amis?* *Deal* avek sa Koripsyon!

Pa vre Mr Speaker, in ariv 27 la, ou'n donn mwan ziska 28 mon'n dir tou sa ki mon ti annan pou mwan dir.

Taler sa ki ganny peye pou reponn mon i a vini i a vin reponn mwan ek son gitar, en sel lakord ek son menm sanson ki i pe sante.

Tande Mr Speaker, Onorab Larue, Onorab Larue, Onorab Larue pe *mental health day* avek mwan la anndan. Mersi Mr Speaker.

MR DEPUTY SPEAKER

Mersi Onorab. Donk, sa in anmenn nou ler pou nou pran en *adjournment* ziska 2er apre midi. E dan letan *break* la, mon konnen *Bills Committee* pe zwenn pou konsider avek *Sponsors Beneficial Ownership Act* avek *Financial Stability*.

So bann lezot Manm ki le zwenn pou konpran en pe *what these 2 Bills are all about*, i ganny envite. E i osi annan Komite *Communicable Diseases HIV, AIDS and Sexual Reproductive Health and Rights Committee* ki pe zwenn avek en delegasyon etranze enkli *WHO*.

Sa i antre zot. Kezot Manm pa kapab ale. Donk nou ava *adjourn* la e nou ava rebran travay 2er apre midi.

(BREAK)

(Mr Speaker in the Chair)

MR SPEAKER

Bon, nou ava apel Minis ek delegasyon. Bonn apre midi Minis pou Zafer Entern Errol Fonseka. E egalman bon apre midi Mr Alain Volcere *Principal Secretary*, Mr Mervin Laporte *Principal Immigration Officer* e Madanm Vania Marimba *Legal Draftsperson*.

Mon dir zot bonn apre midi akoz mon pa ti la bomaten, menm ki zot, zot ti la. Nou a kontinyen lo entervansyon bann Manm dan deba lo *Bill*. Mon annan en lalis ki Deputy Speaker in kite la e ki mon pou swiv.

Mon aprann ki bann Manm kote *US* in al en lanterman. Nou a pran entervansyon bann Manm, Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou lekip. *Well*, plito bon apre Minis ek ou lekip e tou dimoun a lekout. Mr Speaker, dan lartik 11 nou Konstitisyon i dir klerman ki en dimoun ki'n ne an deor Sesel, zour ouswa apre ki nou Konstitisyon i vin anfors, otomatikman i pou vin en sitwayen Seselwa, si azour son nesans apre ki nou Konstitisyon ki nou pe servi ozordi i vin anfors, enn son paran son papa ouswa son manman i en sitwayen Seselwa.

Mr Speaker, i enportan pou mon fer resorti sa akoz i enportan note Mr Speaker, akoz i annan en komanter in ganny fer pandan ou labsans boner, ler Onorab Pillay ti pe fer son lentervansyon - *Leader* Lopoziyon.

Ki lenpresyon ki i ti pe donnen se ki Onorab Sathya Naidu in natiralize. Me sa ki i pa konnen, ouswa sa ki i pe donn lenpresyon i totalman fo, kan annefe dapre sa Konstitisyon, ki nou pe servi Onorab Naidu son papa ne e grandi Sesel.

En sitwayen Seselwa e dapre nou Konstitisyon Onorab Naidu i en Seselwa Mr Speaker. E i sagrinan Mr Speaker, ki sak fwa mon remarke bann entervansyon ki pe ganny fer, i annan serten bann remark ki ganny pase baze lo bann lentervansyon, lo Onorab Naidu in fer parey - bann sanzman radikal - ou war poudir klerman i bann latak.

E mwan, mon konsider sa koman bann latak rasis. E nou, nou pa'n fer latak lo Prezidan Danny Faure, ki ti ne an *Uganda* e ki ti vin Sesel a laz 9 an. Me nou konnen ki son paran i Seselwa, alor otomatikman i en Seselwa.

Zis parey Onorab, Onorab Naidu menm si i ti dan Lenn, a laz 6 mwan i ti vin Sesel i en Seselwa par lefe ki

son papa i en Seselwa. E mon kondann sa bann latak rasis ki toultan parti Lopoziyon i fer lo Onorab Sathya Naidu.

Mr Speaker, sa *Citizenship (Amendment) Bill, 2023* ki devan nou. Sa *Bill* pe amann *Citizenship Act* pou aziste e reviz bann kondisyon e bann *requirements*, pou ganny sitwayennte Seselwa, swa par natiralizasyon ouswa *registration*.

Bi sa *Bill* parey Minis ti dir ler i ti fer son lentervansyon, sete pou met plis latransparans e *accountability* ki'n napa dan lepase lo lafason ki nou *citizenship* i ganny donnen Mr Speaker. E mon pou konsantre mon deba parey plizyer entervenman avan mon in fer sirtou Lopoziyon.

Ki zot in sey *mislead* e konfiz nou pep la deor, mon pou konsantre mon entervansyon lo seksyon 5 *of the principal Act* ki ozordi lartik 5(1) ek lartik 5(2). Sa 2 *former section* pe ganny *substituted* ouswa pe ganny ranplase avek bann nouvo seksyon.

En nouvo seksyon 5(1) ek en nouvo seksyon ouswa lartik 5(1) ek lartik 5(2). Me zis pou montre Mr Speaker, ki mannyer Lopoziyon zot visye Mr Speaker. Mon pou konpar diferans ant lartik 5(1) avan avek propozisyon lartik 5(1)

ouswa seksyon 5(1) dan sa *Bill* ki nou pe debat lo la ozordi.

Anba 5(1) parey i ete ozordi i dir *“where the President is of opinion that the person has done single honor and rendered distinguished service to Seychelles, the President may with the consent of that person cause the person to be registered as a citizen.”*

Sa, sa ki lartik pe aktyelman dir. Me ler ou pou konpar li avek propozisyon ki pe ganny fer lo sa nouvo seksyon, mon ava lir sa nouvo seksyon. Nouvo seksyon ki pe ganny propoze lartik 5(1) i dir.

“The President may upon the recommendation of the Citizenship Eligibility Committee and with the consent of that person, grant citizenship by registration to a person who has done single honor and rendered distinguished service to Seychelles or where the person is otherwise meritorious.”

Annou not *‘meritorious’* Mr Speaker. *Now* anba sa lamannman ki pe ganny propoze la, i kler poudir i annan en nouvo eleman enportan ki’n ganny azoute, se ki Prezidan *‘may’*. I kapab donn sitwayennte en dimoun, si en etranze upon rekomandasyon ki ganny fer par sa *Citizenship Eligibility Committee*.

Ki pa ti egziste o paravan ki anba - annefe mon pe dir anba sa 5(1) ti vreman ti diferan avan aköz Prezidan ti son prerogatif. Parey mon rapel ti annan en Minis ti vin devan Lasanble ti dir i prerogatif Prezidan pou donn nenport dimoun ki le sitwayennte.

San konsilte avek person, san rekomandasyon okenn, okenn dimoun pou donn sitwayennte. E nou tou nou konn tre byen ki’n arive dan lepase. Prezidan in servi sa - koman ki mannyer ou kapab dir sa - koman en palto fann deryer zis donn sitwayennte nenport e ki i anvi.

E ankor si sa dimoun pa ti kalifye, aköz i pa’n rann *single honor, distinguished services* pou Sesel, ankor anba 5(2) ti fer lot provizyon pou Prezidan ankor abiz lo la e donn ankor plis dimoun nasyonalitye. Menm bann dimoun ki pa kalifye Mr Speaker. Menm bann dimoun ki napa nanryen pou fer avek Sesel okenn koneksyon avek Sesel.

Anba 5(2) i dir, *“the President may cause to be registered as a citizen any person not otherwise entitled.”* Ki pa kalifye - ki pa *entitled to or eligible for citizenship with respect or whom special circumstances exist which is in*

the opinion of the President warrants such registrations.”

Ki dan lopinyon Prezidan sa letan, anba bann sirkonstans spesyal ki pa ti vreman defini byen, akoz *special circumstances* ti ganny abize. E bokou dimoun parey mon dir Mr Speaker, ki ti napa okenn lyen, okenn *link* avek Sesel ti pe ganny sitwayennte gos, drwat partou kote.

Dan tou bann – (manner?) bann *orifice* mon pa konnen ki manner Onorab Loze in dir sa. E nou sitwayennte dapre Onorab Pillay in dir, i sakre Mr Speaker. Be si nou sitwayennte ti sakre, be mwan ler mon pe get bann statistik Mr Speaker - ler mon asize mon pe get sa bann statistik ki devan mwan, mon ganny sok! Lakantite dimoun ki'n ganny sitwayennte dan en pti lespas letan, mon pou al dan en pe plis detay lo la.

Me sa ki Onorab Loze pa kontan nou fer Mr Speaker, se ler mon met ater bann fe. Bann keksoz ki'n arive pa tro lontan dan nou pase Mr Speaker. E i nou responsabilite koman en Gouvernman responsab Mr Speaker, pou nou aret sa bann lemorazi!

Pou nou anpes sa bann labi. Ler dife pe pran Mr Speaker, ou pa vini ou antre dan dife, ou bezwen tenny dife

apre ou met lord ou re aranz sa batiman, ou tenny dife ou re aranze, ou met li annord.

E depi ler *LDS* ti'n vin dan Gouvernman, nou pe zis aranz partou Mr Speaker. Akoz partou kot ou tyonbo i pouri; kot bannla ti war en trou, zot ti antre pou fer koripsyon. Kot zot war en trou, zot antre pou fer plizyer manipilasyon Mr Speaker.

E ozordi nou war nou koman en Gouvernman ki bezwen amann plizyer Lalwa, met lord pou nou premyerman anpese ki bann labi i kontinyen. Akoz nou pa anvi war bann labi lepase kontinyen. Legzanp in ganny donnen; 2 non spesyal mon konnen zot pa kontan mon mansyonn sa 2 non.

Akoz sa 2 non i afilye direkteman avek bann *ex* Manm Lasanble Nasyonal *US*. E desizyon ki zot Gouvernman in pran, enkli bann dimoun ki bann Manm ki ti asiz lot kote latab in *sponsor* sa bann bandi Mr Speaker, pou ganny sitwayennte Sesel.

Tinizyen *El Materi* Mr Speaker, Prezidan Faure dan premye *press conference* ki i ti fer, premye *press conference* en zournalis i demann li kestyon. Lekel ki'n donn *El Materi citizenship?* Ou konnen ki Prezidan ti dir?

I dir koumsa in donn li lo en baz konpasyon. Li in decide

pou donn li lo en baz konpasyon. E ler ou gete lekel bann dimoun ki'n *sponsor* li, ti annan dimoun ki ti direkteman afilye avek parti *SPUP, SPPF, United Seychelles*, Mr Speaker.

E pli tar ki nou war sa dimoun in ganny *convicted*; i ti ganny *convicted* menm *in absentia*. Santans 16 an dan prizon e *fine* \$61 milyon pou koripsyon dan son prop pei. Mr Speaker, zot ti kontan sa bann dimoun i vin Sesel, aköz zot ti byen pase Mr Speaker.

Zot in byen pase; zot in byen benefisyè; zot in byen gannyen Mr Speaker. E la ozordi ler nou mansyonn sa bann non, zot sot anler, zot le gele.

E nou, nou pe met en lord pou anpes sa bann pratik lepase kontinyen dan nou pei. Annou get en lot legzanp *Radovan Krejhir* Mr Speaker. Ler zot ti byen donn bal dan son larzan taye met li dan en kret dibwa, deport li lo avyon anvoy li Sid Lafrik. Aköz *Interpol* ti pe rod, I ti en *organize crime boss* e in santans 35 an Sid Lafrik e i pe esper *extradition* pou al *Czech Republic* kot in ganny ankor kondannen 15 an 5 mwan prizon.

Sa ki enteresan Mr Speaker, kestyon ki ou bezwen demande, lekel ki ti *sponsor Radovan Krejhir* pou ganny

nasyonalite Seselwa? Sete bann Manm Lasanble *United Seychelles*, Parti Lepep, *United Seychelles*, mon annan sa lo rikord mon annan levidans mon kapab montre, ki mannyer zot ti pe soutir sa bann kalite aksyon ariv dan nou pei.

Ki pa zanmen kapab les zot rebran nou pei, pou zot kontinyen sa bann demagozi ki zot ti pe fer dan lepase. Mr Speaker, sa ki enteresan, Onorab Loze in koz bon labous, i dir koumsa be ki zot pe fer pou *revoke* sitwayennte sa bann dimoun?

Sa ki nou pe fer ozordi se en komansman, me selman pa bliy deklarasyon enportan ki Prezidan Faure ki *press communique* le 31 Mars 2017 ti dir, *Citizenship revoked*:

"The office of the President has announced that Government has initiated the process revocation of a Seychelles citizenship of Mr Radovan Krejhir" - an 2017.

Kestyon ki mon ti pou demann mon bann frer ek ser ki lot kote latab, eski *citizenship* sa msye in ganny *revoked*?

Pa fini Mr Speaker, sa menm Gouvernman avan, *well* administrasyon avan anba Mr Faure, ki Onorab Loze avek Onorab *Leader* Lopozisyon ozordi ti form par ladan - Onorab Pillay i dir dan sa

press communiqué State House;

“The President said he will also be taking measures to strengthen the regulatory framework within which Seychelles citizenship is granted.”

Eski in ganny fer sa? Non! Si Gouvernman pa ti sanze, zot ti pou kit keksoz parey i ete. Akoz mon dir sa Mr Speaker? Akoz le moman ki Msye Danny Faure ti vin Prezidan, dan lespas 1 an konbyen *citizenship* in donnen anba zis 5(1) Mr Speaker.

I ti donn 59 *citizenship* dan son premye lannen dan lofis. Konbyen *citizenship* ki Prezidan Ramkalawan in donnen dan 3 an dan lofis anba 5(1) Mr Speaker? 0. Konbyen nou annan anba (7) anba *special circumstances*? 0 Mr Speaker.

E an plis ki sa, ler ou pou asize ou pou get bann statistik lepase lo kote *citizenship* ki'n ganny donnen Mr Speaker, si ou pou get statistik ant 2008, 2009 (*sorry*) ziska 2019, i annan en total 408 *citizenship* ki'n ganny donnen dan lespas 10 an selman. 408 - kot Prezidan ki ti deside nenport manner i le san konsilte personn.

San okenn rekomandasyon i kapab donn nenport, nenport ki anvi donn

sitwayennte i kapab donnen Mr Speaker.

E an plis ki sa Mr Speaker, zot ti kree en *scheme* enteresan sa *scheme* Mr Speaker. Zot in manrman, zot in - manrman, zot in rezouir menm avek sa *scheme* Mr Speaker; *Economic Citizenship Program*. Kot 413 paspor ti ganny vann anba sa *scheme* Mr Speaker anba sa *Economic Citizenship Program*.

Vann avek en bann dimoun parey mon di, r ki napa okenn lafilyasyon koneksyon avek Sesel, apre pli tar ou tande dan nouvel, tel dimoun in ganny arete avek paspor Seselwa. E sa, sa ki nou konnen dan 10 an.

Be si ou pou nou pou asize nou dir nou en analiz, i annan kekfw ki nou pa ni menm konnen in ganny paspor Seselwa. Si nou sey fer analiz, nou pou al sey rode, petet lenformasyon in ganny detri parey zot ti detri lenformasyon *SBFA*. Ler zot ti ganny dekouver bann trik mardaz ti pe arive - *by the way SBFA* i en lot ka ki ankour Mr Speaker. Ki zot ganny zize pa zis sa \$50 milyon. I annan ancor lezot ka ancor ki pe ganny prosekite par Biro *Attorney Zeneral*, en? I pa zis en ka Mr Speaker.

Kantite paspor in ganny vann an 1977 ziska 2008. San kont sa 413 ki'n ganny vann.

Mr Speaker, ou konnen konbyen paspor ti pe ganny vann sa letan? Ti annan en letan en paspor ti pe ganny vann sitwayennte ti pe ganny vann pou \$25 mil.

Mr Speaker, \$25 mil Mr Speaker, ki pa en pti sou si ou pran 413 ou fwa li \$25 mil si ou pou kalkil an term Roupri i kapab ariv anviron, anviron en R140 milyon Mr Speaker. Vann nou paspor san kontrol, san okenn *check*, san latransparans Mr Speaker, dan en fason Mr Speaker, ki pa akseptab pou nou pei ozordi.

E Mr Speaker, sa Lalwa ki la ozordi i la devan nou, se pou nou met en lord kot i annan laklerte, kot latransparans kot dimoun pou konnen. Kot dimoun pou okouran ki pe pase. Pa bann zafer ki pe pas deryer rido, kot personn pa konnen.

Aprè zis ou tande ki en dimoun in ganny nasyonalite, ouswa ler zafer i pet an fler deor, kot *Interpol*, ouswa kot tel dimoun in aprann poudir i annan paspor Seselwa. I annan dimoun i annan nasyonalite Seselwa ozordi, nou pa ni konnen lekel. Ki pei zot sorti.

Selman in ganny tyonbo dan en pei aköz koripsyon, aköz vol, avek paspor Seselwa. Mr Speaker, i annan en kantite keksoz ki'n arive dan

nou pei. E sa Lalwa ki devan nou ozordi - sa lamannman i en komansman pou nou aret sa bann lemorazi.

Pou annan Lalwa pou vini ankor, pou nou kontinyen pou annan ankor lamannman ki pou vin dan lefitir, me nou bezwen aret sa lemorazi la konmela menm e anpes li kontinyen.

Mr Speaker, sa Lalwa ki devan nou, mon pa war nanryen mal avek sa Lalwa. Annefe mon krwar i en keksoz ki byen, ki *fair* ki *going forward* dan lefitir, ki ler nasyonalite i ganny donnen i ava dan en fason pli kler, pli transparan Mr Speaker.

Avek sa de mo, mon pou siport sa lamannman ki devan nou. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Vi ki lakantite Manm ki mon annan pou entervenir, mon pou apel bann Manm pou limit zot soz pou 15 minit. Mon pou apel zot ler pou ariv 15 minit e zot a ganny sans *wrap up*.

Onorab Bastienne ou annan laparol.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonn aprè midi Mr Speaker. Bonn aprè midi Minis ek ou delegasyon. E bonn aprè midi tou dimoun a lekout. Mr Speaker, sa *Bill* ki la devan Lasanble, pe

anmenn serten lamannman dan Lalwa, ki annan pou fer avek lakizisyon sitwayennte Seselwa.

Mr Speaker, apre ki mon'n ekout Minis fer son prezantasyon lo sa Prozedlwa konsernan ranforsisman lo kriter pou akizisyon sitwayennte Seselwa, mon ti a kontan konmans mon kontribisyon anver sa *Bill* dan sa fason.

Mr Speaker, pou ganny sitwayennte dan preski tou pei, pa fasil ditou pou en nenport endividi ni menm pou en nenport endividi gannyen; ni menm atraver bon zanmi, aste e menm si ou'n reste pou en kantite lannen dan en pei, i vremen difisil pou ganny sitwayennte.

E i menm annan ki pa aplikab ditou. Se pou se la ki lo komansman ki nou'n dir Mr Speaker, ki nou paspor Seselwa i vremen en lenstriman sakre.

Akoz dan laplipar pei, nou koman Seselwa nou kapab antre avek nou paspor san okenn *visa*. Nou pa pou ganny anmennen dan en pti lasanm e ganny kestyonnen, ganny fouye lo la. E ganny gete koman bann sipe.

Mr Speaker, krwar mwan bokou diferan nasyonalite la deor pe reve pou ganny en paspor Seselwa pou bokou rezon.

Mon dir sa Mr Speaker, akoz dan mon letan kot mwan, mon ti annan en biznes mon ti fer konesans avek en *supplier* pa tro lwen avek nou. Kot bokou nou Seselwa nou kontan frekante dan lannen antye e sa se nou pei zanmi *Dubai*.

Mr Speaker, mon ti pran bann prodwir avek sa *supplier* ki zot ti en koup lorizin Pakistanyen. E sa *Businessmen* lafason ki i ti koz avek mwan, mon ti fasil remarke ki i ti en dimoun tre anbisye. Mr Speaker, enn fwa nou ti pe fer en konversasyon lo sitwayennte aste later ek lakaz e zot ti pe.

E sa *businessmen* ou ti remarke ki i ti pe target Seselm apre ki i ti tande ki i ti vremen fasil pou ganny paspor sitwayennte aste later ek lakaz dan Sesel. Sa parol Mr Speaker, m se sa *businessmen* ki ti dir mwan asize dan son biro. Me mon ti sirprann letan i ti dir avek nou, ki i annan 35 an depi ki i pe reste *Dubai* in marye e i annan 2 zanfan.

Mr Speaker, i ti fer kler avek mwan ki tou lede fwa ki son madanm ti donn nesans son zanfan, zot ti zis ganny en dokiman, pou prouve kote sa zanfan in ne, ki lavil, ki lopital e apre 3 mwan dapre Lalwa, zot ti oblize al an Pakistan, pou al deklar zot zanfan fer son kart idantite, fer son

paspor apre la ou a retourn *Dubai* avek tou ou dokiman, pou ou zanfan sorti dan ou pei lorizin.

Mr Speaker, i ti osi fer nou byen konpran, ki sa lakaz ki i a pe reste ladan i a pe peye pou tou sa lannen, Pp pou zanmen vin pou li ki otan ki i pou reste e fer son biznes dan *Dubai*, se selman son bann meb, son lenz, son loto pou li.

Ler ou'n fatige viv dan en pei ouswa fer biznes, ou a retourn dan ou pei natal avek ou fanmir ek ou larzan ki ou'n erite atraver travay.

Malgre ki ou'n kontribye dan lekonomi; ou'n pey taks, ou'n pey nenport kontribisyon ek lezot benefis ki aplikab, ou pou *still* napa zot paspor. Ni zot kart idantite, ni zot later, ni zot lakaz!

Mr Speaker, sa i montre nou ki mannyer bann lezot pei i vreman konsernen e ki zot fer sir ki zot sitwayennte, zot lakaz zot propriyete i reste pou zot pep.

San pran kont ki kantite lannen ou'n deservi sa pei, parey ou ti antre se zot ler ou fini ou letan ou pou kit sa pei, ou pou retourn avek ou keksoz personnel.

Mr Speaker, letan nou fer referans lo sa bann pei e nou realize ki Sesel koman en pti pei avek en pti popilasyon, nou ti devret pli *strict* ki sa, lo bann zafer donner ouswa menm

vann nou sitwayennte enkli nou later ek nou lakaz.

Dan lepase Mr Speaker, in annan en endividi ki'n aste nou sitwayennte, me i pa'n zanmen met son lipye dan Sesel. In annan paspor Seselwa e osi aste, aste lakaz ek later. Letan annan serten endividi zot ti ankor dan zot pei zot ti'n fini gannyen sa bann keksoz.

I ti vreman malere Mr Speaker, ki koripsyon lo donn sitwayennte, ti'n vreman vin en biznes normal, pou serten dimoun isi dan nou pei pou en bon pe letan.

Dan sa Lalwa ki devan nou, in anmenn serten lamannman kot prezan i pou bezwen annan en lenvestigasyon pli detaye. E pou kapab arive etabli merit, lo ki baz ki sa endividi i merit i ganny sitwayennte Seselwa.

Mr Speaker, si en pei i garde e reste ferm i reste ferm lo son desizyon pou pa donn son paspor, ni son sitwayennte, aköz-aköz ki i pou normal pou en lot dimoun li dan son pei i annan sa bann Lalwa, me pou li i sipoze ganny en tel faver dan en lot pei, ou menm isi dan nou pei pou nou.

Mr Speaker, ozordi i osi enportan ki nou get byen sa bann maryaz ki pe, ki pe arive ant bann Seselwa ek bann etranze. Bokou sa bann

maryaz se senpleman pou ed sa dimoun reste dan Sesel, e sa i fer ki, ki i annan bokou tranzaksyon larzan ki ganny pase.

Aprè en serten letan, menm li sa madanm Seselwa ki pran sa responsabilite, ki'n angaz zot dan sa bann tel maryaz, zot war zot pe ganny abize avek sa bann etranze. Zot ganny kite dan lakaz, zot ganny bate e sa bann etranze menm kanmenm in marye avek zot, laplipar ditan i pa pas zot letan la dan sa lakour.

Zot al reste kot en lot dimoun. Ankor zot kontinyen ganny soutire lo fo preteks e pou en sel bi pou ganny paspor ek sitwayennte Seselwa. E la dapre zot, zot a lib pou vwayaze, antre, sorti dan nenport pei lo *free entry visa*.

Ozordi sa Lalwa i site ki set apre 15 an ki en etranze in reste dan pei e in osi marye, ki i a kapab annan posibilite ganny sitwayennte. Me atraver rekomandasyon byen zistifye.

Mr Speaker, i vreman enportan ki atraver sa Prozedlwa, piblik a ganny byen enformen pandan ki prosedir pe fer, pou en endividi i ganny sitwayennte, pou ki piblik i a kapab kot i merite.

Mr Speaker, avek sa de mo, mon pou remersye Gouvernman pou sa

Prozedlwa e mon pou donn mon sipor pou sa bann lamannman lo kriter pou lakizasyon sitwayennte Seselwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Philip Monthy.

HON PHILIP MONTHY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, sa *Bill* ki devan nou la ozordi, ki pe propoz pou amann serten seksyon dan *Citizenship Act*, 1996 i enn ki mon asire ki pe atir plizyer nou bann frer ek ser Seselwa la deor.

E sa i pou 2 rezon prensipal. Tou dabor Mr Speaker, Seselwa la deor i konsernen avek lafason ki nou paspor in swa ganny donner, oubyen ganny vann anba sa ansyen Gouvernman ki ti la.

E ler ou mazine ki zis ant 2009 a 2012 parey Onorab Loizeau in mansyonnen, 75 Palestinyen ti ganny paspor Seselwa, nasyonlite anba lartik 5. E adisyonnelman 400 endividi in aste paspor Seselwa anba sa Lalwa *EDA*, ki ansyen Gouvernman *SPPF* ti entrodwir ki apre zot ti bezwen taye e *repeal* an lannen 2000 si mon pa tronpe.

E taler ki nou'n tann dir, nou'n tann dir paspor Seselwa i en paspor ki for. Onorab Pillay ki'n dir sa. Ki si son

Gouvernman ti'n sitan mal fer, ki mannyer nou paspor ozordi i en paspor ki sitan for?

Be mwan, mon poudir li atraver ou Mr Speaker kantmenm i pa la, be akoz zot ti *repeal* sa Lalwa an lannen 2000? Si sa Lalwa ti'n kontinyen ti reste anfors, sa paspor Seselwa ki for konmela, mon asire i pa ti pou zanmen leka.

Akoz sa Lalwa ki son Gouvernman ti pase, ti pou fer bokou ditor nou paspor, e mon asire ki i ti pou napa sa rekonesan ki i pou annan la aktyelman dan lemonn.

Sa pour mon Mr Speaker, e pou plizyer nou bann frer ek ser la deor, i donn nou rezon pou nou santi nou konsernen. Koman enn bann pli pti nasyon dan lemonn, akoz Sesel, nasyonalitye Seselwa i en nasyonalitye ki napa bokou dan lemonn.

Dezyenm rezon Mr Speaker, akoz mon pe dir ki Seselwa la deor pe swiv nou de tre pre ozordi, se akoz sa size in enn ki'n ganny bokou latansyon dan 6enm Lasanble sirtou seksyon 5(1).

Ki si nou mazin byen, i ti size bokou diskisyon, apre ki serten endividi ti'n ganny akorde avek nasyonalitye Seselwa anba sa seksyon, atraver prerogatif Prezidan sa letan.

Sa ti fer ki Prezidan Ramkalawan ki ti *Leader* Lopoziyon, ti argimant for kont sa.

Akoz i ti santi ki provizyon anba sa lartik pou akord en etranze avek nasyonalitye Seselwa, pa ti'n vremen ganny enterprete korekteman. E sa Mr Speaker, pa ti zis Onorab Ramkalawan e lezot Manm *LDS* sa letan, ki ti pe argimant sa prosesis ki ti'n arive.

Me osi en Manm lo kote Gouvernman sa letan e sa sete Onorab Basil Hoareau, ki li menm li i ti dir avek Minis sa letan, ki i pa war sa ka spesifik i antre anba lartik 5(1).

E i ti kler alors ki Prezidan sa letan, ti'n servi son pozisyon oubyen an dot mo, son diskresyon pou donn sitwayennte, me i pa ti forseman swiv sa ki sa lartik ti pe dir.

Mr Speaker, i enportan a sa pwen pou fer resorti, ki ni Prezidan Ramkalawan, ni lezot Manm *LDS* ti napa nanryen personnel kont sa bann endividi ki ti ganny nasyonalitye. Me largiman ki ti lo enterpretasyon sa seksyon 5(1).

E zisteman Mr Speaker, enn bann seksyon ki pe ganny amande ozordi, se sa seksyon 5(1) ki'n size bokou diskisyon e kontrovers dan lepase.

E enn bann prononsyasyon lo sa size ki Prezidan Ramkalawan ti fer apre son aksesyon lo pouvwar, sete ki li personnelman i pa pou zanmen servi son prerogatif pou donn nasyonalite Seselwa okenn endividi anba lartik 5(1).

I sanble mwan Mr Speaker, ki parey labitid kot ou war bann *spin doctors* lo *Facebook*, ki zot lentansyon se konfiz sa pep, ti pe kestyonnen ler en group 9 endividi ti ganny nasyonalite Seselwa le 10 Mars sa lannen dan prezans Prezidan Ramkalawan.

Sa seremoni ki ti pran plas kot Mize Nasyonal, ti enn ki ti san presedans. Akoz mon dir san presedans? Akoz pou premye fwa sa bann endividi ti fer zot sermantasyon an piblik, kot tou Seselwa ti kapab war lekel sa bann dimoun.

Ti napa okenn Egbert Savy oubyen sepa lekel lot kriminel, ki ti zis pey \$25 mil pou ganny nou nasyonalite parey i ti le ka avan. Me ou pa ti vreman konnen lekel zot.

Mr Speaker, ler ou annan bann spesyalis dan konfiz dimoun, i enportan pou fer kler, e fer konpran nou pep, ki Prezidan Ramkalawan pa'n zanmen dir ki napa okenn nasyonalite Seselwa, ki pou ganny donner anba son prezidans.

Sa ki ti ganny dir, se ki napa okenn nasyonalite ki pou ganny donner an servan son prerogatif koman Prezidan anba lartik 5(1). E sa 9 endividi i ti ganny nasyonalite Seselwa an Mars sa lannen, ti ganny li atraver proses transparan, kot tou prosedir parey Lalwa i fer provizyon ti ganny respekte.

E kot pou en premye fwa ankor anba sa administrasyon *LDS*, ki zanmen ti'n arive kot pa zis non sa bann dimoun ki ganny pibliye dan *Gazet ofisyel* e bann *zournal lokal*, me osi zot portre.

Ki fer ki prezan ou kapab war lekel sa bann endividi e alors i fer li pli fasil, pou fer okenn obzeksyon si i annan Lalwa si i annan, parey Lalwa i fer provizyon.

Lamannman lartik 5(1) Mr Speaker, i retir sa posibilite pou Prezidan tousel annan sa pouvwar pou pran en tel desizyon. Kot la en Komite ki pou annan sa manda pou fer sa travay e rekomandasyon avek Prezidan.

Tel parey pardon pou bann prizonyen i ganny fer. Prezidan pa leve en zour bomaten i dir *ok* mon deside larg 10 prizonyen. I pa mars koumsa. I annan en Komite ki fer sa travay, apre tou bann analiz bann *due process*, ki apre i soumet avek Prezidan

en lalis non, e Prezidan i gete, i aprouve, wi oubyen non.

Sa Komite pou nasyonalite i mars egzaktaman parey. E mon pa konpran akoz Onorab Loze taler in dir, sa bann amannman pa pe fer nanryen. Bonnen blan, blan bonnen. Mr Speaker, be Komite ki fer zot travay. Prezidan li i zis aprouve.

Pa Prezidan ki li ki deside mwan, mon pou donn tel, ou tel endividi nasyonalite. Sa i pa en diferans sa? I pa en keksoz diferan ki nou pe fer anba LDS, ki anba zot Gouvernman avan zot, zot pa ti fer?

Mr Speaker, Minis in dir ki nasyonalite i en privez tre sakre e presye. E mon pou antyerman dakor avek li, e tou Seselwa pou dakor avek li.

Parey mon'n dir boner, avek en popilasyon lemonn anviron 8.4 bilyon dimoun, kot Seselwa i kont pou apenn anviron 100 mil sa popilasyon mondyal, mon pou dir ki nou bezwen a tou pri, prezerv nou nasyonalite, ki Minis in dekri koman presye.

E ki nou pep la deor osi pe veye, akoz mon ganny bokou remark e konsern de lapar plizyer nou zabitan ki konsernen, prenan kont grander nou pei e nou popilasyon.

Mr Speaker, an di-z-an sa, mon pa oule ki nou pe fer sa deba ki nou ganny war koman nou kont bann etranze, ki atraver en lyen ki zot annan avek Sesel, i ganny retire sa dwa pou zot ganny posibilite ganny sitwayennte Seselwa.

Sa drwa i ganny garanti anba nou Konstitisyon zis parey Onorab Woodcock in fer nou rapel taler. Me koman en Gouvernman responsab Mr Speaker, ki malerezman mon pa kapab dir parey sa Gouvernman ki ti la avan ki nou pe fer.

Nou pe zis tous senpleman met en lord dan en dezord ki sa Gouvernman iresponsab ki ti la avan in fer. Nou pe tou senpleman pran kont plizyer nou bann zabitan la deor e asir zot ki anba sa Gouvernman LDS nou sitwayennte e nou idantite koman en pep fyer e beni parey sanson i dir pou ganny proteze e sofgarde pou plizyer lannen avenir. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Bonn apre midi Minis avek ou lekip. Bonn apre midi tou

bann dimoun ki pe swiv nou. Mr Speaker lo sa Prozedlwa ki devan nou i annan en kantite keksoz ki'n ganny dir bomaten.

Premyerman i annan en stetment ki'n ganny fer se ki kwa ki nou koman *LDS* nou pe fer bokou pli byen ki *US*?

Dezyenm stetment ki'n ganny fer se ki nou, nou pe fer koman en Gouvernman kont bann dimoun ki'n ganny paspor anba vye administrasyon?

Kestyon ki mon anvi demann avek bann dimoun ki pe ekoute, eski *US* ti pe dir avek nou, *LDS* - sa mazorite ki nou annan - nou devret demen bomaten al aras tou bann Seselwa bann etranze, spesifikman ki'n marye avek bann Seselwa, zot paspor? Parske *US* ki ti *issue* sa bann paspor.

Eski *US* pe dir avek nou, nou ki annan sa mazorite koman en Gouvernman, demen bomaten nou devret ale al aras tou bann travayer etranze ki'n ganny nasyonalite anba vye administrasyon lo en baz *meritorious*?

E i annan en non ki'n ganny mansyonnen dan Lasanble Nasyonal bomaten sete Mr Herath. Eski mon bezwen nou dan *LDS*, demen bomaten pran nou mazorite e nou koman en Gouvernman al aras Mr Herath - en dimoun ki

pe fer en travay ekselan dan pei e in ganny son nasyonalite?

E i pe fer travay li avek tou lezot etranze dan pei ki pe fer en travay ekselan pou nou pei. Se sa *challenge* ki nou'n gannyen.

Be malerezman Mr Speaker, nou, nou pa sa kalite Gouvernman ki pou vini demen bomaten, pou nou pous tou dimoun se nou, pous tou bann etranze ki'n marye avek bann Seselwa, akoz zot in zwenn zot in kontan zot in batir zot fanmir, zot in etabli dan nou pei e zot pe kontribye dan lekonomi pei.

Nou pa sa Gouvernman ki pou vini demen bomaten, mon pa pou form parti sa Gouvernman, ki pou vini demen bomaten, pou aras tou bann etranze sa paspor ki zot in gannyen, akoz zot pe kontribye dan lekonomi nou pei an byen.

Sa diferans ant nou *LDS* avek bann kanmaron, parti kanmaron ki pa la apre midi, e zot vire zot apel nou kanmaron. Akoz mon pe dir sa parske Mr Speaker i annan diferans ozordi avek travay ki nou, nou pe fer koman *LDS*.

Ki nou, nou pe fer koman *LDS*? Ozordi i annan en Prozedlwa ki nou vin devan Lasanble Nasyonal parske e plizyer mon bann Manm lot kote latab in eksprim bann

iregularite ki'n arive dan leparse, letan i konsern sitwayennte.

Premye legzanp ki'n ganny mansyonnen, se an relasyon avek bann Manm Lasanble Parti Lepep sa letan, 3 Manm Parti Lepep sa letan ki ti sinyen, *sponsor* en msye etranze - ki son non in ganny mansyonnen taler.

Pou donn li nasyonalite apre ki zot ti'n pran serten songo larzan lo li, donn li nasyonalite e apre sa menm parti atraver zot Minis sa letan, zot fer en *u-turn* parey en kanmaron zot deside aras li nasyonalite.

E zot fors li dan en bwat dibwa lo en avyon 3er bomaten, deport li parey pwason sale parey nou'n ganny dir par Onorab Loze e fer li retourn dan son pei. Sa diferans avek *LDS* avek parti *US* ki dimoun nepli anvi Mr Speaker.

Lot lensidan ki'n arive nou'n tann koz lo Egbert, Jules Savy. Mon pa anvi ki mon Gouvernman ozordi atraver Minis ki la ek bann zofisye, nou donn nou nasyonalite bann etranze; bann dimoun ki *wanted* dan zot pei oubyen ki *wanted* lo nivo nasyonal, paspor e apre zot ganny arete dan bann pei e letan i gete se en paspor Seselwa ki avek li.

Se sa diferans ant nou *LDS* avek sa parti kanmaron ki pa la apre midi dan Lasanble Nasyonal.

Mon pa anvi ki se pou sa rezon ki bann lamannman ki'n anmennen atraver Minis, mon pa anvi ki sa bann sityasyon i repete. Akoz mon pa anvi Mr Speaker? Parske lamannman ki pe ganny propoze ozordi pe demande ki i annan en Komite e ki sa Komite li i fer serten konsiltasyon e propozisyon avek Prezidan Larepublik.

E mon kontan taler letan Onorab Pillay in dir, eski Prezidan ou krwar pou ekout sa Komite ou? Eski ou krwar Seselwa pa konnen poudir Prezidan pa pou ekout sa Komite?

Mr Speaker, Onorab Pillay ti pe dir sa akoz i senp, parske anba vye administrasyon Komite pa ti ganny servi li. Zot Prezidan sa letan, ti fer tou desizyon lo li tousel. I pa ti konsilte personn, alor i ti donn nasyonalite nenport ki dimoun ki anvi.

E i ti menm ariv en lenstans kot en pret ki ti ganny nasyonalite i pa ni ti menm konnen i ti ganny nasyonalite. Ler Imigrasyon ti *call* li i ti desann kot Imigrasyon avek tout lafreyer, akoz i ti krwar i pe al ganny depote.

Sa ler i ti'n ganny nasyonalite sitwayennte nou pei e li menm li i pa ti'n konnen, parske zot Prezidan sa letan anba vye Gouvernman kanmaron, ti'n donn li sitwayennte e li i ti *nowhere* parey nou dir an Angle.

Se sa diferans ant *LDS* avek sa parti kanmaron ki pa prezan apre midi. Mr Speaker i annan en Rapor *FPAC* ki ti sorti an Avril 2019. Lo *FPAC* sa letan ti annan Onorab Ramkalawan koman *Chairman*, Onorab *Vice Chair* ti Onorab Afif.

Member ki ti annan Charles Decommarmond, Sebastien Pillay, Jean-Francois Ferrari, Churchill Gill avek Terence Mondon. Sa Rapor *FPAC* Mr Speaker ti pe fer referans avek en kestyon ki ti vin devan Lasanble le 24, le 28 Septanm an 2018.

Ti pe koz lo sitwayennte. Ki rapor ti dir? Dan *findings* dan rapor lo paz 3, *legal argument raised* sete lo seksyon *5(1) of the Citizenship Act*, ki lir, me sa ki enteresan bann *findings* ki zot ti war se rapor ti pe koz ek nou an relasyon avek sitwayennte ki'n ganny donner.

En total 59 - *"a total of 59 persons were granted Seychelles citizenship over the period may 2017 to August 2018. 32 of the said cases*

were approved in 2017 and the balance of 27 cases were approved in 2018. All the cases were done on the basis of recommendation made to the President under 5(1) of the Citizenship Act."

Findings Mr Speaker, ki sa rapor *FPAC* ti dir, *"in all the cases the Minister fail"*- mon repete *"in all the cases the Minister fail to show which of the stated 59 cases qualified as having done anything as signal honor, or rendered distinguished service to Seychelles or any of them were meritorious."*

Minis sa letan ti *fail* pou rekonnet poudir sa 59 dimoun ki'n ganny sitwayennte, pa ti *meet* bann kriter neser ki Lalwa i dir. Lekel ki ti Minis sa letan, mon pa tro konnen Mr Speaker, be selman ti dan Gouvernman kanmaron sa lepok.

Lot keksoz ki dan *findings* *"the Minister stated that the decisions made were those of the President. And her Ministry was not aware as to the exact reason for their qualification under 5(1)"*.

Minis ki dir. Minis i dir desizyon ki'n ganny fer se Prezidan li tousel, son Minister pa okouran ki mannyer sa 59 dimoun in ganny sitwayennte.

"It also emerged that in as least 1 case such registration was not done with

the consent of the person listed.” Parey sa legzanp ki mon'n donner.

“ It was not clear if in all the cases the consent of the person in question was sought” Mr Speaker.

Sa diferans ki Onorab Loze ti pe rode pou nou fer pli byen. Ozordi sa ki Minis Fonseka pe vin avek, i annan serten rekomandasyon dan *file* sa dimoun i bezwen annan rekomandasyon.

Sa letan dan parti kanmaron, Rapor *FPAC* in fer resorti poudir ti napa. Menm zot Minis ki zot ti apwente, pa ti konnen kwa ki pe pase Mr Speaker sa bann letan dan son prop Gouvernman.

Letan zot Prezidan ti deside donn paspor nou sitwayennte gos, drwat tou dimoun.

Mr Speaker, me par kont letan nou'n tann koz an relasyon avek paspor, mon ti a kontan letan Onorab Pillay ki'n fer lentervansyon in koz en pe for.

Be kekfwa ozordi sa ki nou, nou ti a demande lo sa kote latab, kekfwa dan enn son bann *PNQ* i devret anmennen lannen prosen, se demann Minis Fonseka konbyen dimoun etranze anba *5(1)* ki'n ganny sitwayennte? Kefwa sa i devret vin koman en, en *PNQ next year* pou li kapab demande.

Letan zot vire zot dir avek nou poudir zot fer en travay ekselan; napa nanryen ki'n sanze an relasyon avek sa ki nou fer an relasyon avek Lalwa.

Mr Speaker, i annan keksoz ki'n sanze. Se pou sa rezon i annan en diferans ant nou *LDS* avek parti kanmaron, ki pa la apre midi. Legzanp i kler, ozordi nou annan nou en paspor biometrik; en paspor ki for dan lemonn.

Sa i fer ki ozordi i annan pei ou pa pou bezwen en *visa* pou antre kot zot. Ozordi nou bann frer ek ser Mizilman par egzanp, zot otomatikman kapab atraver sa paspor ki zot annan, ganny serten *visa* pou zot al *Saudi Arabia* par egzanp pou zot al fer zot *pelerinage*.

Sa i bann sanzman ki nou pe anmennen atraver sa paspor ki nou kote *LDS* nou ti vote pou anmenn larzan, pou ki nou paspor i ganny, i vin for lo sa nivo an relasyon avek tou sa ki nou pe koze.

Mr Speaker, mon krwar i enportan pou nou fer, pou nou montre poudir i annan en kantite keksoz ki'n arive, i annan en kantite diferans.

E i annan en kantite travay ki'n ganny fer an relasyon avek, avek, avek Gouvernman *LDS* pandan letan ki nou'n la. Me *US* i vini i dir avek nou poudir, zot pa

war nou pe fer nanryen aköz nou pa fer sa.

Sa ki *US* i bliye dan bomaten dan zot entervansyon, se ki nou dan *LDS* nou annan en manda 5 an e nou manda i fini an 2025. E nou annan en kantite letan pou nou enplimant serten mezir ki nou anvi pou nou travay lo serten keksoz ki nou anvi travay.

E 2025 ziska 2030 nou pou la ankor nou, parske nou pou annan plizyer keksoz ki nou ti ava kontan zisteman pe travay an relasyon avek sa ki nou'n fer, sa ki nou'n anvi dir dan nou manifesto, oubyen bann program ki nou'n koz lo la an relasyon avek, ki nou'n dir dimoun ki nou ti a kontan fer.

E mwan, mon krwar bann lamannman ki'n ganny prezante Mr Speaker e sa ki Minis in dir i annan son, i annan son merit. I annan son plas e fodre osi pa ki nou bliye, letan nou'n ganny dir poudir aköz Prezidan Ramkalawan ti dir en keksoz letan i ti Lopozisyon.

E ler i dan Gouvernman i fer diferaman. Sa ki zot pa dir ek nou se poudir letan en ansyen Prezidan i vini e i pran serten desizyon baze lo en Lalwa, i vin en keksoz legal dan pei. E zot konnen sa.

Alor zot in sey fer krwar zot le vin zwe lo la, pou ki letan

nou vini nou devret pous tou dimoun ki'n ganny en paspor sitwayennte. E pous tou dimoun ki'n ganny en paspor oubyen ki'n ganny sitwayennte nou pei.

Me par kont Mr Speaker, mon pou bezwen osi kapab e osi felisit bann dimoun, felisit bann Seselwa ki'n marye avek en etranze dan nou pei, ozordi ki pe viv byen dan nou pei. Zot in form zot fanmir lo en baz spirityel e zot osi pe kontribye dan lekonomi pei.

Sa osi nou bezwen aksepte e rekonnet dan nou pei. Zis parey nou bezwen aksepte e rekonnet bann etranze ki'n ganny sitwayennte, ki'n fer serten kontribisyon dan nou pei.

E ki pe travay lo en baz formidab, san okenn frod e san nanryen mal dan nou pei. Me par kont letan nou lo la i enportan pou nou osi demann nou bann Seselwa Mr Speaker, spesyalman bann zonn Seselwa, pou nou kontinyen kontribye dan nou pei.

Parske tou dimoun ozordi i konplent i dir ek ou, i annan en kantite etranze pe antre dan nou pei. Be si nou tou nou pran nou plas dan lasosyete, nou pran nou responsabilite serye.

Sa i ava fer ki nou bann fanm Seselwa, nou bann zoli fanm Seselwa, pa a bezwen

rod en etranze pou li marye avek. Parske nou bann zonn Seselwa nou en *tenant* lo en *bus stop*, oubyen en *tenant* o bor en *take away* oubyen o bor en laboutik. Oubyen nou pe poudre parey bann pti baba i fer.

Sa i ava fer ki, nou osi nou ava pran nou responsabilite e nou ava asire ki nou pei i bouz de lavan i al dan bon semen. Zis parey lamannman pe demann nou e pe fer se apre midi Mr Speaker.

Mwan, mon napa okenn difikilte avek sa ki Minis in propoze, mon krwar i en keksoz ki lontan ti devret, ti devret annan. E mon kontan Minis, atraver ou Mr Speaker, sa bout rekomandasyon ki ganny fer atraver sa Komite.

E fodre pa nou bliye, sa Komite ti dan Lalwa depi 2013. Pa nou ki'n mete sa Komite dan Lalwa. Ti la depi letan Lalwa ti pase an 2013. Me par kont Komite li in mal ganny servi e prezan parti kanmaron ki pa la apre midi, zot vire zot ensilte nou e zot eksit ek nou zot bat nou.

Parske zot, zot pa ti servi byen sa Komite parey Rapor FPAC in fer resorti se zot Prezidan ki ti fer tou keksoz lo li menm li tousel. San konsiltasyon personn ni menm sa enn ki ti pe donn nasyonalite.

Avek sa detrwa mo Mr Speaker, mon ti a kontan montre sipor pou Prozedlwa ki Minis in anmennen. Mon ti a kontan kontinyen felisit e remersye tou bann travay kot Imigrasyon *in regards to citizenship*.

Mon ti a kontan felisit zot dan sa travay ki zot pe fer. Kontinyen fer bon travay. Si zot santi poudir i annan keksoz ki Minis pe fer, ki pe fer kontour, pa ezite donn nou en pti *call, call* nou met nou okouran fer nou konnen.

Parske nou ti a kontan ki nou Minis, sa Komite ek Prezidan, zot fer bann keksoz nob, byen pou Sesel parey nou'n komanse pandan sa dernyen 3 an. Avek sa detrwa mo Mr Speaker mon ti a kontan remersye ou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Speaker, koman en Kreol Seselwa ki fyer mon nasyonalite ki konsyan grander nou teritwar grander nou pti popilasyon e nou resours limite, mon napa okenn lakanmizri, zalou mon nasyonalite Seselwa.

Ler nou zalou nou nasyonalite, nou bezwen fer tou sa ki dan nou pouvwar

pou protez li. San ki nou ganny akize rasis, zenofobouswa anfermen pou servi en lot mo dan plas regresyon.

Koman en parti politik depi nou letan dan Lopoziyon, *LDS* e son predeser *SNP* ti santi ki nou bezwen reviz nou Lalwa Sitwayennte, pou asire ki Sesel i pa vin en pei kot etranze i antre fasilman. E an bonnavini e reste e ganny sitwayennte.

Nou manifesto 2020 lo paz 9 i dir klerman ki nou tenir krwayans ki nou sitwayennte i en drwa presye pou bann ki merite. Me non pa pou bann, me non pa pou ganny partaze pou rezon politik, biznes e personnel. Sa Prozedlwa ki devan nou Lasanble ozordi, pe tenir nou promes pou angaz avek diferan lenstisyon.

Pou mentenir byen laspirasyon Lepep Seselwa pou en size parey. Fodre fer resorti ki en pe bann lobzeksyon ti ganny pran an kont 10 an pase, letan administrasyon ansyen Prezidan James Michel, avek sipor 5nm Lasanble Nasyonal, ti fer pase en lamannman dan 2 Prozedlwa dan Lalwa Sitwayennte e Degre Imigrasyon swivan lanons fer dan diskour Leta Lanasyon an 2013.

Fast forward 8 an pli tar. Enn bann premye lamannman

legal ki nouvo administrasyon ti konsidere, sete propozisyon dan Lalwa Sitwayennte an Septanm 2021, mwens ki 1 an apre ki *LDS* ti ganny laviktwar elektoral an 2020 - *PS Volcere* ti la, ti donn en *interview* avek medya pou koz bann propozisyon dan lamannman Lalwa ki pe vini. Sa ti mwens ki 1 an apre ki nou ti ganny eleksyon.

Sa ki enteresan avek serten sa bann propozisyon Mr Speaker, i annan ki ansyen administrasyon ti pe konsidere. Me selman ozordi nou'n war lopoziyon Lopoziyon lo sa bann propozisyon.

E sa partikilyerman i tous lo kestyon bann Seselwa ki ti'n pran nasyonalite en lot pei. Mon konn sa akoz, sa menm size ki *PS Volcere* ti koz lo la an Septanm 2021, i ti osi koz lo la an Avril 2019. Savedir nou pa ti ankor vin dan Gouvernman i ti pe koz lo sa propozisyon.

So lo en kote malgre Lopoziyon ki pozisyon ki Lopoziyon in pran bomaten, i annan en landrwa ki nou avek zot nou re zwenn. Akoz sa kestyon sitwayennte, i tous nou leker e irespektif ki kote politik ou ete, me koman en Seselwa, serten keksoz nou bezwen koz menm langaz lo la.

Alor parey mon'n dir parmi bann propozisyon

lamannman ase mazer, se pou sanz sitwayennte par natiralizasyon.

Aprezan fodre ou maryaz in dire pou 15 an sorti 10 an me lakantite lannen ki ou'n reste Sesel pe redwir sorti 5 an pou vin 2 an. Mon war i annan en benefis pou bann fanmir, olye ki zot reste isi 5 an me selman 2 an. Sa i en bon inisyativ.

I en bon inisyativ, aköz ler ou konpar sa avek lakantite letan ki mazorite pei i konsider bann ka parey, e pou zot i an mwen 10 an. Par egzanp si nou get La Suisse, Larabi Saodit, Lotris, *Monaco* parmi lezot.

Nou tou nou ankor rapel skandal Me 2017 letan 6 sitwayen etranze ki ti bann personalite relizyez zot tou, ti ganny nasyonalite anba lartik 5(1) Lalwa Sitwayennte 1994.

3 parmi deza Mr Speaker dapre mon lenformasyon, zot nepli Sesel. Per Landri, Per Louison, Per Guy. Alor mon kontan ozordi war ki sa propozisyon se pou tir e ranplas seksyon 5, sirtou 5(2).

Kot sa pouvwar absoli pou Prezidan donn nasyonalite, i aprezan ganny partaze avek *Citizenship Eligibility Committee*. Ki pou rekomann avek Prezidan lekel ki merit ganny konsidere, i retir posibilite labi pouvwar,

koripsyon e fer sa prosesis pli transparan.

Sa pou mwan i fason travay en Prezidan ki krwar dan konsiltasyon e fer keksoz drwat. E sa i en fason travay ki nou'n promet lo paz 7 nou manifesto, baze lo bann meyer pratik e sa se rann kont avek latransparans.

Akoz lakantite Seselwa ki ti forse kit Sesel, sirtou apre episod *Coup D'Etat* 1977 ziska ki peryod *one party state* enpoze lo nou par predeserer *United Seychelles* setadir *SPUP*, *SPPF*, mon kontan war ki seksyon 5A pe ganny amande.

E sa i fer ki Seselwa ki ti oblize renons zot sitwayennte pou pran en lot nasyonalite pa bezwen al fer *citizenship eligibility examination*.

Partikilyerman bann dimoun ki'n pran sitwayennte Swis ouswa Alman. Sa Seselwa i senpleman nepli en Seselwa lo papye, me i touzour konn zerografi avek listwar son pei.

E mon mazin son bann zanmi ki mon'n zwenn dan zot pei ki ankor koz Kreol; ankor mazin tou sa bann tantin, tonton. Kot tou bann keksoz ki nou ti fer, zot ankor Seselwa osi parey nou tou.

Mr Speaker, mwan osi apresye war ki lamannman pe demande aprezan ki i annan en rezis tou bann dimoun ki

ganny nasyonalite. Ki zot non i ganny pibliye dan medya avek portre.

Akoz mon koman en Manm elekte pou distrik Mont Buxton par egzantp, mon pas dan mon lalis voter e i annan en kouler an partikilye ki mon souliny bann non, ler mon get zot limero kart idantite mon konnen zot bann dimoun. Ki swa in anrezistre, swa zot in natiralize vin Seselwa.

Depi 2016 mon *MNA* Mont Buxton mwan. I annan sa bann dimoun, mon rod zot mon pa konn zot. Be si ti annan en rezis ti annan en portre, mon kapab konnen, eski vre zot egziste?

Ozordi mon pe dir avek dimoun Mont Buxton, mon pa konnen. Selman mon war sa limero lo lalis voter. E mon konnen poudir sa bann etranze ki'n vin Seselwa.

Mr Speaker, mon annan en pe difikilte kantmenm sa avek *clause 5(3)(f)*. Ki dir en aplikan i a kalifye avek 80poursan en legzanmen ki zot fer dan nenport sa 3 langaz nasyonal.

Si lalang maternal sa aplikan i Franse ouswa Angle i pou pase tro fasilman. Mon dakor Konstitisyon i koz lo 3 lalang nasyonal; Angle, Franse avek Kreol.

Be dabor aköz oule vin Seselwa, si ou pa le koz e ekri langaz Kreol. Pou ki rezon en

dimoun pou fer sa? I oule nou nasyonalite selman i pa oule koz Kreol. Al *Qatar*, al Larabi Saoudit, al *Kuwait*, al *UAE*, *Finland*, *La Suisse* e al gete si zot donn ou sa swa.

Lekel ankor la anndan, ki konn dimoun ki lontan in vin Seselwa, selman Kreol non zot pa oule koze! Pou mwan sa bann endividi pa *deserve* pou apel zot lekor Seselwa e nou merit anpes zot kontinyen fer sa.

Mwan pou mwan Gervais Henrie oule ganny sitwayennte Seselwa aprann koz e ekri Kreol avan e mon ava tret ou en pe pli byen koman en vre Seselwa.

Mr Speaker, sa bann lamannman ki pe vin devan nou ozordi, i fer en keksoz an partikilyerman.

I pran sa size sitwayennte serye e i fer ki letan en dimoun i gannyen, in en proses preski dir sakre. Alor kot in retir sa bann kategori ki letan en dimoun i kapab vin Seselwa, koman en travayer priyorite, etidyan, investiser.

Me nou bezwen touzour mazin en ki zot touzour kapab ganny konsidere, anba *permanent residency* ouswa sa kategori *meritorious*, i reste ouver. Me selman pou ou ganny an bonnavini koumsa, in retire. Alor i ki fer ki *LDS* pe

pran sa sitwayennte Seselwa pli serye.

E vwala kot mon krwar *US* in dan gran difikilte pou zot kapab tonm dakor avek nou byen boner. Akoz zot sa 3 Manm *US* ki'n koze, sa enn ki pile, sa enn ki koze e sa enn ki ankor pe *grow*, zot in napa largiman kont nou bann lamannman ki pe ganny propoze.

Zot in plito lager avek bann *clause* Mr Speaker, ki pa ti devan Lasanble ozordi. Bann *clause 9* avek *11* dan *Citizenship Act of 2013*.

Zot in dir nou poudir nou annan mazorite e alor nou ti'n merit anmenn bann sanzman radikal. Zot in lager avek fason ki *Citizenship Eligibility Committee* i ganny apwente e osi seksyon ki aras sitwayennte.

Mwan, mon ava dir ek zot, espere mon krwar i en prosis sa. Mon krwar poudir Minister konsernen e Gouvernman avek bann *stakeholders*, a en moman pou bezwen reget sa size sitwayennte e sirtou anmenn en *consolidated Act*.

E si alor i annan letan par devan, mon persyade poudir sa bann sanzman i ava kapab vini. Dayer Lopozisyon i a kapab fer en propozisyon atraver Lalwa, poudir get sa, bann Manm Komite *Citizenship Eligibility*

Committee akoz pa ganny apwente par *CAA*?

I zot drwa pou zot fer e la mon pe propoz avek zot fer zot travay en pe pli dan en fason stratezik.

E Mr Speaker, ki *US* letan mon'n tann sa bann largiman aras tou dimoun ki zot Gouvernman 43 an ti'n donn nasyonalite, ou konnen *US* pa kontan ki nou pe pas dan en peryod stabilite, lape e rekonsilyasyon dan nou pei pandan sa 3 an ki nou'n ganny eleksyon depi Oktob 2020.

Nou, nou pe dir sa peryod transformasyon kot nou'n dir Sesel pou tou son zanfan, nou bezwen rekonsilye. Pran letan pou regard keksoz, analize, obzerve avan pran aksyon. Me zot non, zot ti oule ki nou fer egzaktaman parey administrasyon Idi Amin ti fer lo *Uganda* komans pous dimoun aras nasyonalite. Akoz? Akoz?

Demann nou lekor *US* i le war en keksoz koumsa. Zot oule ki kominote enternasyonal i ava retalye kont nou koman en pei, pou war nou Gouvernman koman en Gouvernman ekstremis.

E alor pini nou ekonomikman, e anmenn bann peryod difisil e lamizer dan nou pei. E alor koumsa zot ti ava rezouir lo angwas nou pep. Alor ou war pep

Seselwa, ki mannyer sa parti ki le retourn o pouvwwar, e ki zot apel zot lekor sel opsyon pou Sesel, i mazine zis vanzans, rankinen anmenn enstabilite.

E si zanmen nou al fer en betiz pou retourn sa bann zans an 2025, nou kapab mazine. Par egzanp tou sa bann *public servant* ki'n reste e refize kite travay dan Gouvernman, pou destabilize Gouvernman pou ganny pini.

Mwan, mon a met tou sa ki mon annan ater, zot pou ganny pini si *US* par maler i retourn o pouvwwar an 2025!

E zot in osi demande poudir zot in travay 43 an in anmenn paspor kot i ete. Nou osi depi ler nou'n vini an 2020, i annan pei ki'n donn Sesel *visa free*. Larabi Saoudit mon mazine; *UAE* in *extend*, Langleter i annan en nouvo kondisyon zot in mete.

Me selman i byen. So nou osi nou'n fer en pti bout travay. Me selman demann nou lekor en keksoz? Akoz bann gran demokrasi; par egzanp *Australie*, *Canada* i annan en keksoz ki'n fer be selman fodre ou ti'n deza antre avan, pou ou kapab ganny *visa*.

Be selman akoz sa bann gran pei pa ankor donn Sesel *full visa free entrance*. Akoz i annan serten travay ankor ki nou bezwen fer. E ti ava byen

US ansanm ek nou koman 2 parti politik mazer dan Sesel, i asize, nou koze ansanm pou war ki bann defayans ki reste.

E parey mon'n dir, akoz nasyonalite i en keksoz ki konsern nou tou irespektif ki kote politik ou lo la - ti ava byen ki konmsi nou travay ansanm e asire poudir vreman nou paspor Seselwa i al pli o posib.

E nou tir politik ladan. Nou tir bann blanm ou ti merit fer sa, ou, ou pa'n fer sa e ki nou travay ansanm lo sa enn size ki konsern nasyonalite, vann later bann keksoz koumsa. Sa nou bezwen garde koman Seselwa irespektif ki parti politik nou ladan.

Alor Mr Speaker, mon *welcome* sa bann lamannman ki vini. Mon touzour enplor avek *panel* pou kontinyen regarde kwa bann lezot *areas of priority*, ki nou merit adrese.

Akoz mon fek pe get Konstitisyon par egzanp i koz lo ki letan ki en dimoun in ne an deor Sesel. Si son manman ki ti en Seselwa, ouswa ki peryod ki si son papa. Sa i bann anomali ki nou bezwen adrese.

Alor i ankor annan travay pou nou fer. E vwala kot sa lantant bipartizan lo sa size nou bezwen tonm dakor. *I'm extending my hands to them* lo lapar nou *Caucus*, lo lapar Gouvernman mon prezimen,

akoz i en keksoz ki demen letan zot pou travay lo la *White Paper stage*, i bezwen annan gran konsiltasyon tou piblik.

So, mon ava *rest my case* lo la Mr Speaker, an siportan sa bann propozisyon ki pe ganny fer ozordi. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Flory Larue.

HON FLORY LARUE

Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis avek ou *panel*. Bonn apre midi tou Manm e tou dimoun dan lakour.

Mr Speaker, bokou in ganny dir bomaten lo sa morso Lalwa, ki prensipalman idantifye nou koman Seselwa. Nou *citizenship* e nou koman en pti pep nou vreman fyer ki nou Seselwa. Me nou osi ti a kontan annan en kontrol lo ki manner en dimoun i vin Seselwa.

Alors sa bann Lalwa ki nou pe regarde ozordi, i war bann prosedir ki en dimoun i bezwen pran pou li vin Seselwa letan i pa en Seselwa.

Mr Speaker, dan lepase mon'n tann Prezidan dir 'ziz mwan par mon aksyon'. Lo kote sitwayennte Sesel bokou aksyon in pase e sa bann aksyon souvan pa'n pozitiv.

Bokou Manm in sit bann kantite dimoun ki'n ganny sitwayennte Sesel anba 5(1). Sa in en pwen Lalwa ki'n toultan anmenn kontansyon, e *LDS* koman en parti in dir ki nou pou revwar sa e nou, nou pe revwar sa ozordi.

Nou'n ganny dir ki nou en mazorite, nou annan en mazorite absolli. E nou, nou ti dir nou le fer bann sanzman alor nou bezwen fer bann sanzman radikal.

Mr Speaker, eski sa i en form gouvrenans ki akseptab. Letan ou anmenn en keksoz ou bezwen pran letan pou fer sir ki sa ki ou pe anmenn en bon keksoz e i byen dan son laform, ki i kapab reprezant sa ki nou anvi anmenn koman en parti. Alor fer keksoz radikal, nou i pa dan nou vokabiler.

Mr Speaker, letan nou pou get otour nou, en *neighbor* nou pei *Comores* spesifikman, in war li a en peryod letan ankadre dan bann skandal an 2018, kot ansyen Prezidan, en ansyen Prezidan ti ganny prosekite pou sa tel, tel krim tel ki frod e koripsyon, pou vann bann paspor e sitwayennte anba en program ekonomik.

I - dan sa ka spesifikman *4mil, 48 mil paspor ti ganny *issue* anba program an *Comores* pou en valer \$200 milyon ouswa €160 milyon.

Sa i lanmenm o bor nou, me par kont nou isi nou tande nou ti annan en program ekonomik. E mon ti a kontan demann Minis, eski i posibil pou nou fer en travay par par deryer sa Lalwa, pou war si tou larzan ki nou ti gannyen anba sa bann program, ti antre dan kof Leta Seselwa?

Akoz sa bann dimoun in vin Seselwa e pou le moman ziska ler sakenn zot i vin re demann sitwayennte, ouswa, pa sitwayennte me en paspor, akoz paspor ek sitwayennte pa parey, kekfw nou a kapab elimin serten zot.

Me si zanmen zot vin rod en paspor zot tenir zis sitwayennte, sa i ava en lot size ki vini ki zot bezwen koze pou nou revwar bann *file* bann dimoun ki'n ganny paspor anba bann tel program.

Mr Speaker, par kont enn bann skandal ki nou, nou'n war isi Sesel, ki dimoun i ankor mazine i sa Mr Savy ki ti ganny en paspor. Sa non ki zot ti servi, Jules Savy li i ti en fo non.

Me par kont, sa dimoun ki ti tenir sa non ti nepli anvi e nou war ki nou biro Imigrasyon ti *issue* en paspor *valid*. Savedir sa pa ti en fo paspor, en fo dokiman i ti en vre dokiman ki sorti dan biro Imigrasyon ganny *issue* par nou bann zofisye.

E i ti ganny donnen a en dimoun ki ti pe port en non en dimoun ki ti'n desede.

Mr Speaker, sa bann dokimantasyon, sa bann dokimantasyon in ganny sinyen par bann, par bann dimoun ki zot ti bezwen dir ki sa dimoun ti *known to* zot.

Savedir nou annan zofisye ki'n siny dokimantasyon legalman. E zot, zot ti dir atraver sa bann dokiman, ki zot ti konn li sa Mr Savy. Pourtan Mr Savy ti'n desede e i pa ti'n ditou sa dimoun ki zot ti ganny *issue* sa paspor.

Mr Speaker, Seselwa i ankor pe demande k pe arive avek sa lanket. Akoz Minis sa letan, letan i ti vini ti dir nou sa, sa i en ka Lapolis. Alor eski lanket in bouze pou war lekel dan biro Imigrasyon ki ti *issue* en paspor ofisyel pou donn en dimoun ki ti'n fini desede?

Mr Speaker, mon ti a kontan demann Minis dapre bokou dimoun ki mon'n koz avek sa amannman nou pe *repeal* seksyon 5A(pardon) 5B ek 5C. Sa morso Lalwa i demande ki - i dir ki, ki nou pe *repeal* li, i demande ki - i dir ki "*citizenship to a person who studied and worked in Seychelles*".'

5B sa nou pe *repeal* nou pe retire, nou pe osi retir 5C '*citizenship to an investor*' nou

pe *repeal*. Mon ti a kontan demann Minis alor pou leklersisman piblik deor kekfwa bann dimoun ki tonm dan sa kategori ki ti annan lentere pou rod *citizenship*, poudir zot ki lot opsyon ki nou Lalwa i donn zot ,e kisisa *repeal* pou *mean* pou sa bann dimoun.

Akoz nou'n war ki nou'n ganny legzanp bann zenn, kekfwa ki'n travay, ki'n lekol Sesel pou en bon pe letan, e prezan war zot pe travay. Ki par *repeal 5B* kot *citizenship* - kot ou kapab ganny "*citizenship to a person who studied and worked in Seychelles*".

Ki arive ek sa group dimoun si zot, zot pa ankor fer demars pou *apply* pou *citizenship*? E osi mon ti a kontan profit lokazyon, lefe ki i annan en legzanmen ki ganny fer par bann dimoun ki pe *apply* pou *citizenship*, si sa bann legzanmen i bann legzanmen ki fasilite dimoun avek tou, tou form abilite.

Kekfwa i annan en dimoun ki pa kapab pran en *written exam*, me eski zot annan bann abilite pou zot kapab pran en *verbal exam* pou zot sa tes. Akoz la i pa spesifye, me selman nou ti a kontan konnen ki Imigrasyon i *cater* pou tou dimoun.

En pli gran keksoz ki mon war ki enteresan, i sa

kote transparans ki sa amannman ki nou pe anmennen anba seksyon 9(4). Nou war ki nou pou annan en *citizenship officer* anba 9(2) e li sa dimoun i pou bezwen *Gazette* sa bann nouvo *registration or naturalization*, 30 zour apre ki sa demars in ganny fer.

I kapab fer li atraver en *Gazette* ouswa en zournal. E la nou war lo sa kote parey Onorab Monthy in dir, ki nou pou annan non sa dimoun, son ladres e nou pou annan en portre resan sa dimoun.

Ki fer ki prezan nou konnen lekel bann dimoun ki vin Seselwa. E sa i montre osi ki nou, nou enterese pou anmenn latransparans e non pa zwe avek *Citizenship Act*, pou nou fer politik, ouswa pou nou aste serten dimoun ki annan abilite finansyel pou peye.

I montre poudir nou pare pou montre zot portre letan zot fer en, en aplikasyon avek nou Gouvernman.

5(1) mon krwar en kantite dimoun in koz lo la, e in ganny byen klarifye ki nou Prezidan li i anvi ganny en Komite, ki pas atraver bann dimoun ki fer demann.

E la byen kler ki sa bann dimoun i bezwen konnen ki zot pe demann sitwayennte e non pa parey nou'n war dan lepase, kot en dimoun i ganny

dir vin kot Imigrasyon e i pa konnen ki in vin en sitwayen Sesel ziska ler zot donn li son sitwayennte.

Sa bann keksoz koumsa nou, nou ti a kontan ki i reste dan lepase e koman en parti en Gouvernman ki anvi fer sanzman me non pa sanzman radikal parey zot pe rode lot kote, me progresiv ki tou dimoun i konpran e lo menm laliny. Nou ti a kontan montre ki nou siport sa amannman ki pe anmennen. Mersi Minis.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonn apre Mr Speaker. Mr Speaker, mersi pou donn mon laparol lo sa *Bill*. Mon pa ti pou kapab byen dormi tanto si mon pa ti'n entervenir lo li. Akoz bokou keksoz in ganny dir bomaten sirtou e apre midi.

Be sirtou bomaten par nou bann oponan, ki nou bezwen, ki nou bezwen korize nou bezwen, nou bezwen met kler. Akoz Mr Speaker, nou annan en devwar dan sa Lasanble pou nou edik Lepep Seselwa.

E pou nou fer sorti bann pwen e met bann Lalwa an plas ki dan benefis nou pei. E sa enn i pa en leksepsyon pou

tou bann rezon pou tou bann Manm lo sa kote latap in dir.

Me mon ti a kontan fer en prefas avan ki mon al lo *Bill* e sa se i annan en gran limilite ki nou kapab demontre ler nou vin premye dimoun pou aksepte ki ti annan en fot.

E vin premye poudir nou a repar sa fot. Me se enn bann lesan ki malerezman i dir pou Lopozisyon aprann. Nou ti war sa ler nou ti debat lo *TRNUC*. E ler nou ti pe koz lo bann reparasyon ki bann viktim ti merite gannyen, nou ti ekspekte lo sa kote latap ki o mwen ti annan en *mea culpa* lo lot kote.

Ki zot ti a dir wi, nou regrete ki sa bann keksoz in arive anba nou Gouvernman. E nou, nou ava fer premye pa pou kontribye dan en fon pou konpans bann viktim.

Me ki nou'n war, nou'n war o kontrer ki zot in dir ki nou, nou pa responsab pou okenn keksoz. Sa bann dimoun ki responsab ava pey zot menm. E la ankor ozordi nou war menm zafer.

Nou ti ava krwar ki avek ki ti ava annan en serten limilite, kot pou tou sa bann rezon ki'n ganny met devan depi bomaten, kot sa *Citizenship Act* kot sa seksyon 5 (1) in ganny abize - napa lot fason ki kapab dekri li - ki zot ti ava rekonnet ki wi, sa seksyon mannyer ti ganny

drafte *was open to abuse* e ki ti ganny abize kot bokou dimoun ti ki pa ti'n devret - pa ti'n merite ganny sitwayennte in gannyen.

Nou ti ava ekspekte ki zot ti ava premye poudir wi, nou dakor ki sa in arive. E parey Onorab Gervais Henrie ti dir ler mon ti antre dan lasal, zot ti ava dir *join* avek nou poudir sa se en pa dan en meyer direksyon.

Kot nou pa kit tou keksoz zis dan lanmen en Prezidan pou li fer mannyer i anvi, e nou annan, nou'n annan legzanp; *including, including* en mon per ki ti ganny dir vin *State House* mon bezwen war ou.

E ki ti mont laba byen per aköz i ti krwar i pe al ganny pouse ler *in fact* i ti pe al ganny en paspor Seselwa. War sa bann keksoz Mr Speaker, nou pa kapab, nou pa kapab kontinyen war.

Nou espekte aköz tou dimoun e tou Gouvernman i fer fot. Me nou espekte ki en Gouvernman ki responsab, oubyen en Lopozisyon ki responsab, i aksepte zot fot zot dir wi ti merite annan en sanzman, la sa sanzman in vini nou ava kontribye pou siporte.

O kontrer nou war ki zis zot kritike e menm en pa dan en bon direksyon, aköz sa se en pa se pa sa *Citizen Act* ki, ki

work in progress e ki pou vini en zour ki devan nou ozordi, me se en *tweak* ki nou pe fer avek sa *Citizenship Act*.

E mon dir mon'n komans koumsa Mr Speaker, aköz i enportan poudir i enportan pou reponn sa, sa parol ki aköz nou annan en gran mazorite; aköz nou annan en mazorite absolü nou devret, nou devret fer plis keksoz ki sa ki nou pe fer.

O kontrer mwan, mon anvi dir Mr Speaker, ziska ozordi seksyon 5(1) ki zot, zot in abize ou ki'n annan labi anba bann administrasyon presedan i menm seksyon 5(1) ki ankor la ozordi.

E ki pou la ziska ler nou pas sa enn Lalwa en pti pe pli tar ozordi. Me kontrerman a son bann predeser ki ti donn sitwayennte gos, drwat, *left, right*, devan, deryer, anba, lao, lonorab Prezidan Ramkalawan pa ankor servi 5 (1) en fwa.

E sa nou bezwen aplodi Mr Speaker ...

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

... e nou bezwen dir ki kantmenm i ti annan tou sa pouvwar.

Kantmenm i annan en pouvwar absolü isi dan sa Lasanble in azir dan en fason rezonnab, in azir dan en fason Sefdeta e i pa'n donn nou

nasyonalitye avèk en sel dimoun.

E sa Mr Speaker, se lafason ki sa administrasyon i travay. Pa akòz ki ou annan posibilite fer li ki ou devret fer li. Non. O kontrè, o kontrè ler ou annan ou grandè lespri, ler ou annan ou nasyon a ker ou pa servi ou mazorite.

Tel parey nou isi dan sa Lasanble, nou pa ankòr servi nou mazorite pou pous okenn, okenn lamannman ki pa merite. War nou konn servi nou mazorite, dan en fason ki zot malerezman zot ti servi zot mazorite pou abiz sa mazorite ki zot ti annan.

E sa mon krwar set en pwen ki nou devret fer kler e ki foudre pa zanmen nou bliye. Sa enn Prezidan ki nou annan, i swiv Lalwa. E i dir nou a tou repriz ki i kapab nou en pei *the rule of law* nou bezwen annan lareg e nou bezwen swiv lareg.

Akòz zour ki nou aret swiv lareg, nou pou retoun parey zot e nou Lepep Seselwa in met nou la pou nou pa parey zot. Pou nou vin diferan avèk sa ki ti la o paravan.

E Mr Speaker nou war ki la kot avan sa ti annan labi akòz en dimoun en Prezidan ti servi sa prerogatif ki i ti annan, dan en fason mon pa konnen ki manyèr mon pou dekri me dan en fason ki pa ti'n byen programen, e ki i ti

fer faver mon kapab dir pou en serten kategori dimoun.

Oubyen pou serten dimoun endividyel, sa enn ki nou annan i partaz son responsabilite. I pa pran son responsabilite li tousel, i partaz son responsabilite avèk bann *Advisory Committee* ki in *setup*.

E in ganny dir depi bomaten ki pou *pardon* i annan en *Pardon Advisory Committee* e i swiv rekomandasyon. E li menm li in dir e annou pa bliye ki pa tou, pa tou rekomandasyon ki i swiv. I gard, i gard diskresyon pou li annan de fwa menm si i annan rekomandasyon, ki dir li ou pou larg tel, ou tel dimoun, i prefere pa fer li.

Akòz dan son sazes i pa ankòr ler pou fer li. Ee, e se, e se koumsa ki en *Advisory Committee* i devret marse. Menm zafer avèk CAA otan ki posib e dan Lasanble dan benm Lasanble nou'n war bokou ka.

Kot ler ti pou apwent en *Advisory Committee* ler ti bezwen apwent e Komite pou *advise* Prezidan oubyen pou *advice* en Minis, nou ti anvoy sa kot CAA, pou ki i annan en lenstans endepandan ki fer li.

E dan sa enn sa, sa sanzman ki pe arive anba 5(1) se ki olye Prezidan i gard sa prerogatif li tousel, i pe partaz

sa avek *the Citizen Eligibility Committee*.

I pe fer sa akoz i anvi ki tou keksoz i ganny fer dan tou transparans. E se sa ki diferans avek, avek bann administrasyon ki ki ti avan nou. Me fodre pa nou bliye dir, parey in ganny aksepte ozordi ki sa *Citizenship Eligibility Committee*, se pa lenvansyon sa administrasyon.

Se zot lo zot kote latab depi an 2013 ki ti fer sa *Citizenship Eligibility Committee*. Se zot ki ti dir lekel ki pou apwent sa bann Manm lo *Eligibility Committee*. E zot ti dir e se Minis an konsiltasyon avek Prezidan ki pou apwente.

Se zot ki'n mete sa. Alor sa ki ti bon pou zot ozordi en sel kou i pa bon pou Wavel Ramkalawan. Zot ki ti, ki ti kas kontour, zot ki ti kas Lalwa, zot ki ti abiz sistenm. Nou, nou pa ankor fer enn, selman i pa bon pou nou i pa bon pou nou veye manmay taler keksoz pou arive.

Mr Speaker, fodre nou koz fran avek lepep e fodre nou dir avek lepep lekel ki'n kas Lalwa e lekel ki pe swiv Lalwa. Alor nou retourn lo sa, sa, sa Lalwa ki devan nou ozordi sa Lalwa pe *basically* fer 2 keksoz *in terms of citizenship*.

Premye keksoz i pe dir dezorme, dezorme ler sa Lalwa

pou pase, Prezidan i a kapab donn sitwayennte par anrezistremant lo rekomandasyon *Citizenship Eligibility Committee*.

Olye fer li, li menm, i ava bezwen fer li atraver rekomandasyon sa Komite. Sa se premye keksoz. E dezyenm keksoz i pe ed bann dimoun ki'n marye e ki zot *spouse* in mor, pou zot kapab ganny sitwayennte.

Sa se sa 2 gran lamannman ki pe ganny dan sa Lalwa. Napa plis ki sa ou si i annan plis ki sa i pa, i pa bann keksoz osi enportan ki sa 2.

Sa 2 se sa, sa sanzman fondamantal ki pe arive. Me parey mon ti dir taler, sa se *work in progress*. Nou konnen akoz manifesto *LDS* i dir ki nou bezwen reviz Lalwa sitwayennte an antye.

E nou bezwen al dan en direksyon parey sa enn Lalwa pe propoze ozordi. Al dan en direksyon kot pou annan *permanent residence* oubyen *legal residence* olye nasyonalite.

Akoz sa ki nou, nou anvi war e sa ki sa Lalwa pe propoze koman en premye pa - sa ki nou, nou anvi war se en sistenm kot pou tou bann rezon ki'n ganny dir bomaten. Sitwayennte i reste en keksoz difisil pou atenn, akoz nou sitwayennte i ser. O pou nou.

Pa tou dimoun ki kapab zis vini tap lo en laport akoz i annan en kantite larzan li i ava gannyen, oubyen akoz in fer en faver li i ava gannyen. Non! Sitwayennte i bezwen reste en keksoz rar. E se koumsa ki nou pou *maintain* nou, nou lafors nou paspor.

Par kont sa ki nou devret ede e ki sa Lalwa pe komans fer, se annan en sistenm *residence*. Bann dimoun ki travay isi, i bezwen annan en satisfaksyon ki zot pou annan en serten permanans dan zot, dan zot rezidans isi Sesel.

Kot zot pa pou bezwen tou le 3 mwan al, al kot Imigrasyon ankor. E se dan sa direksyon ki sa parti in mete dan son manifesto e i annan sa vizyon e ki sa Lalwa pe ede pou fer.

Ki pou annan en kategori-en kategori dimoun ki pou kapab reste isi-ki pou kapab reste isi dan en baz permanan 10 an in ganny dir alafwa. Me en long peryod letan e ki ava kapab fer tou keksoz travay me reste, me 2 keksoz i pa pou kapab fer.

I pa pou kapab vote e i pa pou kapab aste, aste later mannyer i anvi. Sa 2 keksoz pou reste pou prezerv sitwayennte, sitwayen Sesel. E se sa Mr Speaker, en pei progresis, en pei ki pe regarde ki mannyer ou kapab balans lo en kote prezervasyon ou

sitwayennte, me osi ankouraz dimoun pou vin reste e travay isi, san ki zot bezwen pas dan tou sa bann-dan tou sa bann problem ki zot, ki zot pas ladan; pou zot rod en *GOP* oubyen pou zot bezwen sorti apre 3 ou 4 *visitors permits*, apre pou zot re antre re komans ankor.

Nou bezwen met en serten lord e se sa ki sa Lalwa pe al fer. E dan sa konteks, dan sa konteks Mr Speaker mon anvi anmenn, mon anvi demann enn ou de kestryon. Akoz mwan osi i annan enn de keksoz dan sa Lalwa ki mon anvi en, en leksplikasyon lo la.

Premye se maryaz bomaten, bomaten in ganny dir ki etan etandonnen ki anba *Civil Code* nou'n egaliz-nou'n egaliz koabitasyon avek maryaz pou rezon propriyete, eski nou devret fer li osi pou sitwayennte?

Si 2 dimoun olye marye e reste ansanm pandan 15 an zis zot in reste ansanm pandan 15 an, eski zot devret kapab annan dwa a en sitwayennte oubyen tou o mwen en degre sekirite dan zot rezidans.

Mon ti ava kontan konn en pti pe lide *panel* lo la, i pa devan nou sa keksoz ozordi. Se pa pou ozordi sa se pou sa *Citizenship Act* oubyen bann amannman ki pou vini apre. Me sa se en keksoz ki mon

krwar nou devret-nou devret arete e konsider en pe.

E dan sa konteks, dan sa konteks i annan plizyer dimoun ki mwan, mon'n rankontre ki'n marye avek Seselwa.

E ki'n fer, ki'n fer en kantite letan ansanm e la prezan zot bezwen fer 15 an ansanm. *Whether or not zot spouse* i mor antretan zot bezwen fer 15 an ansanm. Me pandan sa premye 5 an *as it is now* sa dimoun - non pandan sa premye 5 an konmela - dapre sa ki mon tande - sa dimoun i bezwen rod en *GOP* si i anvi travay.

E sa i koz serten-serten problem. Akoz serten dimoun ki al demann travay, zot anplwayer pa oule rod en *GOP*, akoz zot konnen ki sa dimoun in marye ek en Seselwa. E o bout en serten tan, i pou vin en rezidan, oubyen i pou vin en sitwayen apre i riske al rod en lot lanplwa.

Sa i en konsern e mon annan plizyer dimoun ki'n met sa konsern devan mwan e ki anvi konnen akoz ki zot bezwen esper sa premye 5 an e travay anba *GOP*, ler zot maryaz i valid. Eski kekfwa i annan en lot fason pou prezerv oubyen pou, pou, pou gard zot - pou ed zot avek en travay.

Akoz bokou zot parey mon dir i pa ganny sa travay sete pou les zot e pou *monitor*

sa maryaz. E pou war sa maryaz i vremen-i vremen en maryaz ki sen oubyen se en maryaz aranze zis pou en dimoun kapab reste isi.

E mon trwazyenm kestyon ki mon ti a kontan met devan Minis oubyen *panel*, se enn sa bann kondisyon pou ou ganny sitwayennte, si ou msye oubyen ou madanm in mor, avan ki ou'n *clock up* ou 15 an, se ki ou pa re marye.

But what if ou'n fer 12 an avek en dimoun, ou'n marye avek li epi i mor e ou rankontre en lot Seselwa. E ou rankontre en lot Seselwa ki, ki ou anvi viv avek, me ou pa kapab akoz pou ou ganny ou sitwayennte fodre ou esper 3 an.

Mon pa war-mon pa war rezon akoz ki, akoz ki sa dimoun pa kapab re marye avek en lot Seselwa e esper 3 an ankor, epi i ava ganny son, son sitwayennte.

Akoz nou pe fors li viv an menaz pou 3 an *or when*, *or* pou sa peryod letan ki reste, pou li kapab ganny en sitwayennte? Mon ti a kontan repons *panel* lo sa 3 pwen.

E an konklizyon Mr Speaker, mon ti a kontan felisit Minis e ou Gouvernman e ou tim ki la ozordi, pou annan kouraz e pou annan sa lenerzi, pou zot kapab komans

fer fas avek sa bann problemn sitwayennte.

E anmenn devan nou en Lalwa progresis e modern, ki pe anmenn nou dan en nouvo direksyon e ki pe fer sa ki manifesto *LDS*. E atraver manifesto *LDS* sa ki lepep Seselwa ti demann nou fer, ler zot ti vot pou nou an Oktob 2020.

Avek sa detrwa mo Mr Speaker, mon ti a kontan remersye ou pou letan ki ou'n donn mwan.

E dir avek Minis ki son *Bill* pou pase apre midi. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou'n depas letan normal pou nou poz, me selman vi ki nou preski a lafen mon krwar sa biznes, mon propoze ki nou prolonz sa peryod e nou a kapab petet terminen.

Alor dan sa ka mon apel Minis pou donn son repons lo deba la.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Premyerman, mersi tou Manm Onorab. Les mwan remersi zot pou bann kontribisyon tre konstruktiv sa ki mon'n tande. E ler mon get sa bann soumisyon set apre midi, mon satisfè ki zot in byen konpran ki rezondet e bi sa lamannman ki nou pe anmenn devan.

E i zis pou re anforse Mr Speaker, bi sa Prozedlwa ki devan nou i pou rektifye oubyen ranforse serten kondisyon e kriter asosye avek lakizisyon sitwayennte Seselwa.

Mr Speaker, bomaten nou'n tann dir ki sa lamannman pa vo nanryen. Byensir i pa vo nanryen si ou pa byen sezi sa lamannman. Ek sa lamannman, nou pe met en lord kle ki pou difisil a lavenir donn bal parey in ganny fer dan lefase.

Pli gro lord ti kapab fer ki nou'n fer ladan i fason lakizisyon *citizenship*. E *citizenship* i kapab arive pou en nenport etranze ganny son sitwayennte, e sa i lakle sa lamannman lakizisyon *citizenship*.

E i annan zis en fason sof ki maryaz pou ganny *citizenship*. E sa i lo rezon *meritorious, show distinguished services*. Parey in ekri dan Act "*an Act done to the people of Seychelles and for Seychelles that deserve recognition, praise or reward*".

Sa i zis fason pou ganny *citizenship* sof maryaz ek Seselwa. Me par kont par egzanp en etidyan ki'n fer eksepsyonnelman byen, en investiser onet kredib, ou en travayer ki kontribye enormeman dan devlopman nou pei, i kapab *eligible on the*

meritorious ground - bezwen *meritorious* anba bann ka ki ou'n mete.

En Komite *Eligibility, Citizenship* *Eligibility Committee*, i a fer son louvraz e fer zot rekomandasyon. E en Komite i fer li difisil ki en sel dimoun i ganny enfliyanse pou met presyon lo li.

E Prezidan li i a *review* sa bann rekomandasyon *accordingly*. Pou lenformasyon *LOTO* bomaten, e sa bann ki en pti pe konfize, se pa dolar ki enportan parey i ti ete dan leparse.

Dezyenm gran sanzman dan sa lamannman i sa transparans ki nou'n entrodwir; piblikasyon i ganny fer pou tou ki'n ganny sitwayennte.

Napa zafer ki piblik pa pou konnen parey i ti ete avan. E an plis piblik pou osi ganny akse avek sa *register*. E parey zot in war nou'n fer bann seremoni konmela avek serten dekor ki donn sa valer nou *citizenship*.

I pa zis fason nou donnen parey ti ganny fer o paravan *over* en *counter*. Nou fer en seremoni pou fer sir ki sa dimoun ki pe ganny sa *citizenship* i konnen en keksoz valer ki i pe gannyen. Prezidan ti fer en promes pou netway sa bann fo paspor e sa ki i pe fer ek sa bann lamannman.

Onorab i dir nou pa anmenn Lalwa ki pa permet Prezidan pran en aksyon. Me Lalwa pou pran aksyon i la anba 11(1) *of Citizenship Act* pou rezon *fraud false representation*. Me sa Gouvernman pou azir toultan anba *the rule of law* e zanmen nou pou re revwar plizyer ka.

E sanmenm sa nou pe revwar plizyer bann ka anba *Economic Citizenship System Program*. Ki menm egziste an ekri son lenstriksyon lo la. Ler nou rode napa rikord lo sa *Economic Citizenship Program*.

Alor kan Onorab Cosgrow i dir i pa konpran zanmen i konpran. En pwen ki'n leve ek *LOTO* ki pa dan sa lamannman, e mon bezwen adrese e met lo rikord, in fer referans avek *Civil Code* an relasyon avek bann *common law spouse* me sa lamannman ozordi i baze selman lo en etranz-en etranze ki'n vin Seselwa.

Mr Speaker, *citizenship* parey nou'n dir en privez sakre e en keksoz vremen presye. E mon kontan ki tou Manm responsab in ranforsi sa pwen. E sa lamannman pou osi ranforsi nou paspor ki vremen for parey nou dir.

E nou paspor ozordi i for aköz bann Lanbasad i rekonnnet fason ki nou pe pran vizavi nou *citizenship* e nou kontrol paspor. E zot dir sa

akoz dan diskisyon zot dir nou sa. Zot pe gete e zot vreman konnen ki nou annan nou sekirite lo nou paspor tre o.

Sa lamannman i osi fer provizyon pou anmenn plis latransparans dan prosesis ki ti dan nou manifesto.

Nou ti promet sa avek piblik avan ki nou ti vin o pouwar, ki nou pou revwar bann paspor bann kontrol e sanmenm sa ki lamannman pe fer la, i pe *narrow sa down*. E sa lamannman ki i fer osi i anmenn si oule en *clarity*, pou tou dimoun ki anvi vin Sesel e vini pou kontribye.

En *investor* li i kontan konn klerman avan i vini, ki sa ki i kapab fer ki sa ki i pa kapab fer. Sa ki i pa kontan, i ler i ganny anbete ek fo promes e ou dir li ou fer li en promes ler i vini i pa koumsa.

So, sa lamannman nou pe anmenn klerman. Ou annan bann bout ki ou kapab fer anba *PR - Preliminary Residence*, anba *citizenship* i annan en lot fason fer li e sa i kler - napa okenn dout anba la.

Me sa lamannman osi i en *deterrence* pou bann zwer ki vin isi zis pou defrize sa bann loportinite ki nou donnen ek nou *citizenship*. I pou met en kontrol lo sa. So, i en *deterrence as well*. Selman mon pe dir ki sa lamannman, i annan sa valer enormeman ki

pou donn plis valer nou paspor e nou *citizenship*.

E avek sa Mr Speaker, i annan enn de kestyon ki Manm in demande. Mon a pas avek *PS* pou, pou *handle* enn de *technical* pwen ki'n ganny sorti an deor sa lamannman.

Alor Mr Speaker, mon demann tou Manm Lasanble pou pa zis donn zot laprouvasyon lo sa lamannman, me osi selebre sa moman istorik ki nou pe anmenn plis kontrol lo nou *citizenship*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Minis, nou pa pou kapab donn laparol la *PS*, akoz nou ankor dan Staz Komite. Me selman mon'n sezi bann kestyon ki'n ganny mete e i pa vreman lo *general merit* sa *Bill*.

Alor mon krwar nou kapab vot lo *general merit* avan pas dan Staz Komite e an mezir nou regard *Bill PS* i a kapab adres bann pwen ki'n ganny leve. E si Manm i bezwen *remind PS* lo okenn keksoz, zot a kapab fer li.

Alor avek repons Minis, nou ava prezan envit bann Manm pou vot lo *general merit* sa *Bill* pou *Second Reading*.

Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Vot lo *general merit Citizenship Bill, 2023 - 22* Manm in vot pour, 0 kont, 0 abstansyon. *Bill* in aprouve par Lasanble.

Madam Clerk a fer *Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to amend the Citizenship Act Cap, 30.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. nou aprezan pas dan Staz Komite. Mon pa'n war bokou bann lamannman me selman i ava annan bann klarifikasyon o mwen. Onorab Andre ki pou diriz bann lamannman.

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, mersi Mr Chair. Mr Chair, anefe nou annan zis en lamannman kot nou pou azout dan *amendment of section 2*. En definisyon "*meritorious means an act done to the people of Seychelles or for the Republic of Seychelles that deserves recognition, praise or reward*".

E sa sel lamannman ki nou annan dan sa *Bill* Mr Chair. Mersi.

MR SPEAKER

Be lekel egzakteman ki'n ganny amande la? Sa definisyon antye?

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Chair. Mr Chair, in azout dan in annan en lazout dan seksyon 2 kot nou'n azout

- i pa ti la be in ganny mete la. Se sa definisyon ki mon fek dir.

MR SPEAKER

Tre byen in azout sa definisyon. Mersi. Manm *panel* napa okenn.

HON CLIFFORD ANDRE

E zis pou klarifye Mr Chair, ki nou'n donner sa 72 erdtan - *I mean* mon'n donner sa 72 erdtan kot mon'n anvoy sa lamannman devan. Mersi.

MR SPEAKER

Wi. *Well*, vi ki i en lamannman ase sibstansyel, si ou'n zis azout sa antyerman petet nou devret vot lo la. Akoz, *well*, i en seksyon konsekan. So oule *move* ki nou-?

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, Mr Chair. Mon *move* ki sa lamannman i ganny adopte, i ganny mete dan sa *Bill*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny en segonnman? Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Mon pe segonn sa lamannman. Mersi.

MR SPEAKER

Tre byen. I annan okenn Manm ki annan komanter lo

sa lamannman? Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Chair. Mon ti anvi zis letan parey ou'n dir avek nou, nou kapab demann serten klarifikasyon an relasyon avek bann deba. Mon ti a kontan demann Minis letan sa nouvo, sa nouvo-

MR SPEAKER

Be *sorry*, nou lo sa lamannman la.

HON SANDY ARISSOL

Wi, wi lo sa lamannman.

MR SPEAKER

Ok yes go ahead.

HON SANDY ARISSOL

Mon ti a kontan demann Minis, an vi ki sa nouvo lamannman pe, pe eksplike an relasyon avek '*meritorious e recognition, praise or reward*', mon ti a kontan demann Minis be si zisteman se pou sa rezon ki Gouvernman in entrodwir en paspor biometrik, konpare avek lezot paspor.

Pou ki bann dimoun ki ava pe retournen pou vin fer zot paspor isi Sesel, sirtou espesyalman bann kekfwa ki dan deba in mansyonnen poudir bann paspor ki pa neserman bann dimoun ki ti *meritorious*, oubyen ki'n fer

bann keksoz rekognisyon pou Sesel.

Eski sa i a fer ki letan zot vin Sesel pou zot renouvle zot paspor, sa i ava bann posibilite pou nou konnen lekel bann dimoun prezan. Ki paspor i ganny renouvle swa non an relasyon avek sa nouvo lamannman ki'n ganny propoze par Onorab Andre.

An menm tan nou konnen lekel zot e anmas zot si fodre anmas zot bann ki pa'n ganny paspor. Mersi.

MR SPEAKER

Panel, ou kapab adres sa?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mr Speaker, zis mon'n konsilte AG's *Office* sa bann louvraz ki nou pe fer pou revwar serten *citizenship* anba *economic incentive* i bezwen pran *merit on the case at that time* anba *the law at that time*.

E la nou pe lamannman la ozordi so nou bezwen tret sa separeman *and from* la *onwards* si sa *Bill* i ganny pase ozordi *then that will come in*. Mon pa konnen si AG si i anvi azout okenn keksoz i dir mwan non. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ok mersi Minis. *Ok*, si napa okenn lezot komanter nou a. Wi, apre nou kapab vot lo sa lamannman *ok* nou a vot lo sa lamannman silvouple. Manm

ki an faver lev lanmen? Mersi, tou Manm in vote.

Vot lo lamannman dan *clause 2* pou enkli definisyon sa mo '*meritorious*' lo Mosyon Onorab Clifford Andre; 22 Manm in vot pour, 0 kont, 0 abstansyon. Sa sa lamannman in ganny aprouve par Lasanble.

Prezan nou a kapab pas lo bann lezot klarifikasyon ki, mon a les *PS* premye, si i kapab rebran bann ki'n ganny demande deza apre nou a kontinyen. *Ok, PS* si ou kapab adres bann ki'n ou'n note in ganny demande deza nou a klarifye sa bann.

Apre si i annan ki ou'n manke bann Manm sirman pou *remind* ou.

PS ALAIN VOLCERE

Bonn apre midi. Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou bann Manm Lasanble. Bon Mr Speaker, ti annan - mon'n not apepre 4 pwen ki Minis in dir mwan mon kapab petet pronons mon lekor lo la.

Premyerman an se ki konsern en dimoun ki pa kapab fer sa legzanmen ekri, i annan defayans pou ekri. Nou'n deza fer - *Citizenship Eligibility Committee* in deza donn laprouvasyon pou bann dimoun dan sa kategori fer sa legzanmen oral par vwa oral.

So, sa i in ganny pran an kont. Apre osi dan sa enn

pwen ki i annan *common law spouse*. Donk nou annan en Polisi deza an plas, konmsi en alternativ pou sa dimoun ki dan en *common law relationship*.

Konmkwa i annan en Polisi ki kapab donn sa dimoun *residency, ok?* Sa konmsi i ava en alternativ tanporer, pou bann dimoun ki dan sa sityasyon. Lot pwen ki nou'n note, se ki sa 15 *years*, si par egzantp en dimoun sa *spouse* - son *Seychellois spouse* in desede pou en serten peryod.

Unfortunately, mannyer nou'n ganny konsevwar sa bout se ki *the clock* i bezwen *reset*. Me selman sa i pa vedir ki sa dimoun si son ka i telman egzizan, i annan en serten merit ladan i kapab ganny refere avek *the Citizenship Eligibility Committee*, ki pe - si i war i annan merit ladan, apre i ava anmenn devan kot Prezidan Larepublik.

Kot parey sa provizyon ki deza in ganny propoze. Apre nou annan diskisyon ki ankour pou deza en *Migration Policy* ki pou apre annan en lot *Comprehensive Policy* lo lezot *permit* ki nou pe travay lo la.

Mon mazine apre later on nou ava annan en keksoz, en konsolidasyon lo en provizyon lwa lo *citizenship* li menm.

(Off-Mic)

PS ALAIN VOLCERE

Wi, wi, mersi Minis.

Aprè i annan sa sityasyon pou *permanent residency* ki kapab vin en alternativ. Par egzanp nou pe dir nou'n aboli pou sa bann dimoun anba kategori etidyan, investiser avek *priority worker*.

Me selman osi i annan sa Komite osi ki *the Eligibility Committee*, i kapab resevwar propozisyon par dimoun si dimoun i annan en etidyan ki fer eksepsyonnelman byen, ouswa en travayer ki'n kontribye en kantite pou devlopman pei.

Osi en investiser, investiser onnet e kredib, zot aplikasyon i kapab pase atraver *Committee* pou *eventually* ariv kot Prezidan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Okenn Manm okenn lot pwen ki? Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mr Chair, mwan, mon ti ankor annan en pti lamannman, mon pa konnen si nou ava pran li i pti, pti oubyen nou ava les bann Manm fini pas lo bann pwen, si i an relasyon avek sa ki *PS* pe dir.

MR SPEAKER

Ok, be annou kontinyen avek sa klarifikasyon apre- Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi. Mr Chair, mon annan - mon pwen – mwan mon annan 2 pwen ki mon ti a kontan. Enn, les mon pran sa pwen ki *PS* fek koz lo la. E mon war anfet i annan en pti, i annan en pti *gap*.

Par egzanp si en dimoun i pa'n fer en *signal honor*, oubyen i pa'n *rendered distinguished service*. E anba *meritorious* se fodre in fer en akt ki *deserve recognition, praise or reward*, me si sa dimoun i *deserving*? Ou war? Par egzanp sa legzanp ki *PS* fek donner, en dimoun in marye parey sa legzanp ki mon'n donner. in fer 12 an avek son *spouse, perfect marriage, spouse dies*. I annan en *choice* li pou li ganny *citizenship* fodre i reste tousel pou ankor 3 an, oubyen menaz avek en lot dimoun ki kekfwa in kontan me i pa kapab re marye.

Akoz si i re marye *the clock starts ticking again*. E *PS* in reponn entelizaman in dir, dan sa ka i kapab al devan *Eligibility Committee* e Prezidan i kapab get ladan. Be i pa pou tonm dan okenn sa bann kategori.

Pou nou fer sa antre fodre nou, fodre nou defini 5(1) fodre nou azout *“is otherwise meritorious or deserving.”* E sa i ava, i ava *encompass* bann dimoun ki *deserve* me ki pa'n fer okenn sa bann keksoz *meritorious*.

Mon konsyan ki sa i ouver en laport, e ki nou pa anvi ouver sa laport. Me sansan nou pou annan en sityasyon kot serten dimoun ki merit ganny *citizenship*, pa pou kapab gannyen akoz lafason ki nou'n defini li la.

E mon pe zis, mon pe zis demann sa kestyon. Apre mon annan en lot selman annou *deal* ek sa enn avan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel*, i ava kontan adres sa? *Panel* i annan en repons.

MINISTER ERROL FONSEKA

Yeah Mr Speaker. I the issue in vini akoz in Bills Committee in describe meritorious in the first place. Otherwise, meritorious was suitable the description now because you use that word ‘an Act’. That is, that is, this word ‘Act’ it causes a bit of a problem la. It doesn’t have to be an action. It must be a situation.

So Honorable Georges, probably you can help us there?

MR SPEAKER

Eski ou le pursue avek en amendment Onorab?

HON BERNARD GEORGES

*Well non, non Mr Speaker, mon pa anvi. E vre Minis in dir sa ki'n arive se ki i ti pou la, i ti pou antre, si nou pa ti'n define ‘meritorious’ so narrowly. Me mon pa krwar ki nou pe fer zistis *by having an on the hoof amendment.**

Kekfwa zot a pran sa an konsiderasyon and bring if you feel ki sa ki mon pe dir i annan pwa ladan. Mon ti a prefere war li vin devan Lasanble koman en, en lot amendment to the citizenship. Olye fer li la, san ki nou'n ganny letan pou think through all the permutation, akoz sa i enn ki mon fek, ki mon fek mazine.

So, mon pa pe move en amendment, me mon ti a kontan war sa amendment at some point pou cater pou sa kategori, dimoun ki tonm an deor meritorious akoz lafason ki meritorious in ganny defini ladan. Mersi.

MR SPEAKER

Ou ti annan en lot pwen?

HON BERNARD GEORGES

Mon dezyenm pwen mon ti'n demande avan i pa'n ganny adrese. I pa strikteman tonm anba sa Lalwa me it's the 5 years. Ler 2 dimoun in marye

pandan sa premye 5 an, sa *spouse* ki pa Seselwa, i bezwen en *GOP* pou li travay.

Eski i annan en fason pou *circumvent* sa dan bann ka *which are genuine*? Akoz mon konn bokou ka kot zot pa kapab ganny en travay akoz-akoz sa dimoun pa oule donn en *GOP*.

Me *eventually after 5 years*, zot pou otomatikman kapab travay san en *GOP*, par laverti ki zot in marye.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel* i ava adres sa?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker, *yeah*. *At the moment* zot bezwen *GOP* *although the dependence use of GOP is half the price of the real GOP*. *Be at the moment this is the case*.

These are the considerations pou bann *future amendments*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Roucou.

HON MICHEL ROUCOU

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi a tous. Mr Speaker, mon pwen ti lo menm pwen parey *LGB* in fer sorti so mon *ok* – mon'n ganny-

MR SPEAKER

Ok, in ganny reponn. Onorab Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Chair. Mon ti a kontan ganny en pti klarifikasyon *in regards to amendment of section 9* Minis 4.

“The citizenship officer shall publish in the Gazette and a local daily newspaper within 30 days of the registration or naturalization as citizen.

Their names, permanent addresses and recent passport photograph of all persons who have become citizens by registration or naturalization and the date of their registration or naturalization’. Mon ti a kontan ganny en klarifikasyon. An vi ki ler en dimoun pe *apply*, normalman dan Nasyon nou war i met tou sa bann lenformasyon. I pe rod sa li, me napa son portre dan Nasyon.

Prezan dan Nasyon i menm dir ek ou, poudir si zanmen ou annan okenn keksoz ou ti a kontan dir, i donn ou en peryod letan an relasyon avek sa dimoun. Be ki mannyer mon kapab dir en pti keksoz, si napa son portre pou mwan konnen egzaktaman pou dir sa ki i pe rod sa *registration or naturalization* se Sandy Arissol.

Konpare avek letan in fini gannyen, la Lalwa i dir son

portre i ganny mete. Be ler son portre i ganny mete mon dir” ayayay mon ti devret dir en keksoz. Akoz mon konn li sa dimoun be mon pa ti asire si son non ki ti ganny mete an relasyon avek dan Nasyon konpare avek letan i ti pe *apply*.”

Konmsi donn nou en pti gin sa. Eski pa ti a byen osi kekfw letan i pe fer sa prosis, ki son portre avek tou bann dokiman i ganny mete, pou ki letan i gannyen nou konnen poudir be i menm dimoun alor ki nou ti pe koz lo la me pa en lot ki’n vini. Mersi bokou.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi bokou Mr Speaker. Onorab mersi pou sa sizesyon. Sa i dan regilasyon e i kapab ganny amande dan regilasyon. Mersi.

MR SPEAKER

Ok good. Onorab Woodcock?

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mon kestyon i baze lo seksyon 5(2), an vi ki i pe ganny ranplase par en nouvo seksyon, sirtou sa bout kot - akoz avan ti annan sa zafer *special circumstances* kot bann dimoun ti kapab *eligible* pou ganny nasyonalite.

Be anvi dan 5, lartik 5(2) sa *special circumstances* pe

ganny tire in ganny amande. Prezan anba *special circumstances* ti annan bann kategori anba la avan. Parey “*if the person processes an extraordinary ability in science at education, economics, business, law or sports*’.

(c) “*the person holds a university degree at doctorate, master or bachelor level, in an area which is likely to contribute significantly to the development of Seychelles.*

(c) *the person has made significant contribution to the development of Seychelles*”.

Prezan anvi ki 5(2) in sorti in sanze, sa bann dimoun ki prezan i tonm dan sa kategori zot, zot pou nepli kapab *apply for citizenship, but can they apply for permanent residency?*

And secondly, i annan bokou dimoun dan lepase ki’n apply anba 5(2) anba special circumstances. Me selman ler zot in apply zot in ganny dir poudir even though zot pe apply pou citizenship, zot pa pe apply pou permanent residency, zot ganny dir poudir non, you’re not qualified menm si sa dimoun petet in travay 20 an or parey en General Manager ki obviously pa zot tou ki annan en degre or en masters.

Ler zot *apply* zot ganny dir poudir non, ou napa en degre or en masters. Eski zot

sirtou enn ki'n fer 20 an in travay in kontribye dan devlopman Sesel, i kapab *apply for permanent residency, would* sa dimoun be *qualified*?

E finalman sa osi i en konsern ase serye. I annan bokou ka. Mwan, mon annan detrwa ki mon konnen. Parey i annan bann etranze ki'n vin travay Sesel swa dan Minister Ledikasyon dan plizyer Minister, e zot zanfan in ne isi sa bann zanfan in ne Sesel ouswa zot in vin Sesel *at a very young age* at 1 an, 2 an, 3 an byen zenn.

Zot in pas dan nou sistenm skoler e ler zot in ariv laz 18 an zot pe ganny demande pou *either* zot kit pei, ouswa zot *apply* pou en *GOP* bokou zot, zot lyen i avek Sesel. So eski sa bann zot osi zot ganny konsidere? Or eski pou ganny *citizenship* or zot, zot pou tonm dan kategori pou *permanent residency*? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel*?

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Mon a reponn ou kestyon *from the end*, sa dernyen ki ou'n mansyonnen zafer zenn manrmay. Zot pou kapab al anba *PR* and sa *new PR* ki pe vini dan *future* la pou vin devan zot. I fer en

provizyon *for humanitarian situation*.

E tou sa bann lezot ka ki ou'n mansyonnen avan *special circumstances* i kapab al dan *PR*. E *in fact* nou bezwen eksplik en pti gin mon pa ti sipoze koz lo *PR* ozordi, selman lefe ki ou'n demann sa kestyon, mon pou bezwen koz en pti gin.

Sa *PR* i en keksoz - en bon keksoz li. I permet - permet en kantite loportinite pou dimoun serye ki nou kapab avan al dan *citizenship* nou kapab si zot - i donn ou en sans konn dimoun osi.

Pa koman en dimoun i antre dan ou laport nek ou envit li dan lasanm, envit li dan salon *rather*. Me, me *you know*. So, i donn ou en sans pou konn sa bann dimoun. Pou entrodwir. E menm lo *PR* osi nou pa le zis dimoun koman i vin dan en *GOP* i pa ankor fini son *GOP* i pe rod *PR*.

Non, non, i annan, i annan serten - nou pe fer tou sa bann kondisyon, pou nou kapab revwar sityasyon konn dimoun get zot lentansyon dan pei. Akoz nou annan osi en kantite bann keksoz negativ ki dimoun i sey antre pou fer dan pei. So nou bezwen balans sa bann zafer.

So mannyer nou'n fer li la, i annan sa bann *clear steps*, me selman ou pa war en gran *penalty*. En dimoun i *still*

kapab travay sitan byen anba *permanent residence instead of citizenship*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Thank you. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Chair. Lo seksyon 9 *amendment to section 9, 9(3)* mon en pe zennen avek sa itilizasyon mo *'may'* dan sa *clause*. *Citizen "the citizenship officer may keep a secure electronic system for the maintenance of the register and may grant any person access to the register"*.

Mon ti ava pli konfortab avek *'shall'* konmsi nou konnen poudir wi i bezwen fer sa e i osi bezwen, i bezwen osi *'shall grant permission'*. I fer mon mazin en pti pe sa zafer dan ler Komisyon Eleksyon ti dir be aköz Lalwa pa presize mon pa oblize donn en kopi elektronik rezis voter, aköz i ti dir *'may'*.

Aprè si nou get 9(5) ler dan 9(3) i dir *"may grant any person access to the register"* – *"may grant"*. Selman get dan 9(5) i dir *"a person may during official hours of business inspect the register free of charge and obtain an..."* ok. Sa enn la i ok.

Me selman la dan sa 9(3) Mr Chair. mon ti ava kontan si nou servi *'shall' instead of*

'may'; en *'may'* i vin en *'shall'* be aköz nou pa zis met en *'shall'* si en *'may'* i vin en *'shall'*? Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

Mersi Mr Speaker. Mersi Onorab. Ok, mon pou *breakdown* nou 3 *'may'* la. Ou premye *'may'* i vreman nou lentansyon *to go digital to move that way*. E si AG i koriz mwan la sa premye *'may'* i donn ou sa sans ki en moman pou nou *migrate towards there*.

But it is our intention - in fact nou pe fer li nou annan en program byen serye ki *DICT* pou *digitalise* tou nou bann prosis. E laplipar nou bann *birth certificate* ozordi *up to 2017, above* in fini ganny *digitalise*. So nou pe travay serye lo la.

So sanmenm sa rezon pou sa enn. Petet AG i konfirm sa ek mwan. Ou dezyenm *'may' is about, is about access; access* savedir en dimoun i kapab antre dan ou *computer access* li.

Sa nou bezwen kontrol sa. Sa lot *'may'* anba lo 5 sa i *ok because this is about inspection* so i permet en piblik *to inspect*.

So i ganny war, selman i pa pou ganny *access* pou li *manipulate* okenn nou sistenm. Les mwan zis *clarify* ek AG. Mon'n *explain* sa

properly. Yeah, mon'n ganny dir mon'n byen eksplik sa.

MR SPEAKER

Ok. Yes, Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Wi mersi Mr Chair zis klarifikasyon. Me par lefe ki dan 9(3) i refer to *'may grant any person access to the register'*. Mwan, mon pe konpran en *a physical register like a en log book*. Mon pe konpran li koumsa mon.

Akoz letan mon pe, mon pe get dan 9(5) i dir *'inspect the register free of charge'*.

MR SPEAKER

Yes, Minis.

MINISTER ERROL FONSEKA

The - the premye is access to digital register.

MR SPEAKER

Ok, so.

MINISTER ERROL FONSEKA

Yes 3.

MR SPEAKER

Ok.

MINISTER ERROL FONSEKA

Sa lot access i zis en view. Digital you have to manipulate to get in. So that's the difference, is that alright?

MR SPEAKER

Thank you. Well, nou'n konpran ou zistifikasyon, mon pa konnen si Onorab pou pourswiv sa. Antretan mon a pas lo Onorab Esparon?

HON REGINA ESPARON

Mersi Mr Chairman. Mr Chairman, zis de pti klarifikasyon. Minis, mon konnen ou'n dir ou pa vin koz lo PR la *permanent residence*. Ou pa vin eksplik *permanent residence*, me selman ler ou ti fer ou prezantasyon bomaten, ou ti dir poudir ler en dimoun in ganny *permanent residence* i permet li ganny travay san en GOP pou en 10 an.

Dan ou prezantasyon bomaten ou'n fer sorti sa - si mon pa'n byen konpran. Me ki arive apre sa 10 an, eski i pou bezwen *re apply* oubyen i annan serten kondisyon ki ganny mete avek sa premye 10 an ki i gannyen.

Sa i premye pti klarifikasyon e letan nou pe get seksyon, *section 6* la, mon konnen poudir dan prezantasyon Onorab Georges bomaten, in fer resorti poudir i annan bann dimoun ki marye lo kontra.

E an vi ki la ou'n - nou'n ogmant sa peryod letan sorti 10 an pou vin 15 an, me selman son *aggregate* la ou'n fer desann sorti 5 an ki reste dan pei pou vin 2 an.

Eski bann dimoun ki marye kontra la, ou pa pe kre en louvertir pou zot kapab antre, marye, ale apre tournen vin reste zis 2 an pou zot kapab ganny sa *citizenship*? En pti leksplikasyon. Mon krwar ou'n konpran mwan Minis, en? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

Yeah. Yeah. Premye keksoz lo tou sa bann - tou sa bann *permit* i koz lo *eligibility*; savedir i posib pou ou fer aplikasyon. Me ou bann sirkonstans parey ou pe eksplik bann maryaz aranze isi, laba, sa i pa vedir aköz ou *eligible* ou pou gannyen.

Si ou pa pe swiv serten norm Lalwa, ouswa ou pe *falsify* serten *situation*, ou pe *falsify declaration*, ou pe donn en lot zistwar, savedir ou *eligible* ou pou gannyen non. *Then* nou kapab, nou kapab kontrol sa.

I pa *entitlement*. *Eligibility is not an entitlement*. I zis bann kriter ki ou'n met sa bann kriter, e nou bezwen *review* nou bezwen fer *due diligence* osi lo en kantite nou bann *permit* ki nou fer.

Me lo ou kestyon sa maryaz - non nou'n koz lo maryaz, i annan enn ki 15 an pou bann dimoun ki deor si

zot retourn Sesel. Zot pa bezwen sa 5 an la zis 2 an ek zot madanm, zot kapab *qualify* pou *citizenship*.

Sa en bon keksoz osi, aköz i pou ankouraz serten dimoun ki petet zot in fer serten travay Seselwa ki deor, ki anvi retournen vin *spend* zot letan isi. Zot konnen zot madanm i kapab travay, so zis *2 years* zot pe ganny *citizenship*.

So hopefully osi sa i a ankouraz serten nou bann *diaspora* retournen. Mon pa konnen si mon'n reponn tou ou kestyon.

MR SPEAKER

Yes klarifye Onorab.

HON REGINA ESPARON

Mr Chair, Minis, ou'n sey eksplik mwan sa, me selman dan ka kot sa dimoun la ler i tourn Sesel li, zis in ganny sa in marye avek sa madanm Seselwa li.

I pa neserman i pe vin viv avek sa madanm isi li. Zis in tourn Sesel. Aköz ou'n dir aköz Lalwa i dir si mon vin reste 2 an apre ki mon'n marye pou en peryod 10 an, 15 an, mon pou ganny *citizenship*. Sa bann ka koumsa ki mon pe dir si i osi pou annan serten *due diligence* ki pou ganny fer. Mersi.

MINISTER ERROL FONSEKA

First of all, due diligence me selman i bezwen reste isi pou 2 an. Me dan tou sa bann zafer, *due diligence* i ganny fer *interview* i ganny fer.

So parey mon'n dir, tou sa bann dimoun zot *eligible*. Zot in met- zot in ariv lo sa kriter, me pa neserman ler nou fer nou bann *due diligence* zot pou ganny en *tick*.

E sanmenm parfwa i annan dimoun i dir nou, zot pe espere zot in anvoye. Zot bezwen espere. Akoz *due diligence* par ler i pran en pe letan osi.

E i pa bann permet vitman, vitman sa. Nou bezwen fer sir ki ler nou pe donn sa bann *PR, citizenship*, tou zafer i ganny fer byen menm, ki ou santi i vre ki sa dimoun i bezwen merite sa *permit*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Labonte.

HON ANDY LABONTE

Mersi Mr Chair. Minis, zis an relasyon avek larepons ki ou'n donn Onorab Woodcock. Dizon poudir en paran ki li tou sa lavi plis ki 30 an in fer lekol isi in, in en *teacher* in ganny son zanfan isi in dekonekte net avek son pei natal li.

Son zanfan in grandi isi prezan son zanfan pe *teach* isi son, son zanfan finalman i lo, i lo *resident permanent*

residence. Me selman sa paran eski i annan en posibilite ki i osi i, i kapab ganny konsidere anba sa *permanent residence or*, i le kontrer?

MR SPEAKER

Minis?

MINISTER ERROL FONSEKA

Yes, lo kestyon sa son paran ou pe demann kestyon lo son paran? Lo son paran? Si i *meritorious, yes*. Si i *meritorious, then, then* i kapab mon prezimen in reste isi lo, lo en *PR probably* si in fer 30 an apeare, *ok*?

Me si i *meritorious* la i kapab *leap, leap forward*. Nenport dimoun i kapab. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon, mon krwar nou pe al en kantite dan laplikasyon sa Lalwa apre. I pa neserman klarifikasyon lo Lalwa ki ti nou lentansyon orizinal. So, mon krwar nou ava aret la Onorab Andre ou ti annan.

HON CLIFFORD ANDRE

Yes, Mr Chair, i enn pti, pti ki nou fek war 5 *sorry, 5(3)* wi, 5(3) i dir ou "*the President shall not grant citizenship to a person pursuant to section 2, unless*" nou bezwen tir sa 'is' i dir '*unless is*' '*the President is*' so i annan 'is' ki nou bezwen

tire sa nou a *delete* sa 'is'.
Mersi.

MR SPEAKER

Panel in tir sa.

MINISTER ERROL FONSEKA

Yes, Mr Speaker, i en *typo*.

MR SPEAKER

Yes of course, obviously. Thank you. En pti amendment ki nou kapab aksepte. Ok, nou'n ariv a lafen. Yes Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Eskiz mwan, mon annan 3 pti *amendment* ki mon ti a kontan propoze. E tousala se bann *minor amendments*. Premye se dan menm *clause 5(3)(b)* lo premye laliny lo paz 5 '*celebrated 15 years of marriage*'.

Alor annou relir li "*unless the President is satisfied that the person would have if not for the death of his or her spouse celebrated at least 15 years of marriage at that time he or she lodges the application*". Mon ti a propoze ki '*that*' becomes '*the*' '*at the time he or she lodges the application*' olye '*that*'.

MR SPEAKER

Wi *panel* napa okenn lobzeksyon.

MINISTER ERROL FONSEKA

No objection Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ok thank you. Manm osi alright.

HON BERNARD GEORGES

Same, same clause, sub clause 3 (f) 'obtains at least 80percent marks in 1 of the three national languages'. Mon krwar '1' la i devret letters 'one' instead of '1' akoz anyway for obvious reasons.

Ou kapab met '*1 year*' parey oubyen '*3 years*' in, in *figures* me ler ou pe koz enn parmi nou bann *national languages maybe 'one' would be best, better than '1'*.

MR SPEAKER

Wi, mon krwar sa i *accepted the standard. Panel, ok? Panel in nod. Next.*

HON BERNARD GEORGES

E trwazyenm *even more minor* dan *clause 9(4)* lo paz 7, *second line middle of the line* and apre '*newspaper*' i annan 2 comma 1 nou bezwen perdi. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Bon me avek sa nou'n ariv a lafen bann lamannman. E nou a kapab pas dan Staz Lasanble pou nou pran Mosyon pou Third Reading. Onorab Sandy Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Ankor enn fwa bon apre midi tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, anba *Order 76 (1)* mon le *move* ki *Bill Citizenship (Amendment) Bill, 2023 as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny segonnman lo sa Mosyon Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Mon pe segonn sa Mosyon.

MR SPEAKER

Mersi. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? *Thank you.* Tou Manm in vote. Lo *formal Third Reading Citizenship (Amendment) Bill, 2023 as amended* 22 Manm in vot pour, 0 kont, 0 abstansyon *Bill* in aprouve lo *Third Reading*. E Madanm Clerk i a fer *Third Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Citizenship (Amendment) Act, 2023.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ok, we'll knock that down. Bill in pase par Lasanble. Bon i reste pou mon remersye tou dimoun, bann Manm pou zot partisipasyon, kontribisyon.

E osi *panel* pou zot partisipasyon. on swet zot tou bon depar e bon kontinyasyon.

Lasanble ava *adjourn* e nou ava re pran demen maten 9er. *Adjourn.*

(ADJOURNMENT)